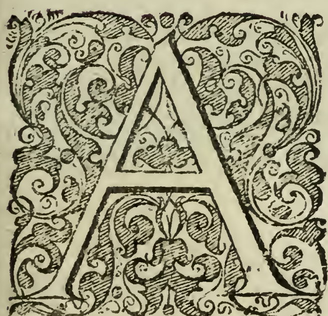

raet heeft de Koninck gevolgt, ende terstont syner dienaren sommige bevolen in den gantschen rycke der alderschoonste jonck-vrouwen nae te soecken, ende hem toe te voeren, &c.

TOONEEL
VAN DE
Mannelicke achtbaerheyt,
AEN-GEWESEN
IN DE
VOOR-SPRAKE, TEGEN-SPRAKE,
ENDE
WT-SPRAKE,
Ghedaen
Over de weygeringe van de Coninginne
VASTHI
Aen
De Ghesanten des Konincx
ASSVERVS.
Alles tot verbeteringhe van de huys-ghebreken deser eeuwe.

Ssuerus, in de vreucht van syne feest geseten,
Nu van den wijn geraeckt, en vrolick na den eten, (sin,
VVil, uyt een open hert, en met een luchten
Vertoonen aen het volck de schoone Koningin: (vrouwen
Dies sent-men nae de sael daer al de groote
Verscheyden van de mans, met Vasthi maeltijdt houwen;
Men seyt haer dit bevel van 'sKonincx wveghen aen,
Sy laet des niet te min de boden ledich gaen.
Hier over is de Vorst in gramschap op-ghesteghen,
En gheeft aen sijnen Raet de saken op te wveghen:

Tsa mannen (roupt de Prins) hier dient te zijn beraemt,
VVat dat een vvijf verdient die haren man beschaemt.
Stracx rijster groot ghevvoel (ghelijck men can ghelooven)
Men vvil de Koningin van haren staet berooven;
Men noemt haer fieren moet een kop vol sotten vvaen;
Men schildert leelick aff, al vvatter is ghedaen.
Het schijnt dat in den Raet gheen mensche sy ghevonden
Die voor de Koningin het stuck heeft aen-ghebonden,
Dies vverd de jonghe vrou in haesten onderdruckt,
En sonder teghen-vveer van haren stoel gheruckt.
Wy, Leser, even nu in dese laetste tijden,
Gaen voor de Koningin, en alle vrouvven, strijden;
Want schoon haer broose jeucht vervielin dit verdriet,
Het stuck by haer begaen en vvas soo leelick niet.
Hier sal een vrouvve-man de Koningin verschoonen,
Daer sal een strenghe vorst haer onghelijck verthoonen,
Dies vvertter op het lest een vonnis uyt ghemaeckt,
Dat Vasthi niet alleen, maer alle vrouvven raeckt.
Coom hier dan, vijse mans, coom onbesuysde vrouvven,
En leert uyt dit ghespreck u plichten onderhouvven;
Want alsmen man en vvijf by beurten teghen spreeckt,
Dan sietmen alderbest vvat hier en daer ontbreeckt.

VOOR-

GHESPRECK
Voor de Koninginne Vaſthi tot verſchooninge van de weygeringe by haer gedaen aen de geſanten des Konincx Aſſueros.

CHARSENA,
Een van de ſeven Perſiaenſche Vorſten,
SPREECKT.

GHeduchte Weerelt-vorſt, die niet alleen de landen
Van Gangis rijckē ſtroom tot aen de dorre ſtranden

Aſſueros was Koninck van de Indien af tot het Mooren-lant toe, over hondert en ſevenentwintich landen, gelijck geſeyt wert Eſth. 1, ende al iſt ſoo dat de voorighe Koninghen van Meden ende Perſen een gheweldich rijck beſeten hebben, ſoo en is nochtans niet een der ſelver ghekomen tot de greynſen des Moorenlants, tot Cambyſes de ſone van Cyrus toe, de welcke Egipten t'onder gebracht hebbende, heeft wel yet tegens het Moorenlant voor-genomen, doch is dadelick in Egipten geſtorven, al-eer ſeven jaren in het rijck geſeten te hebben, Iuſt. lib. 1.

 Vant

Vant heete Mooren-rack, met wapens overwint;
Maer oock, door soete gunst, het rijck te samen bint.
Nadien het u behaecht, hier midden in de gasten,
Een sake van ghevolch te laten onder-tasten,
Soo doe my dese gunst, ter eeren van den wijn,
Dat ick in dit ghespreck mach open-hertich zijn;
Ick sal de gantsche saeck ten cortsten over-halen,
Nae my de reden leyt; off, koom ick aff te dwalen
Wat verder als het dient, ick bidde, neem ghedult;
Ten schort niet aen den man; u tafel heeft de schult.
De wijn, beroemde Vorst, ontsluyt de stomme monden,
En roert de gheesten om, tot aen de diepste gronden;
De wijn van lossen aert wijckt dickmael uytte baen,
Doch wijst des niet te min de rechte waerheyt aen.
NAe dat op u bevel, door Persen ende Meden,
By naest het gantsche lant te gaste was ghebeden,
Te Susan op het slot, en dat de rijcke pracht
Van menich Koninckrijck hier binnen was gebracht,
Soo waerdy menichmael met dese saeck beladen,
En liet in grooten ernst met al het hoff beraden
Hoe dit gheweldich feest, door uwe gunst bereyt,
Ter eeren van het rijck, mocht werden aen-gheleyt.
Naer vlijtich ondersouck van veelderhande wetten,
Beliefdet uwen Raet een tafel-keur te setten,
Dat niemant, wie het waer, een ander porren sou
Te drincken op het feest meer als hy drincken wou.
O Vorstelick ghebodt! dat alle snoode rancken
Van gullen overdaet is machtich aff te dancken;
Ick wenschte dat het volck eens matich conde zijn,
En maken soete vreucht het eynde van den wijn.

Susan was de hooftstadt van Persen, alsoo genaemt van de riviere Susus; ofte (gelijck andere meynen) van Susan, dat in de Persiaensche tale een Lelie beteykent, van welcke aldaer groote menichte wies. Hinc oleum Susinum de quo Plin. lib. 13. cap. 1. Herodotus in Terpsicore *getuycht dat de Koningē van Persen te Susan haer hoff hielden,* Athenęus *dat de selve des winters te Susan, des somers te Ecbatanen haer metter woone begaven. lib. 12. cap. 3.*

Noch

Noch werter voor-geſtelt, dat by de groote vrouwen
In eenich ſtil vertreck beſt diende feeſt gehouwen,
Op dat het teere volck mocht leyden haren dans,
In ſtilte, ſonder ſchrick, en verre van de mans,
Dit docht u wonder nut, en liet daerom gebieden,
Dat, juyſt nae dit bewerp, hier alles ſou geſchieden:
En hier uyt iſt ghebeurt dat al dit machtich hoff
Is vrolick ſonder twiſt, tot uwen grooten loff.
Tis nu de ſeſte maent, dat wy geheele dagen
Te ſamen beſich zijn, om luſten op te jagen,
Al wat een menſchen hert ſijn leven oyt bedacht,
Dat wert, tot ons vermaeck, in deſe feeſt gebracht.
Het vorſtelick gebou, een ſael voor groote ſcharen,
Staet heerlick, nae de kunſt, verheven op pilaren
Van rijcken Marmer-ſteen, vol aders, ſchoon geplect,
Met coſtelick tapijt van alle kant bedect.
Wy ſien niet als porphir, niet als albaſte vloeren,
Als gulden muer-geſpan, gehecht aen zijde ſnoeren,
De bancken, van de ſael, zijn altemael vergult,
Soo dat het ruym gebou is van de glans vervult;
Hier blinct het edel gout, gedreven metten hamer,
Daer ſchiet een helle ſteen haer ſtralen door de camer,
(Al vaten totten dranck.) Al ſchenckt men menich-
mael
De wijn is altijt vers, en ſtaech een nieuwe ſchael.
Off ſchoon hier niet een menſch wert totten dranck ghe-
dreven,
De wijn wort onder dies ſoo mildelick gegeven,
Soo vriendelick bedient, dat niet een eenich man
Van 'tſoete druyve-nat, ſich weder-houwen can.

Flavius Ioſephus, Schrijver van de outheden der Ioden, ende Herodotus out Griecx Autheur, getuyghen dat de Perſen ende Meden een oude gewoonte hadden, geen vrouwen in de maeltijden der mannen toe te latē, in voughen dat alleenlick mannen met mannen, ende vrouwen met vrouwen hare feeſt-daghen hielden, om de redenen hier na breeder verhaelt.

Hier comt een groote kop vol griecſche wijn geſchonckẽ,
Dies worter op den Vorſt en ſijn Gemael gedroncken;
Van elders rijſt een ſchrouf, die,met een nieuwe vont,
De wijſheyt uyttet hert,den wijn jaegt in de mont.
Wy ſmelten in de vreucht: de vorſtelicke ſorghen
Zijn in de keucken-damp, off in de wijn verborgen,
De ſang,het ſnaren-ſpel,en ander ſoet geluyt,
Drijft ons de rechte ſucht van grooter dingen uyt.
Hoe woelt het dertel volck! het is genouch te mercken
Hoe ſeer het crachtich nat in ons begint te wercken.
Hoor! watter voor geraes rijſt door de ganſche ſael,
Schier yder van den hoop ſpreeċt onderſcheyden tael.
De konincklicke gunſt heeft ons door alle vonden
De blyſchap in-geſtort,de vreuchde toe-geſonden,
Dies ſtaet het hooft verſtelt, en wie en voelter niet
Dat hem, geen nuchter hert,maer dwaſe luſt gebiet?
Noch iſſet niet genouch: de Koninck niet te vreden
Met alle dit beſlach vol overtollicheden,
Nu menichmael vernieut, gaet vorder als hy plach,
En hiet de Koningin te brengen aen den dach.
Beveelt dat aerdich beelt,voor hem alleen geboren,
De peerel van het rijck, tot ſijn vermaeck gecoren,
Beveelt dat weerde pant, vol wonderlicken glans,
Te ſtellen voor het oog van al de rouwe mans.
Onaerdich,als wy zijn, en onbeleefde gaſten,
Wy laten ons te ſeer met weldaet overlaſten,
Hoe gaen wy dus te werck? is by ons geen beſcheyt
Hoe Koninclicke gunſt dient aen te zijn geleyt?
„Ach! noyt en wiſter menſch recht op ſijn hoofs te leven,
„Die ſtaech aenveerden dorſt al wat de princen geven:

Deſe maniere van doen, te weten op de geſontheyt van Princẽ te drinckẽ, ſchijnt van ouden tijden tot in onſe eeuwen toe ghebleven te zijn. Hier over heeft Plutarchus, mijns oordeels, wel gheſeyt: Ie ne veux poinċt pour avoir beu a la ſanté d'Alexandre avoir beſoing d'un Eſculapius. *Ende gelijck een Poeet van onſen tijde wel gheſongen heeft:* Vna ſalus ſanis nullam potare ſalutem. *Dat is, Het is geſont voor de gheſonde geen Geſontheyt te drincken.*

Ten

„ Ten is,in mijn verſtant,geen ruſtich edelman,
„ Ten ſy dat hy de gunſt van Princen vieren kan;
„ Hy bedelt niet alleen die met een liſtich jocken
„ Der Princen milde ſucht weet over hem te locken;
„ Een die geduerich neemt, en noyt ſijn handen ſluyt,
„ Dat is,in onſe tael,een pracher in ſijn huyt.
Doch ſchoon het ganſche volc wou dertel zijn, wy ſeven,
Wy,die den Koninck ſelfs tot raden zijn gegeven,
Wy,die zijn aen het hof,en voor het gantſche lant,
Als lichten in der nacht, als bakens aen de ſtrant,
Wy dienen boven al, tot voor-ſtant van de wetten,
Ons tegen dit bedrijf met krachten aen te ſetten,
Wy dienen onſen Prins, en ſijnen milden ſin
Te ſtieren tot behout van onſe Koningin;
Wy dienen malle drift met aller vlijt te ſtraffen,
En watter niet en vougt vrymoedich aff te ſchaffen;
Doch meeſt ons eygen hert te ſpenen van de luſt,
Dewijl het gantſche rijck op onſe ſchouders ruſt.
Dit heb ick vant begin den Koninck voor-gedragen,
De Vorſten aen-geſeyt, de gaſten voor-geſlagen;
Doch ſchoon ick dit en dat, op goede gronden, riet,
Staech voerder yemant uyt,diet weder omme ſtiet.
De Koninck geeft bevel aen al de kamerlingen,
De weerde Koningin van haren dis te bringen
Tot hier in dit gewoel. De ſeve mannen gaen,
En ſeggen onſe vrou de ſeldſaem boodſchap aen.
De wijſe Koningin, die jae wel conde ramen
Van waer dit nieu bevel,en ſeve boden quamen,
Te weten uytten gront van eenich diep gelas,
Seyt ons geſanten aff, en hout haer daer ſe was.

Mahunam is gestoort, en comt sijn wedervaren,
Met op-getogen zeyl, den Koninck openbaren;
Hier uyt is, door de sael, een groote strijt ontstaen,
Men riep, des Konincx woort is hier te cort gedaen,
Hier is het straffen nut. Stracx werter voor-geslagen
Me-vrou van haren staet, en uyt het hoff te jagen;
Een ander corsel hooft wil datse met gewelt
Hier binnen zy gebracht, en voor de Prins gestelt.
Een derde, die het stuck ten besten scheen te wenden,
Meynt dattet beter zy noch eens om haer te senden.
De Koninck is verbaest, en, mits het los geschal,
Onseker wat hy doen, off wat hy laten sal.
Mijn Heeren, laet de saeck wat naerder ondertasten,
Eer wy de Koningin in eenich deel belasten;
Een yder swijge stil, en wege dit geval
Tot ons het gansche stuck ten vollen blijcken sal.
,, Die staet om yet te doen, off om te laten varen,
,, Die stellet aen de tijt. De tijt sal openbaren
,, Wat yder dient ghedaen. Het is een malle daet,
,, In dingen van gevolg te nemen cleyn beraet.
Men roupt hier over hoop, met onbedachte reden,
Het Koninclick gebodt is waerlick overtreden;
Hier tegen dient voor-sien. Heer Koninck, hoort een woort,
Ghy sult op u Princes niet langer zijn gestoort.
Daer woont een dapper volck hier boven op de bergen,
Dat met een loosen vlucht den vyant weet te tergen;
Want, als het uyt den strijt met losse toomen vliet,
Dan isset dattet meest met felle pijlen schiet.
Dit is een vrouwen kunst, ons dienstich tot genuchten,
Sy schieten int vertreck, sy treffen alsse vluchten;

De Hystory-schrijvers ghetuygen van die Persen, dat de selve in het vluchten met achter-uyt te schieten aen haere vyan. [illegible] groote schade wij[illegible]e doen. Siet hier van Plutarch. *in het leven van* Crassus, *ende andere.*

En

En hoe dit geeſtich volck ons bede verder werpt,
Hoe ons de ſoete luſt wert dieper in-geſcherpt.
,, Wie heefter in den haes, off ander wilt behagen,
,, Indien hy miſt de vreucht om die te mogen jagen ?
,, Een weyman prijſt den loop, al duertſe noch ſo lang;
,, De jacht, de ſoete jacht, is beter als de vang.
,, Ten baert geen herten-leet, maer eer een ſoet vermaken,
,, Als yemant dat hy wenſcht niet ſtracx en mach genakẽ;
,, Een wijff dat eeuwich geeft, en niet ontſeggen can,
,, Die acht ick onbequaem te woonen by den man,
Daer is geen twijffel aen, dit weet de Koninginne,
Al watter is geſchiet is voetſel aen de minne.
Men hielt en over lang, en heden voor gewis,
Dat uyt-ſtel van vermaeck, is water in de ſmis.
Doch, als ic recht bemerck den oorſpronck deſer ſaken,
Sy dunct my, niet den Prins, maer ons alleen te raken;
Door-ſiet eens, machtich Vorſt, dẽ gront van dit geſchil,
Het is om ons gedaen, en niet om uwent wil.
Wy zijn het even ſelfs, die met geheele crachten,
De ſchoone Koningin hier op de ſael verwachten,
En nu het ydel hert ſijn luſten niet en vint,
Soo toont ſich dees en die geweldich ongeſint.
Wy dachten met vermaeck ons dertel oog te voeden,
En nu het niet en valt, ſo ſchijnen wy te woeden.
Wy woelen over hoop, en maken groot gecrijt,
Maer dat ons gaende maect, en is maer enckel ſpijt.
Wat is doch onſe Vorſt aen dit crakeel gelegen ?
Voorwaer ons ſotte drift en moet hem niet bewegen ;
Hy vint ſijn bed-genoot wanneer het hem behaeght,
Noyt heeft ſijn friſſche jeucht ſich over haer beclaeght.

Me-vrou is by den Prins, wanneer ſy wert ontboden,
Sy heeft noyt ſijn geſicht, noyt ſijnen kus ontvloden;
Is haer het eerlick hert voor ons gewoel beſchaemt?
Wat iſſer datter meer een echte vrou betaemt?
Sal dit een deuchtſaem wijff van haren man verſteken?
Sal hierom eenich man een vaſte trouw verbreken?
Sal dit de Koningin berooven van de croon?
Ach! voor een goede daet is dat een quade loon.
Met oorlof, grootſte Vorſt, ick ſal wat hooger rijſen,
Ick moet u naerder gaen, en metter daet bewijſen
De deucht, en clouck beleyt van uwe Koningin,
Die wijs en eerbaer is, oock tegen uwen ſin.
Meent yemant dat de vrou, in als, en t'aller ſtonden
Is, met ſoo ſtrengen plicht, aen haren man gebonden,
Dat ſy moet veerdich zijn, in als wat hy gebiet,
Men ſegge watmen wil, voor my, 'k en meyn het niet.
Een man can zijn geneygt (gelijck men menichwerven
Het redelick vernuft ſiet in den menſch verſterven
Wanneer een heete coorts hem door de leden dwaelt,
En met een fellen brant leyt in het hooft en maelt)
Een man kan zijn geneygt een vrient te willen grieven,
En roepen om geweer, ſal hem het wijf gelieven?
Een man kan zijn geneygt, ooc tot ſijn eygen ſchant,
Sal hem een wijſe vrou in alles zijn ter hant?
Een man kan nuchters monts een goede ſaeck belaſten,
En nae den derden dronc, int midden van de gaſten,
Herroupen ſijn bevel, en doen een quaden ſlach,
Wie oordeelt dat de vrou vant eerſte wijcken mach?
De wille van de menſch, al iſſe ſchoon de leſte,
En dient niet alle tijt gehouden voor de beſte;

'tGunt

'tGunt datmen eerſt gebiet, is menich-mael ſo goet,
Dat ooc een tweede wil daer onder buygen moet.
Daer comen, nu en dan, daer comen jae gevallen,
In welcke menich-mael een vrouwe niet met allen
Mach hooren naer het woort van haren over-heer,
Al dringt hy wonder hart, al roept hy bijſter ſeer.
Gevoel, voorſichtich Vorſt, gevoel in deſe ſaken
Gelijc de reden eyſt; ghy liet hier wetten maken
In weſen van een Prins, en wout dat yder vrou,
Verſcheyden van de mans, haer vreuchde nemen ſou.
Ghy kent het oude recht van Perſen ende Meden,
Een ſpore totte tucht, een regel van de zeden.
Dies hebdy metter daet ons vaderlicke wet
Op deſe feeſt vernieut, en weder in-geſet.
Dat is een vaſte keur, in vollen raet beſloten,
Niet aen den dis gemaect, off met de wijn begoten;
Dat is een oude wet, een yder in-geprent,
Beveſticht door den tijt, en over al bekent.
Dat is een reyn gebodt, op dat geen eerbaer ooren
In eenich rou gelach, en ſouden dingen hooren
Nadeelich voor de tucht, en brengen uyt de feeſt
Een doodelic vergif, een kancker in den geeſt.
Indien de Koningin hier tegen waer gecomen,
Haer diende dan (ic kent) de ſcepter aff-genomen;
Maer nu de wijſe vrou op uwe wetten paſt,
Hoe wertſe doch ſo hart van yder aen-getaſt?
,, Geluckich is de ſtaet, wanneer de groote Vorſten
,, Zijn voeſters van de tucht, gelijc met eygen borſten,
,, Dat is door eygen doen. Geluckich is de ſtaet,
,, Wanneer de Koning ſelfs in deuchden voore gaet.

Ghy voeder van het lant, en hoeder van de steden,
Bevecht de reyne tucht, en quetst de goede zeden;
Ghy, die het dertel volck eerst palen hebt geset,
Verbreeckt het oude recht, en doot u eygen wet.
Tot heden op den dach zijn alle jonge vrouwen,
Ten goede van de mans, van weelde wederhouwen,
En in het huys geplant: dies schoon wy gaen te gast,
Soo blijfter noch een sorg die op den haspel past:
De vrou neemt vlijtich acht op onse jonge dieren,
Sy laet haer oogen gaen ontrent de camenieren,
Sy let op alle ding, so datter niet een knecht,
Tot na-deel van het huys, sijn parten aen en recht.
Hier by comt dese vrucht: het wijff in huys gebleven,
En siet noyt hoe de man by wijlen placht te leven,
Wanneer hy door de wijn, ontrent een vollen dis,
In vreemde lijmery gants uyt-gelaten is;
Dit hout haer in den toom, en doet de mannen achten,
Dit leert haer wonder veel van onsen geest verwachten.
„ Die thuys, en by het volck, wil houden sijn gebiet,
„ En mach niet vrolick zijn, dan alsmet niet en siet.
Maer dit en sal voortaen in Persen niet gebeuren,
Nadien de Vorst begint de wetten aff te keuren;
Nadien de Koninck selfs sijn lieve weder-paer
Doet roupen by de mans in alle sot gebaer.
„ Ach! waer een teer gemoet genaeckt ontrent de sonden,
„ Daer wert het oog gequetst, het oore wert geschonden,
„ Hier door een slim gesicht, daer met een dertel woort.
„ Het quaet gelijckt de pest, het set geweldich voort.
„ Ach! wie het vat bestaet sijn houpen aff te breken,
„ Veroorsaeckt dat de wijn moet in de kelder leken.

,, Ach ! waer in eenich rijck een goede wet vervalt,
,, Daer ſietmen dat het volc met loſſe toomen malt.
Neem my ten beſten aff, al wordy vergeleken
Met yemant die het breyn door cortſen aen-geſteken,
Yet tegen eygen nut, yet tegen recht gebiet,
Al dunct het yemant vreemt,tis buyten reden niet.
Ghy zijt op deſen dach gants buyten alle maten,
Ghy zijt,tot ons vermaeck,te bijſter uyt-gelaten :
Ick bidde noch een-mael, ô Vorſt,vergevet my,
Ick noem u groote gunſt een ſoete raſery.
Ghy zijt op ons verlieft,dat jaegt u buyten reden,
Ghy brant als in de coorts van overtollicheden :
Betoom u milden geeſt ; waer wildy vorder gaen,
Ghy hebt te deſer tijt ons eer genouch gedaen ;
Tis quaet al watter volgt. u vrientſchap is volcomen,
Al watter boven rijſt,en dient niet aengenomen ;
De gunſt,die aen het volck hier noch geſchieden ſou,
Can niemant dienſtich zijn,als tot gewiſſen rou.
De weldaet wert de menſch wel ſomtijts aen-gedrongen,
En 'tdient hem tot verderf. De ſimme doot haer jongen
Mits datſe veel te ſeer de teere leden dout,
En in haer dwaſe min, geen middel-maet en hout.
Wat wildy vier,en vlam,en ſchadelicke layen
Hier ſtroyen langs het hof, hier in de camer ſayen ?
Wat wildy fellen brant, ons jagen in het bloet,
En door een ydel oog verhitten ons gemoet ?
Wat ſal d'eerweerde vrou in dit geſelſchap maken ?
My dunct ick ſieſe ſtaen , met twee gebloosde kaken,
Schoon als een verſche roos,geweldich in cieraet,
Bedeſt met enckel gout,en konincklick gewaet.

My dunct ic siese staen, verciert van alle kanten,
Met peerels om den hals, de kroon vol diamanten;
  Ic sie haer hellen glans, gelijc een sonne-schijn, (wijn.
  Vol schoonheyt in der daet, maer schoonder in den
Het is, voorwaer het is, met reden wel te schromen,
Dat niet als ongeval hier uyt en staet te comen,
  Het dunct my seker gaen, dat yemant van den hoop,
  Door prickels van de lust, sal raken op de loop.
,, Wat wil men aerdich freuyt aen grage snoepers vergen?
,, Waer dientet anders toe, dan om den mont te tergen?
  Wat wil men schoone spijs hier bringen aen den dach,
  Daer niemant van het hoff yet van genieten mach?
Daer woont ellendich volck hier onder in der hellen,
Gelijc van ouden tijt de vaders ons vertellen,
  Dat dranc en goede spijs met groote lusten siet,
  Het eynde niet te min is pijnelick verdriet.
Want als het door het oog is tot de lust bewogen,
So werden wijn en kost in haesten wech getogen;
  Het vriendelicke freuyt, dat voor haer oogen stont,
  En laet haer anders niet als water in den mont.
,, Het is een sware plaegh, uyt noot te moeten suchten,
,, Door schaersheyt vā gewas, en feyl van koren-vruchtē;
  ,, Maer wie van honger raest, daer volle schotels zijn,
  ,, En niet en wert gelaeft; die lijt een helsche pijn.
Ick neem u altemael in desen tot getuygen,
Dat wy uyt dit gesicht niet anders connen suygen
  Als doodelick vergif, dat in de leden kruypt,
  En door een dertel oog tot in het herte sluypt;
Den eersten suldy sien staen loeren van bezijden,
Den tweeden sal de vreucht van onsen Vorst benijden;

Een derde daer ontrent, ſal brullen als een ſtier,
Sal voelen in de borſt een aen-geſteken vier.
„ Als vrouwen, jeucht, en wijn, drie wonderlicke dingen,
„ Op eenich ſwac gemoet te ſamen comen dringen;
„ Wat ſtreken gaender om! wat leyter voor een huys!
„ Wie houter eerſt ſijn hert, en dan ſijn handen thuys?
„ De wijn is Venus melck; als die in onſe leden,
„ Haer crachten openbaert, dan ſlaept de wijſe reden;
„ Comt hier de jeucht ontrent, ſo naecter ſwaer der val;
„ Maer zijnder vrouwen by, ſo deuchtet niet met al.
„ Een coſtelick juweel int openbaer te toonen,
„ Sal veel-tijts met verdriet ſijn dwaſen meeſter loonen;
„ Een die ſijn gelt ontſluyt, en telt voor alle man,
„ Indien hy dieven crijgt, hy iſſer oorſaeck van.
„ Een die wel heeft gekooct, en niet en weet te ſwijgen;
„ Sal licht een vreemde gaſt ontrent ſijn tafel crijgen:
„ Te prijſen ſijnen wijn, ſijn peert, en ſweert, en vrou,
„ Is menich edel man bedegen tot berou.
„ Een die wat goets beſit, moet nutten ſonder kraſſen,
„ En lacchen ſonder ſtem, en knagen ſonder baſſen:
„ Want die wijt-mondich roemt, en ſtoft op ſijn geluc,
„ Is nimmer ſonder nijt, en ſelden ſonder druc.
Laet over dit geval, laet al de wijſe boucken,
Laet al den ouden tijt wel neerſtich onderſoucken;
Ick weet, daer is te ſien hoe dat hy wert geloont,
Die ſijn geminde vrou aen vreemde gaſten toont.
Ick weet, daer is te ſien wat plagen datter comen,
Wanneer een vorſt beſtaet van ſijn ghemael te romen.
Hier heb ick menich-mael veel dingen op bedacht,
Een comt my nu te voor, en 'tdient hier by gebracht.

Dese seer oude geschiedenisse, ende voor de tijden Asueri voor-gevallen, is telesen by Herodotum *Griecx Hystory-schrijver, in sijn eerste bouc* Clio *genaemt ontrent het begin.*

Candaulis weerde vrou was over al gepresen,
Van oordeel wijt beroemt, in schoonheyt uyt-gelesen;
Wat doet de jonge Vorst? hy vint sich niet gerust
Ontrent die frissche bloem te koelen sijnen lust,
Hy stoft op haren glans by al sijn beste vrienden,
En die hem aen den dis, en in de camer dienden;
Hy weyt geweldich breet, hy seyt het Gijges aen,
Een die in sijn gevolch voor lijf-schut plach te gaen.
Noch is het niet genouch. De Coninck in het praten,
Eens op een blijden dach, wat verder uyt-gelaten,

Dese Candaules is Groot-vorst geweest van de Sarden, sone van Alcæus, die de sone was van Hercules.

Gijges een van de lijf-schutten van Candaules, ende hem boven andere aenghenaem, wert by den selven in veel groote saken ghebruyckt. Siet Herod. *in sijn voorsz eerste bouck* Clio.

Be-

Began met vollen mont den lantſer aen te bien
De ſchoone Koningin eens naeckt te comen ſien:
De jongeling verſchrickt,en iſſer dapper tegen,
En, wat de Koninck ſeyt, en laet hem niet bewegen;
Sal ick,een ſlecht geſel,ſo ſtouten daet beſtaen,
Die weet hoe dit geval Actæon is vergaen?
Sal mijn onweerdich oog een Koningin beloncken,
En ſpelen om een vier vol ſchadelicke voncken?
Vol yſſelick gevaer? neen,edel Prince,neen,
Dat vriendelick geſicht is maer voor u alleen.
Wat laetmen hier en daer ſijn los geſichte dwalen?
Tis beſt dat yder menſch blijft in ſijn eygen palen;
Tis beſt dat yder man geen ooge vallen laet,
Als daer hy na-der-hant mach comen metter daet.
Wat vreemder ſlach is dit? wat mach den Koninc poogen
Sijn weerde Koningin aen yemant naeckt te toogen?
„ Ick houde dat een wijf niet eerbaer blijven can,
„ Die eens haer naeckte lijf toont aen eẽ vreemden man.
Noch hout de Koninck aen,en dringt op ſijn vermeten,
Ghy ſult de Koningin ſien buyten haren weten;
Doe ſlechs na mijnen raet, ten can niet qualick gaen.
Waer toe een lang verhael? de jong-man neemtet aen.
So haeſt de gulde ſon is van de kim geweken,
So gaet my deſe gaſt ſich in de ſael verſteken
Daer ſijn Princeſſe ſliep,en ſit daer lange tijt
Gedrongen aen de muer, gedoken in tapijt.
Me-vrou comt onder dies in hare camer treden,
En ſcheyt haer onder-cleet van hare naeckte leden,
Hout ooc,tot haer gerief,niet eene camer-maecht,
Om dat het even doen den Prince ſo behaecht.

Hier is de grage quant gants besich om te gapen,
Gants besich om vermaeck uyt dit bedroch te rapen,
Hy reyck-halst wat hy mach, hy snuffelt hier en daer,
Tot dat de snege vrou den lincker wert gewaer.
Sy cropt haer gramschap in, en leyt met groote sorgen,
Bevochten in den geest, tot aen den lichten morgen;
Doen riepsʼ een trouwen knecht, dien sy om Gijges sont,
Die sich van stonden aen in hare camer vont.
Hoor Gijges, sprack Me-vrou : Off heden suldy sterven,
Off heden Koninck zijn. Off heden suldy erven
My, off het duyster graff. Kies dit geweldich rijck,
En my tot Koningin; off neen, du bist een lijck.
Ick sweere by den throon van al de grootste Goden,
Ick sweere by de croon u heden aen-geboden,
En by de reyne trou en by mijn eerbaer root,
Off heden zijdy mijn, off heden zijdy doot.
De borst aen u getoogt, de schoot aen u gebleken,
En mach van een alleen, van een maer zijn bekeken;
Den tweeden, wie het zy, heb ick het licht ontseyt,
Dies staet voor u, off hem, een wisse doot bereyt.
Tsa past op u geluck, de kans is nu te wagen,
Off doot, off wert gedoot; off slaet, off wert geslagen;
Wat staedy slecht en siet? spreeċt lustich uytte borst,
En so ghy leven wilt, so doot den dwasen Vorst.
'tVerschil is al te groot. Ach! Gijges is bewogen,
En wert, so door den loon, als door de vrees gebogen.
Int corte : tis gedaen. De Prins verliest sijn wijf,
Sijn croon, sijn gansche rijck, en noch sijn eygen lijf.
Ick bidde, wijse Vorst, wilt dese clippen mijden,
Eer wy in dit geval gelijcke schip-braeck lijden;

Het

Het vrouwelick geslacht en is op desen dach
Niet cleynder in sijn oog, niet beter als het plach.
Hoe sal u weerde pant, van koninclicken bloede,
En door so hoogen stam verheven van gemoede,
Om ons vermaeck te doen, geraken in gequel?
En dienen hier het volck als voor een tafel-spel?
Die smaetheyt moet geschien in ver-gelegen landen,
Aen ic en weet niet wie; en niet, tot onser schanden,
Niet hier in dit paleys, aen ons geduchte vrou,
Die vreemde mannen vliet, en haren is getrou.
Doch alsmen dese saeck wil wegen, nae de reden,
In onse Koningin zijn geensins trotse zeden.
Sy is van goeder aert, de sake wijstet uyt,
Ten zy dat alle ding ten quaetsten word geduyt.
Een wijf, van sotten waen, off eygen sucht gesteken,
En wenscht geen liever ding, als wel te zijn bekeken,
Doch meest als haer gespang, haer cleet, en rijc gewaet,
Een ander, diese kent, in cost te boven gaet.
Gewis indien de pracht Me-vrou had in-genomen,
Sy sou van stonden aen niet laten hier te comen,
Het waer in dit geval haer lief te zijn getoont,
Sy weet dat haer de kruyn nu prachtich is gecroont;
Sy weet dat haer gespang gaet buyten alle weerden,
En dat haer hals-cieraet is als het puyck der eerden;
Sy weet dat sy een rijck aen yder oore draegt,
En dat van haren ring het gansche Persen waegt;
Sy weet dat yder steen, in haer paruyck gesteken,
Wert by een helle ster te rechte vergeleken,
En dat haer peerel-snoer is een so seldsaem ding,
Dat noyt een oester-schelp so reynen water ving.

Dit is haer al bekent, noch weet ſy boven deſen,
Dat al de weerelt deur haer ſchoonheyt is gepreſen,
En dat een ſchoone vrou, ſo deftich op-geciert,
Is 'thoogſte dat de menſch hier op der aerden viert:
Doch evenwel nochtans, en dit niet tegenſtaende,
Off haer met grooten ernſt Mahunam ſchoon vermaende
Te ſtrijcken door het hoff, ſy quam niet uyt-gedwaelt,
Maer bleef daer haer de wet des Konincx had bepaelt.
So moet dan u gemael, off niet eer-ſuchtich weſen,
Off door een hooger geeſt ſo verre zijn gereſen,
Dat ſy verwaende ſucht, en alle vrouwe-pracht,
Niet als voor kinder-ſpel, en enckel dwaeſheyt acht.
Men nemet hoemen wil, de reden can het ſeggen
Dat haer beſette tucht niet is te wederleggen;
Want off men haer bedrijf ſchoon om en omme went,
Daer is geen ſlechte ſtoff, en niet gemeens ontrent.
„ Kan ooc een echte wijf haer eere beter ſtijven,
„ Als met in huys te zijn, en uytten woel te blijven?
„ Te dringen door het volck, betaemt de rouwe mans,
„ Het huys in tegen-deel, dat is een vrouwe-ſchans.
„ De byen zijn geacht, om datſe verre ſweven,
„ Een vrou in tegen-deel, moet als een moſſel leven,
„ Moet blijven daerſe woont, vaſt aen haer eygen deck,
„ Gedoken in haer ſchelp, gelijck een wijngaert-ſleck.
„ Want als het echte wijff blijft in haer huys gedrongen,
„ So is haer eer bewaert van alle quade tongen,
„ Vraegt yemant, wie de nijt met geen vergiff en ſchiet?
„ Een vrou die niet en loopt, en diemen ſelden ſiet.
Wel aen dan, wijſte Vorſt, laet al de groote vrouwen,
Laet onſe Koningin haer eygen maeltijt houwen;

Ghy

Ghy hebt toch aen den raet met vollen mont belaſt,
Dat op het vrouwen-huys wel mochte zijn gepaſt.
Ghy haddet goeden wil de vrouwen aen te trecken,
De vrouwen boven al tot blyſchap op te wecken,
De vrouwen op het hoff haer vryheyt toe te ſtaen,
Op dat haer beter chier mocht werden aen-gedaen.
Wil yemant nu Me-vrou van al de vrouwen wenden,
Die ſal de ganſche vreugt van dat geſelſchap ſchenden,
Niet anders dan gelijck een die met rouwer hant,
Treċt midden uyt een rinck een ſchoonen diamant.
Off wel de Koningin haer aff-ſcheyt ſal verblommen,
Ick weet dat evenwel een yder ſal verſtommen,
En ſwellen van de ſpijt, als dit vertreck geſchiet,
En dan is al de koſt van deſe feeſt te niet.
,, Het teere vrouwen-breyn, can geenen trots verſwelgen,
,, Geen ding is ſo geneygt om ſich in als te belgen,
,, En wie ſich in het wijff in eenich deel ontgaet,
,, Die raeċt van ſtonden aen oock in der mannen haet.
Dit heeft de Koningin (aen wie geen heete vlagen,
Geen dampen van de wijn zijn in het hooft geſlagen,
Off op het hert gedaelt) dit heeft de Koningin
Tot meer-mael over-leyt met voor-bedachten ſin;
En naer de ganſche ſaeck te hebben overwogen,
So is haer cloucke geeſt door reden wech getogen,
Niet om een vliegend' woort van haren dis te gaen,
Maer op een vaſte wet den Koninc voor te ſtaen.
Wie van des Konincx raet, off van de wijſe luyden,
Sal dit haer goet beleyt ten quaden connen duyden?
Ick weet dat menich Vorſt hier in met ons gevoelt,
Indien het wijſte deel niet wech en is geſpoelt.

Dan schoon men dese saeck ten hartsten wilde drijven,
Me-vrou is evenwel geen schand-vleck aen te wrijven;
Want dat de Koningin veroorsaect desen druck,
Heeft immers geenen schijn van eenich schellem-stuck.
Indien haer loos beleyt door landen ende steden
Ging stroyen muytery, en wederspannicheden,
Indien haer slim bedroch den koninclicken wijn,
Vergifte met regael, en mengde met fenijn;
Indien haer vinnich hert, door sucht van eere, woede,
En wilde roeyen uyt de Princen van den bloede;
Indien haer loos beleyt bekayde rancken dreef,
Off aen een vreemden Vorst bedecte brieven schreef;
So had ons streng gericht, en stoff, en goede reden,
Om over haer bedrijff in naerder acht te treden;
Maer in so diepen schael te wegen dit geval,
Mijn Heeren, met verloff, en vougt u niet met al.
Dit is een huys-crakeel, een van de minste sonden,
Waerom, naer onse wet, geen trou en werd ontbonden:
,, Tis seker dat de vrou so vast is aen de man,
,, Dat niemant als de doot haer immer scheyden can.
,, Wat isser wreeder ding, als alle strenge wetten
,, Te trecken in den top, ten hartsten in te setten?
,, Ach! tis een bitter mensch, die met een vrang gemoet
,, Een haestich oordeel schrijft, en dat met enckel bloet.
,, Het is een beter aert die, onder goede luyden,
,, Wat yemant heeft gefeylt, ten besten weet te duyden;
,, Het is een eerlick man, die by een eygen vrou,
,, Al watter is gemist, slaet in de beste vou.
Gedenct des soeten daechs, als u de Koninginne
En roosen metten dau, de panden haerder minne,

En

En druyven met het waes,uyt rechte liefde gaff,
En ſeyd' op u verſouck veel groote Princen aff.
En ſtaet u, machtich Vorſt, en ſtaet u niet te voren,
Hoe dier ghy hebt belooft,hoe menich-mael geſworen,
Dat Cyri weerde bloet,de trooſt van uwe pijn,
V ſou het eerſte vier, u ſou het laetſte zijn ?
Ghy riept, in grooter ernſt, de Goden tot getuygen,
Dat hare jeugt alleen u ſinnen conde buygen,
Dat haer vermaerde glans beſat u edel bloet,
En neygde totte min u vorſtelick gemoet.
Ghy ſwoert haer menichmael,dat alle ſtort-rivieren,
Iae dat Choaſpis ſelfs te rugge ſoude ſwieren,
En maken tegen ſtroom een onbekende baen,
Eer u geſette min van Vaſthi ſoude gaen.
Choaſpi com te rug, com uwe ſtroomen tegen,
Keer daer u groote kolck ſijn voetſel heeft gecregen;
Keer in u eygen ſelfs. Aſſueri loſſe ſin
Vergeet ſijn eerſte luſt,de weerde Koningin.
Maer neen,beleefde Vorſt, ken ick u goede zeden,
Ghy ſult van u gemael u laten over-reden.
„ Al waer eens in de jeucht geſette liefde ſtont,
„ Daer is noch alle tijt, daer blijft een ſoete gront.
So haeſt ghy ſult beſien haer wel-gemaeċte leden,
Haer vorſtelick gelaet,vermengt met ſoeticheden,
Ghy ſult door nieuwe min ſtracx werden aen-geraeċt,
Want,ſiet! haer gantſche lijff is totte croon gemaeċt.
Wanneer een wreede leeuw comt op het velt te vangen
Een man off jong geſel ; hy,met een groot verlangen,
Stelt ſijn gebit te werck, valt happich aen den buyt,
En deylt het menſchen vleys met groote ſtucken uyt.

Vaſthi des Koninex Cyri dochter.

Choaſpis is een hooft riviere van Perſen-lant, niet verre van de ſtadt Suſan haren loop hebbende. Strabo.

Maer so het moedich beest een vrouwe comt te vinden,
Het sal te geener tijt haer teere lijff verslinden ;
Sijn tanden liggen stil, sijn oude wreetheyt slaept,
Het schijnt dat sich het dier aen sijnen roof vergaept.
Indien de stuere leeu, de wreetste van de dieren,
Door onbekende gunst een vrouwe weet te vieren,
En midden in het bos, en tegen sijnen aert,
Haer sachte lichaem mijt, haer teere leden spaert,
Sal hier dan in het hof, daer niet als heusche zeden,
Als vriendelick onthael en dient te zijn geleden,
Sal hier een Koningin, hier onder ons gekroont,
By ons niet zijn beschut, en van de smaet verschoont ?
Zijn hier dan onder ons, zijn alle soete monden
Met dammen op-gestopt, met zeelen in-gebonden ?
En isser niet een hert dat tegen wreetheyt steeckt ?
En isser niet een man die voor een vrouwe spreeckt ?
„ Gewis de man behoort sijn weder-paer te mijden,
„ Eylaes ! dat swacke volck heeft al genouch te lijden,
„ Heeft vry een swaren last op haren teeren hals,
„ En is van alle kant vol druck en ongevals ;
Vol alderley verdriet, en veelderley gevaren,
Vol moeyten in de dracht, vol smerten in het baren ;
Ach ! die maer eens en peynst om haer gestage pijn,
Is hy geen tijger selfs, hy moet haer gunstich zijn.
„ Het mannelick gemoet is uytter aert gehouwen
„ Te dragen met gedult de swackheyt van de vrouwen,
„ Te schrijven in de zee, te drijven in de wint,
„ Al wat hy voor gebreck in haer geselschap vint.
„ Veel saken van het huys, off dienen niet geweten,
„ Off door een sachten aert in haest te zijn vergeten,
„ Want

„ Want die niet alle daegh en soect te zijn gestoort,
„ Moet dicmael feylen sien, en spreken niet een woort.
Ey lieve weegt de saeck. Siet watter vreemde dingen,
Wt een verkeerde greep, door al de weerelt dringen;
Wy quetsen niet alleen des Konincx weertste pant,
De mis-slach, hier begaen, ontstelt het gantsche lant.
Wy doen een venster op (wy mochtent beter stoppen)
Wy banen als een wech voor alle quade koppen,
Tot ondienst van het rijck; wy geven als een voet
Tot twist, en heete spijt, tot pracht, en over-moet.
„ Hoe menich aerdich dier, begaeft met goede zeden,
„ Wert lijdich onder-druct, en mette voet getreden,
„ Alleen om dat de man het mannelick gewelt
„ Te lijdich verre treet, en bijster open stelt.
„ Hoe menich huys-krakeel ontstaeter in de steden,
„ Alleen om dat de man gaet tegen alle reden,
„ Gaet buyten alle recht? alleen om dat de man
„ Geen dingen immermeer ten besten duyden can,
„ Hoort mannen int gemeen, hoort, lieve, mijn gevoelen,
„ De vrou is niet alleen om uwen moet te koelen,
„ Off om met hare jeucht te lessen uwen brant,
„ De vrou is uwe croon, u schat, u weertste pant:
„ De vrou is u behout, u ziel, u eygen leven,
„ Het weertste dat de mensch op aerden is gegeven,
„ Ghy zijt (tis waer) het hooft, ghy zijt haer opper-voogt,
„ Maer weet dat ghy voor al geē weesen grieven moogt.
Ach! gaen wy dus te werck, de menschen sullen hollen
En storten over hoop, de steden sullen rollen,
En keeren om en om. Niet een soo lieven paer,
Dat niet door ons bedrijf sal comen in gevaer.

Wie sal het vrou-geslacht, en alle swacke dieren,
Met eenich soet gedult nae desen willen vieren,
Indien men Vasthi selfs van haren staet berooft,
En stelt de gulde kroon op eenich ander hooft?
Wat sullen over al de slechte vrouwen maken,
Nadien de Koningin, alleen om deser saken,
Moet ruymen haer paleys, moet lijden dese schant,
En met een eeuwich leet gaen dolen achter lant?
Ic weet dat menich quant maer slechts om wat te spelen,
Eylaes! een teere spruyt comt van haer ouders stelen,
En, schoon hy nae den schijn sijn weerde trou verpant,
Sijn gansche wit bestaet alleen in geylen brant.
Ick weet soodanich volck en can niet lange rusten,
Maer berst geduerich uyt in alle nieuwe lusten,
,, Want als een Venus wicht sijn pijlen eens verschiet,
,, Soo gaet sijn eerste min, gelijck een roock, te niet.
Ick weet soodanich volck sal eeuwich sitten luymen,
En maken dat de vrou wel haest sal moeten ruymen;
Siet daer in yder huys, en dat door ons bedrijff,
En staech een nieu krakeel, en stracx een ander wijff.
Wat gaet den Koninck aen, dit seldsaem wedervaren
De gansche weerelt deur te willen openbaren?
Waer toe een huys-crakeel geroepen door het lant?
Voorwaer, naer ick het vat, het dient tot onser schant.
Off schoon de fame loopt, en melt door alle steden
En watter is gedaen, en watter is geleden;
Schoon datmen Vasthi noemt hartneckich ende straf,
En schildert haer bedrijf geweldich leelick af;
Noch salmen veel de schult op onsen Koninck leggen,
Ick weet dat menich mensch sal openbaerlick seggen,

Dat ſijn geheel beleyt moet los en kreupel gaen,
Mits hy ſoo quaden keus in deſen heeft gedaen.
Een ander ſal gewis den Vorſt in ſijn gedachten
Noch deftich van gebaer, noch rijp in weſen achten;
Maer houden dat de Prins hier ſonder eere leeft,
Dewijle Vaſthi ſelfs hem niet vereert en heeft.
Een derde, die het ſtuck ſal drijven voor de vrouwen,
Sal u goet-dadich hert voor al te vinnich houwen,
En ſeggen over luyt; Siet! wat een harden aert,
Die op een blijden dach ſijn vrouwe niet en ſpaert.
Wie can het altemael, wie wil het al vertellen,
Hoe ſich het ganſche volck hier over ſal ontſtellen?
Dies bid ick, weerde Vorſt, gedenck aen uwe plicht:
,, Wie in ſijn neuſe bijt, die ſchent ſijn aengeſicht.
,, Deck, lieve, deck de pot; ſmoort bitter huys-crakeelen,
,, En laet u eygen ſchant niet over al verdeelen.
,, Het is (nae mijn begrijp) het is de beſte man,
,, Die, als hy ſmaetheyt lijt, ſijn tonge dwingen can.
Wat wil de groote Vorſt op heden ſtraffe plegen,
En midden in de vreugt tot wrake zijn genegen?
Tot gramſchap breken uyt? dit is een blijden dach,
Die niemant, wie het zy, tot droefheyt ſtrecken mach.
Dit is een ſoete tijt, de vrienden toe-geſchreven,
Een algemeene feeſt, tot blyſchap uyt-gegeven.
Verhoet u immers nu te brengen in gevaer
V weerde bed-genoot, u lieve weder-paer.
,, Wie door beleeft onthael ſijn vrienden wil vermaken,
,, Die moet voor alle ding ſijn gramme ſinnen ſtaken;
,, De ſpijt dient uytte borſt, de fronſen uyttet hooft,
,, Off anders is de feeſt van hare vreucht berooft.

„ Een die aen sijnen dis wil graven ende kijven,
„ Die mochte beter coop het nooden laten blijven;
„ Want schoon hy costen doet, indien hy leelick siet,
„ De maeltijt is geschent, de vrientschap is te niet.
Vermochter oyt een mensch het recht te wederhouwen,
Soo dienter gunst gepleecht ontrent de swacke vrouwen;
En diender oyt een vrou in gunst genomen aen.
Hier is u eygen vleys, hier dientet dan gedaen.
Is u het moedich hert tot felle wraeck bewogen,
Gae tast den vyant aen, daer dient het sweert getogen,
Niet tegen u gemael. „ Noyt vouchter hoog gemoet
„ Een vrou, een cranck gestel, te treden met de voet.
„ Tis vry een grooter eer, sijn eygen hert te dwingen,
„ Als tot een vaste schans met crachten in te dringen;
„ Tis vry een grooter helt, die sijne tochten bint,
„ Als die een machtich heyr met wapens overwint.
Ghy die in u bedwang hebt groote Konincrijcken,
Dient in u eygen selfs u macht te laten blijcken;
Ghy die de weerelt deur zijt als een God gevreest,
En moocht geen menschen tocht gedoogē in den geest.
Hoe zijdy, groote Vorst, soo lichtelick bewogen?
En om 'k en weet niet wat uyt uwen stant getogen?
Waerom in dit geval soo heftich om-gevoert?
„ Het comt den Princen toe niet haest te zijn beroert.
Betoom voor dese tijt, betoom u gramme sinnen,
Verwint u eygen hert, die landen cont verwinnen,
Weest doch u bed-genoot genadich ende soet,
Die al de weerelt deur een yder gunste doet.
Doch soo u dit versouck te hooghe schijnt te rijsen,
En datmen u gemael geen gunst en wil bewijsen;

Soo bid ick dan alleen voor eenich cleyn verdrach,
Niet tot een ander jaer, maer tot den naeſten dach.
Waer toe ſoo hart gejacht, waerom ſoo ſnel gevlogen ?
Mijn Heeren, niet te ras, het ſtuck dient overwogen.
„ Voorwaer de beſte ſlach die heden can geſchien,
„ Is, nae dat ick het vat, ſacht gaen, en verre ſien,
Wie iſſer heden nut, om met beſetten rade,
Te wegen dit geval; voorwaer het is te ſpade,
Om na den rechten eyſch, te ſitten int gericht,
„ Waer treetmen nae den noen in ſaken van gewicht ?
Om eenich cleyn geſchil, als tuſſchen twee gebueren,
Valt onderlingen twiſt, om waſſen ende ſchueren,
Om ick en weet niet wat, een goot, een water-loop,
Daer rouptmen metten dach, de rechters over hoop.
Soo haeſt de gulde ſon is uytter zee gereſen,
Soo werter in den raet gedongen en geweſen;
Maer als het groote licht ontrent het zuyden rijt,
Soo werd het recht geſtaect tot op een ander tijt.
Hier daermen opte kroon van hondert groote rijcken,
Een uyt-ſpraec heeft te doen, een vonnis heeft te ſtrijcken,
Hier daermen onſen Vorſt van ſijn gemael berooft,
Daer pleyt men in der nacht, en met een dronckē hooft;
Daer pleyt men over hoop, al ſonder eens te dagen
De Koninginne ſelfs, al ſonder eens te vragen
De gronden van de ſaeck, daer uyt de Prins miſſchien
Sijn eygen ongelijck met vreuchde mochte ſien.
Gewis ſoo wy den aert van deſe clachten kenden,
Wy ſouden dit krakeel van onſen banck verſenden,
Tot eenich ander hoff: men ſegge watmen wil,
Ten ſtaet ons geenſins vry te wijſen dit geſchil.

Van waer comt ons de macht,dat wy op Koninckrijcken,
Op'sweerelts heerschappy,een vonnis mogen strijcken?
De Koninck (ick bekent) begeert van onsen raet,
Maer wict het niet so swaer,en meynet niet so quaet.
,, Ach! tis een seldsaem werc,met man en wijf te moeyen,
,, Doet hier al watje meugt, ooc die sal u verfoeyen
,, Voor wie ghy voert het woort,want siet! in dit geval
,, Ontfangtmen leets genoeg,maer geenen danc met al.
,, Waer isser doch een huys, daer mannen ende wijven
,, Zijn altijt even soet,en noyt te samen kijven?
,, Waer is door al het lant soo wel-gelegen velt,
,, Dat van den noorden wint niet somwijl is gequelt?
,, Waer isser doch een paer, in Persen ofte Meden,
,, Geduerich sonder twist,en eeuwich wel te vreden?
,, Waer is de weerelt deur de lucht soo wel gestilt,
,, Daer noyt een loofje roert, en noyt een tackje drilt?
,, Tis dienstich voor de maeg by wijlen wat te braken,
,, Om uyt een lange quael tot beter stant te raken.
,, Tis dienstich in het huys,by wijlen door gekijf,
,, Een wrock van oude gal te jaghen uyt het lijf.
,, Tis nut,tis wonder nut,tot veelderhande saken,
,, Dat somtijts man en wijf haer oude vrientschap staken,
,, En met een destich woort,en met een snel gesicht,
,, Vernieuwen nu en dan haer onderlingen plicht.
,, Noyt bleeffer groote min in cleyne twist verloren,
,, De liefde,nae geschil,wert grooter als te vooren.
,, De liefde slacht het rijs, hoe naerder aff-gesnoeyt,
,, Hoe datse beter schiet,en dichter henen groeyt.
,, Noyt wert de gulle jeugt soo crachtich aen-gedreven,
,, Dan als het lieve paer te samen heeft gekeven;

„ Noyt wert de ſoete min gepleegt met grooter luſt,
„ Dan alſſe,door crakeel,ſcheen uyt te zijn gebluſt.
„ Al ſchijnt de ſomer ſchoon,noch ſoudet ons vervelen,
„ Ten ware dat de vorſt haer rolle quame ſpelen.
„ Geen koſt bevalt de maeg,al iſſe noch ſo goet,
„ Indien men dach aen dach niet anders eten moet.
„ God heeft des weerelts loop met beurtē onderſcheyden,
„ Hy weet een bitter-ſoet te brengen tuſſchen beyden,
„ Te mengen onder een. Siet daer een wijſen vont,
„ Waer door dit groote werc ſtaet op een vaſten gront.
„ En plach de clare ſon,met ſijn vergulde ſtralen,
„ Niet deur het ganſche jaer te rijſen en te dalen ?
„ Te rollen door de lucht ? en ſietmen niet de maen
„ Nu cleyn,dan wederom in volle ronde ſtaen ?
„ Nu is het vette lant met vruchten over-goten,
„ Dan leytet ſonder jeugt,en door de vorſt geſloten.
„ Nu ſtaet het wout geciert met ſijnen groenen rock,
„ Dan weder ſonder blat,gelijck een dorren block.
„ Het gaet op deſe wijs in alle weerelts ſaken,
„ Wat doet doch al het volck als breken ende maken ?
„ Nu iſſet voor de wint,dan weder tegenſpoet;
„ Wy ſweven op en neer,gelijck als ebb' en vloet.
„ Een ding dient eens geleert,en nimmermeer vergeten,
„ Dat alle dingen zijn gelijck een ronde keten
„ Geſchakelt onder een. De vreugde nae de pijn,
„ De vrede nae den twiſt,nae regen ſonne-ſchijn.
„ Het menſchelick bedrijff beſtaet in vreemde kueren,
„ Hoe wel de ſaken gaen,ſy connen niet gedueren.
„ Het wiſpeltuerich hert,tot geener tijt geſet,
„ Wil (ſo het ſpreeck-woort is) ſtaech op een ander bed.

„ Het doet de sinnen wee, op eenen bouch te zeylen,
„ Sy willen over-hant het lange jaer verdeylen,
„ Sy woelen alle tijt, en geen soo groote pijn
„ Als met een vasten stant te blijven datse zijn.
Wel laet dan sich de Vorst, met alle ding, bewegen,
Laet onse Koningin haer soete rancken plegen,
Nu eenich cleyn krakeel, dan weder groote min;
En waerom dit gestraft? de menscheyt heeftet in.
„ Ach! waer een derde man comt tusschen beyden sprekē,
„ Daer man en wijff krakeelt, daer sietmen vremde trekē;
„ Want alsmen meest betracht te stillen haer gekijff,
„ So crijgtmen man en vrou te samen op het lijff.
„ Men hout (wanneer de byen met groote tochtē swieren,
„ En vechten onder een, gelijck verwoede dieren)
„ Dat slechs een weynich stoff can scheyden het gebaer.
„ Iuyst op gelijcke voet soo kijft het echte paer.
„ Wie van den ganschen raet, wie souder connen seggen,
„ Hoe licht een huys-krakeel ter neder is te leggen?
„ Een knick, een soete wenc, een lonckjen in der haest,
„ Vereffent alle ding, hoe seer men heeft geraest.
„ Ick raed', als yemant comt, gelijc het can geschieden,
„ Daer eenich ongemack rijst tusschen echte lieden,
„ Ick rade voor het best, geen dingen aen te slaen;
„ Al kijft het soete paer, tis weder haest gedaen.
„ Ick rade, zijdy wijs, laet echte luyden kijven,
„ Gewis de duyster wolck sal haest daer henen drijven:
„ Ick rade stil te staen, al waerdy naeste maegh;
„ Schoō man en wijf krakeelt, tis maer eē somer-vlaeg,
Ick rade dese saeck van onse banck te weeren,
Wy connen altemael den ondanck wel ontbeeren;

Ick

Ick rade dese saeck te brengen aen den raet,
Die in het kleyn getal van enckel twee bestaet.
Daer is een stil vertreck, behangen met gordijnen,
Laet daer den groote Vorst met sijn gemael verschijnen.
Dat is de rechte banck, daer alderhande twist
In haeste wert gestilt, en metter daet ghe slist.
Dat is de rechte banck, daer twee geminde lieven
Haer vriendelick verschil bepleyten sonder brieven.
Dat is de rechte banck, daer uyt-spraeck wert gedaen,
Die niemant hooren mach, en niet en werd verstaen.
Dat is de rechte banck, daer niet en werd gelogen,
Geen ontrou wert gedult, geẽ mensch en werd bedrogen,
Geen valsheyt aen-gerecht. dat is de rechte banck,
Waer door de soete min krijght weder haren ganck.
,, Gehoude luyden twist gaet met de sonne neder,
,, Als hier de nacht begint, rijst daer het claerste weder.
,, Want, mits het echte paer het bedde maer genaeckt,
,, De spijt en nijt verdwijnt, de vrede werd gemaeckt.
Mijn Heeren, tis genouch , ick segge voor het leste,
Ick rade tot besluyt, en stelle voor het beste;
Ick roupe noch een-mael, soo deftich als ick mach,
Wijst man en wijff by een, op hope van verdrach.

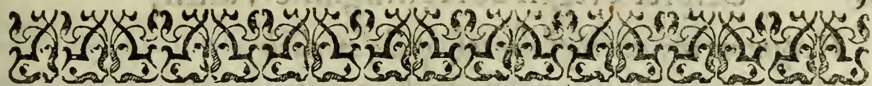
AEN DEN LESER.

TOt verstant eeniger dinghen daer van int voor-gaende ghespreck ghewach wert ghemaeckt, sal de Leser ghelieven te gedencken, dat de Grieckſche Hystory-schrijvers verhalen, als dat de Persen ende Meden, nae dat de selve het rijck ('twelcke de Magi van de stamme Cyri hadden ghepoocht aff te scheuren) wederom hadden in gecregen, haren Koninck alsdoen seven Vorsten hebben by ghevought, welcker ampt was de rechts-saken te beleyden, alle onredelicke voor-slaghen der Koninghen te bematighen ende in te binden, mitsgaders in alle saken de vaderlicke wetten, voor-rechten, ende vryheden voor te staen; waer op den Autheur op eenighe plaetsen heeft gesien, onder andere pag. 7.

. . . . *Wy seven,*
Wy die den Koninck selfs tot Raden zijn ghegeven.

Ende is daerom seer waerschijnelick dat de seven Vorsten daer van in het 1. Cap. van de hystorie Esther wert ghewaecht, zijn dese byghevouchde Raden van de Koninck Ahasueros gheweest, gelijck het selve uytte voor-noemde plaetse is aff te nemen, sonderlinge uyt dese woorden: *Ende de Koninck sprack tot den wijsen die hen op des lants wijse verstonden (want des Konincx saecke moeste gheschieden voor alle verstandighe in recht ende handel.) De naeste nu by hem waren Charsena, Sethar, Admachta, Tharsis, Meres, Marsena, ende Menuchan, de seven Vorsten der Persen ende Meden, die het aenghesichte des Konincx saghen, ende saten boven aen in het Koninckrijcke, Esth. 1. 13.*

GHE-

GHESPRECK
Tegen de Koninginne Vasthi,
ENDE
Voor de mannelicke achtbaerheyt.

MENUCHAN
SPREECKT.

Is immers eens ghenouch de vrouwen voor-ghesproken,
En met een lang verhael den Prins het hooft ghebroken;
Waer toe is u de mont tot praten soo gesint?
Het seggen gelter niet; dat recht is, overwint.
Ghy souckt hier niet alleen, ô Voor-spraeck van de wijven,
Met ick en weet niet wat het vrouwe-recht te stijven:
Maer draeght u boven dat, gelijck een vrouwe plach,
En jammert uren lang met vrouwelick gheklach.
Jck stae nu lang en wensch om med' eens beurt te krijghen,
En ben van nu voortaen niet machtich om te swijghen:
Mijn herte leyt en bruyst ghelijck een crachtich nat,
Dat bobbelt over hoop, en bortelt uyt het vat.
Jck bidde, groote Vorst van al de groote volcken,
Wiens hooch-beroemde naem rijst boven alle wolcken,
Die niet voor ons alleen set strenghe wetten in,
Maer bint oock aen het recht u eyghen huysghesin,
Ick bidde, nademael wy heden overweghen
Een stuck, waer aen het rijck ten hooghsten is ghelegen,

Vergunne my verloff dat ick op desen dach
Mijn innerlick ghepeys in vryheyt uytten mach.
„Die in het oordeel treet, moet sich ten hoochsten mijden
„Van lust tot felle vvraeck, van sucht tot mede-lijden,
„Van heymelicke gunst, van stille linckerny,
„Op datter niet als recht in hem te vinden sy.
Dit heb ick soo betracht. 'k En sal gheen sijde dragen,
'k En sal naer hooghen staet, nae kroon off scepter vragen;
'k En ben noch van den haet, noch van de gunst, verheert:
Ick gae den rechten vvech, nae my de reden leert.
'k En pass' in dit gheval noch op gheen listich vleyen,
Noch op een stout gheprach, noch op een drouvich schreyen;
Ick hate die nae sucht sijn losse reden buyght,
Ick spreke recht en rond, nae my het hert ghetuyght.
Ick vveet dat yder een ten vollen heeft vernomen,
Waerom soo menich Vorst te samen is ghecomen
In dit ghevveldich hoff, vvaerom door u ghebodt
Een vveerelt is vergaert te Susan op het slot.
Te vveten, om den glans van soo veel rijcke kroonen
Als van een hooghen bergh in dese feest te toonen,
Op dat van nu voortaen een yder, die het siet,
Sou, met gheduchte vrees, staen onder u ghebiet.
Al vvat in eenich deel der aerden vvert ghevonden,
Is uyt het gansche lant aen dese plaets ghesonden;
Het biet sijn schatten aen al vvatter open staet,
Van daer de sonne rijst, tot daerse slapen gaet.
Wy staen te mael verbaest, als vvy de gulde stralen
Van menich schoon juvveel sien blincken door de salen,
Als vvy het crachtich gout, en al den grooten schat
Sien brallen in het hoff, en door de gansche stadt;

Als vvy soo menich Vorst, soo menich duysent zielen
Sien door het gansche slot tot onsen dienste krielen;
En uyt soo rijcken glans besluyt een yder dit,
Dat u beroemde macht als opte vveerelt sit.
Dit heeft de groote Vorst meer als genouch bevvesen,
Tis van het oog ghesien, en door den mont ghepresen:
Noch vvil hy vorder gaen, en maken ons ghevvis
Dat hy in sijn ghesin gheen minder vorst en is.
,, Men vint in ouden tijt, en opten dach van heden,
,, Veel Princen vvijt en breet van yder aen-ghebeden,
,, Gheducht by al het volck, en destich van bedrijf,
,, Maer in haer eyghen huys gheringelt van een vvijf.
,, Ghelijck een kleyne moor can metten toom bestieren
,, Den grooten Elephant, het meeste van de dieren,
,, Soo sietmen menichmael de grootste van het lant
,, By eenich quetter vvijf gehouden in den bant.
De Persiaensche Vorst, die by de met-ghesellen
Van dit vervvijfde volck sich niet en vvilde stellen,
Maer toonen vvat hy hier en over al vermach,
Ghebiet de Koningin te brenghen aen den dach.
De vriendelicke Prins, ter volte deser feesten,
Wil boven spijs en dranck vervvecken onse geesten
Tot alle nieu vermaeck; vvil door een schoon vertooch,
Oock haer bescheyden vreucht doen gheven aen het oogh.
Men send int vrouvven-huys een grooten hoop ghesanten,
Niet uyt het slechte rot van huys off lijff-trouvvanten,
Maer heeren altemael van naem, en hoogen lof,
De grootste van het lant, de beste van het hof.
Mahunam gaeter heen, als tot de grootste dinghen,
Omcinghelt met den sleep van al de camerlinghen,

Multos foris claros domestica destruxit infamia, & ne maximi cives haberentur, hoc effecit, quod mariti minores essent. *Plin. in Paneg.*

Herbona stuypt en nijght, en biet haer goeden dach;
En Bistha doet het vvoort soo kunstich als hy mach.
Abachta stelt te vverck een hooger aert van spreken,
En Bigta mengter in een saus van hoofsche streken;
Stracx dondert Charcas uyt soo deftich als hy can,
En Sethar voughter by het voor-recht van den man.
Mahunam, voor het lest, hout aen op u bevelen,
Me-vrou die hoort en siet, en schijnter med' te spelen;
Hy spreeckt gelijck een man, sy blijft al even trots.
Hy vleyt gelijck een kint, sy staet gelijck een rots.
Waer toe een lang verhael? de mannen keeren vveder,
Wy vragen vvatter schort. sy slaen haer oogen neder.
Dies eyst de Koninck selfs hoe dattet is ghegaen,
Daer hoortmen al den vvint van Vasthi sotte vvaen;
Daer hoortmen over-luyt dat al het kunstich spreken,
Dat alle vvijs beleyt, en alle soete streken,
Dat u bevelen selfs, en konincklick gevvelt
By Vasthi niet en vveeght, by Vasthi niet en ghelt.
Wat mocht ons over-gaen soo grooten pracht te drijven,
De landen int gemeen een feest-dach aen te schrijven,
Om yder cont te doen u vorstelick ontsach,
En wat u hoogh gebiet hier in het hof vermach?
Wat mocht ons over gaen op u gevvelt te roemen?
V lieve Koningin die vveygert hier te comen,
Die schaft u vvetten aff. V lieve Koningin
Hoort vvat de Koninck seyt, maer doet haer eygen sin.
Wy saten altemael, ghelijck met open monden,
Tot dat het schoon juvveel ons vverde toe-gesonden,
En dat met dit ghesicht sou vverden als gekroont
Al vvatter voor cieraet tot heden is ghetoont.

Men

Men riep, de Koningin ſal deſe feeſt beſluyten,
En toonen dat de Prins van binnen ende buyten
Heeft koninckliek ghebiet, heeft ſonder onderſcheyt,
En hier en over al ghelijcke majeſteyt.
Daer rees het gansche volck, en ſtont by dichte ſcharen,
Het ſcheen dat even hier de rotſen ſouden baren,
Daer ging een nieuwe vreucht, een juychen door het huys,
Maer al de pracht verſmolt als tot een cleyne muys.
Ach! daer leyt onſe vreucht, en uwe macht gevallen,
V loff, u hooghen naem, is heden niet met allen,
V rijck-ſtaff, uwe croon, u ridderlick ghemoet,
Leyt, als een nietich ding, vertreden mette voet.
Wat ſal nu al het volck van deſe feeſt vertellen,
Als yder hier en daer coomt onder ſijn geſellen?
Ach niet, als dat de Vorſt, voor wie de weerelt beeft,
Ontrent ſijn eygen wijff geen macht met al en heeft.
,, Die ſijn geduchte naem poocht yder in te drucken,
,, Dient eerſt gewis te zijn hoe dattet ſal gelucken;
,, Want die geweldich pocht, en niet volbrengen kan,
,, Wert, door ſijn eygen daet, een ſpot van alle man.
Maer wat een ſtout bedrijf! men gaet den Koninck raken,
Men poocht in dit geval ſijn milde ſucht te laken;
Men ſeyt met vollen mont, dat hy te lijdich breet
Sijn gaſten lieve-kooſt. O wat een ſlecht beſcheet!
Wat ſal den grooten Vorſt in ſijne gunſt beletten?
Hy, die de rechten maeckt, is boven alle wetten. a
Hy, die als metter hant de gansche weerelt draeght,
Stort ſijn beleeftheyt uyt juyſt daer het hem behaeght.
Hy mach ten minſten nu ſijn gunſtich herte toonen,
Dewijl hy deſen dach ſijn vrienden wil beloonen.

a Talia aliquando principibus occinunt Aulici, cum tamen nihil tam proprium imperij ſit, quam legibus vivere l. digna vox C. de leg.

,, *Daer is ter vveerelt niet dat princen beter staet,*
,, *Als vveldaet sonder end, en gunste sonder maet.*
Dan neemt het sy alsoo, ghelijckmen poocht te drijven,
Kan dit de Koningin in desen handel stijven?
Kan oyt een echte man verliesen sijn ontsach,
Om dat hy nu en dan is blijder als hy plach?
Om dat hy by gheval, door lieffelicke vlaghen,
Wert met een soete vreucht als buyten hem gedraghen?
Off sal de Groot-vorst selfs noch man, noch Koninck zijn,
Om dat sijn vrolick hert sich opent in de vvijn?
Off meyntmen dat het vvijf niet verder is gebonden
Tot dienste van den man, als op ghesette stonden?
Off dat het manne-volck geen vol gebiet en heeft,
Dan als het opte maet, en nae den reghel leeft?
Leyt yemant desen gront, soo isser voor de vvyven
Ghedueri ch stoff ghenouch om haren pracht te dryven;
Ghedueri ch stoff ghenouch om, met een slimmen treck,
Haer aen-gheboren jock te schudden van den neck.
Wat sal dit listich volck niet vveten uyt te vinden,
Om aen een goeden man yet opte mou te binden?
Nu sal hy al te los, dan schijnen al te stil,
En noyt gelijck het sou, dan als me-vrouvve vvil.
,, *Daer is, nae myn begrijp, geen slimmer vont te dencken,*
,, *En die een goeden staet meer soude mogen krencken,*
,, *Als dat het vvijff ghebiet, en hooghste macht ghebruyckt,*
,, *En dat de man verdraecht, en voor de vrouvve duyckt.*
,, *Siet! 'tgeen in al het rijck is vveert te zijn gepresen,*
,, *Bestaet in vvel gebien, en onderdanich vvesen,*
,, *En vvie in dit beslach sijn plaetse niet en hout,*
,, *Tis vvonder vvat een ramp hy inde steden brout.*

,, *Een huys en ſijn bedrijf is in de koninckrijcken*
,, *Een ander koninckrijck, men kan het vergelijcken*
,, *Met ſaken van het lant, om datter een ghebiet,*
,, *En dat het ganſch geſin op ſyne vvetten ſiet.*
,, *De man is uytter aert, en van den aen-beginne*
,, *Ghemaeckt tot heerſchappy; de vrouvve totte minne;*
,, *Tot lieffelick verdrach, tot onderdanicheyt,*
,, *Dat is van alle tijt de vrouvven op-gheleyt;*
,, *Dat is van alle tijt de gront van goede ſeden,*
,, *Een reghel in de ſtaet, een zeghel aen de ſteden;*
,, *Dies als in eenich huys de vveert is over-heert,*
,, *Soo is in dat ghevveſt de vveerelt om-gekeert;*
,, *Soo is de vvech ghebaent tot allerley ghebreken,*
,, *Tot tvviſt, en over-moet, tot alle quade ſtreken,*
,, *Want die een ſchoon ghebou ontrent de gronden raeckt,*
,, *Heeft ſtracx van alle kant ſijn deelen los ghemaeckt.*
,, *Hoe ſal, in dit ghevvoel, een ſlave vvillen ſvvichten?*
,, *Hoe ſal een ſone gaen tot ſijn beſcheyde plichten,*
,, *Devvijl het ganſch geſin gebruyckt tot quade leer*
,, *Een vvijf die niet en paſt op haren over-heer?*
,, *Het dient in tegen-deel tot vvel-ſtant van de rijcken,*
,, *Dat vrouvven over al voor hare mannen vvijcken;*
,, *Want ſiet, aen deſe plicht leert oock het jonghe bloet*
,, *Hoe dat een onderſaet ſijn prince vieren moet.*
,, *Myns oordeels, dient de vrou met alle vlijt te letten,*
,, *Nae dat de man gebiet, haer ſaecken aen te ſetten;*
,, *En off hy vrolick is, off drouve van ghebaer,*
,, *Een vveſen aen te doen gelijck haer vveder-paer.*
,, *De zeden van de man zijn als ghevviſſe peylen*
,, *Waer naer het echte vvijf gheduerich heeft te zeylen;*

,, *Waer naer een goede vrou moet schicken haren loop,*
,, *Off anders leyt het huys gheduerich over hoop.*
,, *Vint somtijts eenich man in jock en spel vernoughen,*
,, *Daer is gheen twijffel aen, de vrouwe moet haer voughen,*
,, *Off soo haer dwersche kop hier teghen staet ghekant,*
,, *Soo doetse teghen eed, (a) en schent den echten bant.*
,, *Het richt-snoer van de trou is lieven en verdraghen,*
,, *Js vriendelick ghelaet, en niet als soete vlaghen,*
,, *Is jocken sonder gal, en staech een vast besluyt,*
,, *Dat, wat de man bestaet, ten goede sy gheduyt.*
,, *Gheen wijff mach amper sien, gheen wijf en macher wrocken,*
,, *Jndien haer weder-paer gheneghen is te jocken,*
,, *Want als het, nae den tijt, niet anders wesen can,*
,, *Soo ist een wijse daet te mallen metten man.*

Erasmus. a De uxore agens obstinatè, inquit, recusare perfidiæ est.

Abachta, lieve vrient, wat mochty gaen beginnen?
Ghy poochdet onse vrou met reden in te winnen,
Maer tis, eylaes! gemist; sy was op desen dach
Vry hoogher in de pracht, en trotser alsse plach.
,, *Het is een oude spreuck, die wy in onse daghen*
,, *Bevinden in der daet, en menich-mael beklaghen,*
,, *Dat niemant van het volck soo dapper speelt de beest,*
,, *Ghelijck een moedich wijff, wanneerse gaet ter feest.*
Dan is het gansche kraem van al de moye dinghen,
Ghesmijde, bloem-ghewaet, ghesteenten, arrem-ringhen,
Ghehanghen om het lijf; dan coomter aen den dach
Al watter eenichsins het ooghe locken mach,
Oor-hangsels, veder-bos, hayr-litzen, voor-hooft-banden,
Knop-peerels, tepel-net, hals-cingels, loover-randen,
Mou-tippen, rimpel-klit, duym-ringhen, hant-ghevaet,
Reuck-ballen, vingher-slang, scheen-riemen, voet-cieraet;

Rectè muliebria ornamenta Mundum dixerunt Romani, cum ferè infinitis rebus constent. Ex quibus Tiraquellus noster lexicon integrũ contexuit, in quo omnia, quę hic ponimus, specificè descripta sunt. Persarum autem fœminas maximè in hoc genere delirasse memoriæ proditum est. *Vid. cap. 3. Iesaiæ & ib. Theol.*

Dan

Dan vvert de pracht ghevoet met sleuyers, spangen, doppen,
Met naeld en spelle-vverck, met kedels, vvaeyers, knoppen,
Wat vvildy dat ick seg? met alle vreemt ghespan,
Waer van een zedich hert de namen niet en kan.
Daer staet het diere pant voor yder een te proncken,
Sy is van sotte vvaen en eyghen-liefde droncken,
Sy kan met uren lang voor haren spieghel staen,
En siet met groote vreucht dat seldsaem maecksel aen.
Sy stelt een fier ghebaer, en doet haer leden svvieren,
Veel anders alsse plach, sy toont in haer manieren
Een uyt-ghelaten tocht van pracht en overdaet,
En coomt, ghelijck een pau, ghestreken over straet.
Wie sal in desen stant het fiere ding ghenaken?
Ten is noch metter hant, noch mette mont te raken,
O breyn vol schrale vvint, dat niemant aen en siet!
Een vvijf in haer cieraet is buyten ons ghebiet.
,, Ach tis een vreemt ghebruyck, dat niet en is te prijsen,
,, De vrouvven in ghevvaet soo hooch te laten rijsen,
,, Ghelijckmen heden siet, vvant uyt soo rijcken dracht
,, En broet geen ander jonck als ongetoomde pracht.
Ten is gheen eerbaer root, off schaemte van de vrouvven,
Dat Vasthi desen dach van ons heeft vvederhouvven;
Tis enckel hooverdy, en lust tot sotte vvaen,
Waer door sy dese feest heeft smaetheyt aen-ghedaen.
Tis haer verkeerde drift, vol vvederspannicheden,
Tis uyt-ghelaten trots, die niet en dient geleden,
Tis, datse vvil soo groot zijn aen der vrouvven dis,
Als u gheduchte macht hier by de mannen is.
,, Men vint door al het rijck een deel verkeerde vvijven,
,, Die niemant, vvie het sy, kan totte reden drijven,

„ *Sy pijpen haren sang, na vvijse van den uyl,*
„ *En staen op haren sin, gelijck een steghe muyl.*
„ *Men sou veel eer een rots ter aerden neder-drucken,*
„ *Men sou veel eer de son van haren vvaghen rucken,*
„ *En drijven uyt het spoor de peerden van de maen,*
„ *Als dat een moedich vvijf sal totte reden gaen.*
„ *Laet vry een eerlick man haer krachtich overtuyghen,*
„ *Noch salse niet een lid nae sijn believen buyghen;*
„ *Noch salse blijven staen, en drijven haer gheschil,*
„ *Niet stegher als een vvijf vvanneerse niet en vvil.*
Mahunam, gulde mont, die menich-mael voor desen
Veel princen hebt bevveeght, en metter daet belesen,
W*anneer ghy destich spraeckt, in vvesen van ghesant,*
W*aer is nu, vveerde man, u vvijt-beroemt verstant?*
W*aer is u gheestich breyn? vvaer uvve diepe gronden?*
W*aer u verheve gheest? vvaer uvve kloucke vonden?*
W*aer u beleefde spraeck, soet als een honich-raet?*
Eylaes! u vvijs beleyt is hier maer kinder-praet.
Ghy zijt tot heden toe gheraeckt tot u vermeten,
Oock daer sick u verstant maer vveynich heeft ghequeten;
Maer hier, daer u vernuft gheheel is uyt-ghestort,
Daer koomdy, lieve vrient, daer blijfdy veel te kort.
Ghy bracht al vvat ghy mocht ten goede deser saken,
Noch kreeghdy niet een sier, als tvvee beschaemde kaken,
Nu sieje, t'uvver spijt, nu sieje metter daet,
Dat by een dvvase vrou geen vvijse tong en baet.
„ *Ghesvvollen hooverdy, gheslaghen vyandinne*
„ *Van lieffelick onthael, van alle soete minne,*
„ *Ghebroetsel van der hel, verstoorster van de vreucht,*
„ *Begin van alle quaet, en moorster van de deucht.*

„ *Du roerst de steden om, vervverst de groote staten,*
„ *Sayst doodelick vergif in huysen ende straten,*
„ *Hitst vrienden over hoop, verbittert man en vvijf,*
„ *Set broeders onder een, gheduerich in ghekijf:*
Du poochst den vveerelt-vorst een schand-vleck in te branden,
Te stellen sijn ghebiet tot spot van alle landen;
Du poochst sijn hooghen naem als uyt het velt te slaen,
Maer neen, manhaftich Vorst, het moeter anders gaen.
„ *Al hadder eenich vvijf al vvat de Goden schencken,*
„ *Al vvatmen eyschen mach, al vvatmen can bedencken;*
„ *Indiense totte pracht haer stuere seden vvent,*
„ *Al vvatse goets besit, is altemael gheschent.*
Dan schoon al dees off die van onse lants-ghesellen
Sich by een moedich vvijf te vrede konde stellen,
Schoon yemant van het volck soo sacht en lijdsaem vvaer,
Dat vrouvven heerschappy hem niet en viel te svvaer;
Voor u, manhaftich Vorst, en staetse niet te lijden,
Indien ghy niet en vvilt op alle tonghen rijden;
Indien ghy niet en vvilt dat al het Persen-lant
Met smaet ghegeesselt sy, tot aller princen schant.
„ *De feyl is nae de man. Als groote luyden dvvalen,*
„ *Dat schettert dapper uyt, en dringt in alle palen,*
„ *Dat dondert over al, en, met een snelle vlucht,*
„ *Loopt al de vveerelt deur, ja steyghert in de lucht.*
„ *Als vorsten van het lant hen eenichsins vergheten,*
„ *Dat vvert van yder een ten breetsten uyt-ghemeten;*
„ *Is yemant vol beschicx, vol klaps, en ondervvints,*
„ *Die bekelt int ghemeen de feylen van de prins.*
„ *De lanck-ghebeckte Faem heeft vvonderlick behaghen*
„ *Een vorstelick ghebreck door al het lant te draghen,*

Vasthi wesende een dochter van Cyrus, een suster van Cambyses, ende Assuerus maer zijnde een sone van Hystaspis, soo en isset niet onwaerschijnelick dat sy verwaendelic haren man onweerdich heeft geacht om haer in soodaniger vougen te gebieden, nemende daer uyt oorsake van wederspannicheyt.

Malo venusinam quam te, Cornelia mater Gracchorum, si cum magnis virtutibus adfers Grande supercilium, & numeras prodote triumphos.

,, Hier schettert hare stem vry snelder alsse plach,
,, Hier maecktse grof gheluyt, gelijck een donder-slach.
,, Noch isset niet genouch: sy schrijftet in de boucken,
,, Sy leert een ander eeuw u quade slaghen vloucken;
,, Dies schoon de bleecke doot u totte vaders sent,
,, V mis-slach evenwel blijft yder in-geprent.
Indien ghy dan bemint, daer nae de groote Vorsten
Als uyt ghemeene sucht van gantscher herten dorsten,
Te weten grooten roem, en lof van hoogen naem,
Soo stijft hier u gesach, en dempt de quade faem.
Dan schoon ghy waert gesint dit alles op te swelgen,
En u noch aen den roup, noch aen de daet, te belghen,
Noch isset niet genouch, voor u en uw's gelijck,
Ghy leeft niet voor u selfs, maer voor het gansche rijck.
Ghy kont (inden ghy wilt) verachten eygen schande,
Maer niet flau-hertich zijn tot na-deel van den lande.
Dies schoon ghy voor u selfs wout door de vingers sien,
Wt vreese van gevolch en machet niet gheschien.
,, Een vorst moet over al sich vorstelick vertoonen,
,, Die anders als een vriend de vrienden sou verschoonen,
Dies offje schoon Me-vrou als man hier vieren wout,
Als Prins en moochdy niet, ghy hebt het rijck getrout.
,, Een ongesonde lucht van schadelicke pesten
,, En kan soo snellick niet in eenich mensche vesten,
,, Gelijck een slim ghebreck in onsen geest verdwaelt,
,, Wanneer het uytten throon van Princen neder-daelt.
,, Siet! als de vis verrot, de kop sal eerst bederven,
,, Siet! als de staet vervalt, de tucht begint te sterven
,, In hun die by het volck voor hoofden zijn gekent,
,, En waer het hooft vervalt, daer is het lijf geschent.

„ *De sonde van de Prins maeckt bijster groote smetten,*
„ *De sonde van de Prins verduystert alle wetten,*
„ *De sonde van de Prins is als een diepe kolck,*
„ *Want als de Koninck valt, soo malt het gansche volck.*
Tot heden op den dach zijn alle kloucke mannen
De gansche weerelt deur gheduerich in-ghespannen
Hoe yder in het sijn het vrouwelick verstant
Ten goede van het huys sal houden in den bant;
Maer watter is bedacht, off metter daet begonnen,
Noch heeft dit moedich volck veel opte mans gewonnen,
Noch isser menich held aen wien een moedich wijf
Sit met een volle macht, als scherlincx, op het lijf.
Doch soo de snelle Faem met haer gheswinde vlercken,
Dit overmoedich volck coomt in de pracht versiercken,
En datse door het rijck een yder openbaert
Wat u (ô grootste Vorst) op heden weder-vaert.
Niet een van uwen Raet en salder konnen seggen
Wat datter voor een huys sal in de weerelt leggen,
Wat datter voor gewoel sal ruysen door het lant,
Daer is geen twijffel aen, de mans zijn overmant,
De mans zijn over-wijft. Wat sal geringe lieden,
Wat sal een slechten bloet nae desen tijt geschieden,
Indien de Koninck selfs met stommen monde lijt
Dat hem een quetter wijf in sijnen scepter bijt?
Indien de Koninck selfs, vermeestert van de vrouwen,
Sich laet int openbaer als op het aensicht spouwen?
Indien de Koninck selfs, die wijt-beroemde Vorst,
Hem, voor het gansche rijck, laet treden op de borst?
Ick sie van heden aen gansch Persen omme-roeren,
De spin-rock sal ghewis de vlagge willen voeren;

Niet een ſoo ſpitſen baert, off op-geſvvollen brouck,
Die niet ſal krimpen in, en ſlincken voor den douck.
Het ganſche koninckrijck ſal anders omme keeren,
Al vvatter qualick vought ſal yder moeten leeren;
Ons naeckt de leechſte ſmaet. ô ſchande voor de mans!
Een naelde voor het ſvveert, een ſpille voor de lans.
Wy ſullen aen den heert de ketels moeten ſchuymen,
De hinnen, om het ey, betaſten mette duymen,
Den moeſ-pot over doen, en pluyſen het ſalaet,
En paßen op het ſpit, en droopen het ghebraet.
Gheen vvijf int ganſche rijck off ſal haer ondervvinden
De mannen int gemeen den voor-ſchoot aen te binden,
Wy ſullen moeten ſtaen in plaetſe van de meyt,
En doen met herten-leedt dat niet en dient gheſeyt.
Maer vvaerom dit beklach? de mis-ſlach is ghevallen,
De Faem is op de loop, en ſchettert opte vvallen,
Roupt en met open mont, en met een hel gheklanck,
Der vrouvven heerſchappy, der mannen onder-ganck;
Daer is geen ander raet, om onſe ſaeck te ſtijven,
Als met een nieu gherucht het eerſte vvech te drijven:
Laet daerom, groote Vorſt, laet teghen dit gheval,
Den roup van uvve vvraeck verſpreyden over al.
„ Wanneerder eenich quaet is in het rijck bedreven,
„ Off ſchoon het eerſte vvit niet vveder is te gheven,
„ Ghy neemt des niet te min de ſtraffe by der hant,
„ Ghy ſtremt het quaet ghevolch, en ſuyver ons het lant.
Laet immers nimmermeer haer ſchoonheyt u bevveghen,
Maer ſtelter haren trots, en ſtuere vlagen teghen,
„ Wie ſchoon, doch moedich is, is vveert te zijn veracht;
„ De moyſte van het lant vvert leelick door de pracht.

,, Ten is maer vvater-vervv, als vvel-ghemaeckte leden
,, Niet mede zijn verciert met vriendelicke zeden;
,, Een sacht, een buychsaem hert, dat is een vrouvve-kroon;
,, Ick haet een prachtich vvijf, al isse noch soo schoon.
Doch soo des niet te min, ô Vorst, u groene jaren
Met schoonheyt zijn gevviecht, en trachten om te paren
Nae vvijse van de jeucht: ey lieve, vveest gherust;
Daer is een vollen ougst voor uvve graghe lust.
Soo menich jeuchdich blat als bortelt uytte boomen,
Soo menich kleyn gherut als vvrimmelt in de stroomen,
Soo menich zee-ghevvas als bobbelt aen de strant;
Soo menich aerdich dier is in het Persen-lant.
Als u die vvespe steeckt, vvilt maer het stuck belasten
Aen yemant uytten hoop van dese jonghe gasten,
Die sal u stoffe doen nae luyt van uvven eys,
En mette schoonste jeucht vercieren u palleys.
Al vvaer een dertel oog ghevvoon is op te loeren,
Al vvat het jonge bloet ghevangen plach te voeren,
Al vvaer men in het lant een aerdich maecksel siet,
Dat sal van stonden aen sijn onder u ghebiet.
Laet vry een ruyme sael, laet groote kamers bouvven,
Off vvijt een princen huys ten dienste van de vrouvven,
Al gheefter yder rijck maer eenich kleyn ghetal,
Noch suldy stoffe sien die u vernoughen sal.
Een gheestich hoveling sal al de soete dieren
Met princelick ghevaet, met rijcke steenen cieren,
En geven haer een geur door reuck en edel kruyt,
Jae proncken yder op ghelijck een eyghen bruyt.
Hier sal de Weerelt-vorst dan alle daghe comen,
Als tot een eyghen hof vol alderhande blomen;

G *Vol*

Vol allerley vermaeck; hier sal de vveerelt-vorst
Verkoelen sijnen brant, en lessen sijnen dorst.
Hier sal hy sonder schroom int breede mogen vveyen,
Vermaken sijnen geest, en sijne jeucht vermeyen,
Off met een versche bloem, off met een roose-knop,
Die eerst haer aerdich root laet puylen uytten dop.
Hier sal gheen quetter vvijf, met onbeleefde vlaghen,
Verachten u ghebodt, u soete min vertraghen;
Maer vvat u vvel bevalt sal op den staende voet
Tot uvven dienste zijn, en stillen u ghemoet.
En isser dan misschien een maghet onder allen,
Die aen u ziele vverckt een meerder vvel-ghevallen,
Neemt dese by der hant, ter eeren van de min,
En kroontse voor het volck tot uvve Coningin.
Die sal, tot vasten troost van uvve groene jaren,
Schoon zijnde boven al, u schoone kinders baren;
En deser frissche jeucht sal dienen, bey ghelijck,
Tot heyl van u ghesin, en steunsel van het rijck.
Wat vvilmen tegen recht een slimme daet verschoonen?
Hoe sal een eerlick man sijn vrou niet moghen toonen,
Oock aen de vrienden selfs, en dat met onderscheyt?
,, Wat baet een rijcke schat, die in der aerden leyt.
Al vvare my ghejont om vry te moghen dvvalen
Tot in het schoon ghebouvv vvaer uyt de lichten dalen,
Al vvare my de macht van yemant toe-ghestaen,
Te leyden metter hant de peerden van de maen;
Al mocht ick in de lucht den sonne-vvaghen mennen,
En met den dagheraet om al de vveerelt rennen,
Al saeg ick open staen, dat gheen verstant en vveet,
Hoe dat de grootste God den fellen donder smeet;

Al had ick klaer bescheet van alle vreemde saken,
Jae vvat de Goden selfs oock in den hemel maken;
Ey-lieve! seg een reys, vvat soudet al bedien,
Als icket niet een vrient en mochte laten sien?
Wat vreuchde soudet zijn, als icket mijn ghesellen
Niet in ghelijcke maet voor ooghen mochte stellen,
En vvijsen metter hant? vvat is een schoon juvveel,
Ten sy een vveerde vrient mach hebben eenich deel?
,, Laet vreckaerts haren schat in diepe kuylen delven,
,, Een edel hert en heeft en leeft niet voor hem selven,
,, Maer voor sijn even-mensch. Daer is geen vreuchde soet
,, Die in een eenich hert ghesloten blijven moet.
Wat vvilmen onsen Vorst met sotten angst vervaren,
En brenghen hier int spel een slach van oude jaren?
Ten gaet ons gheensins aen dat hier is byghebracht;
VVant Vasthi naeckt te sien heeft noyt een mensch gedacht.
Men segghe vvatmen vvil; vvy moghen jae beschouvven
Het vriendelick ghelaet van vorstelicke vrouvven,
Want offmen nu en dan een Koninginne siet,
Ten schaet aen haren glans, ten let haer eere niet;
Sy blijft ghelijckse vvas: vvat mach hier yemant drijven,
Als off ons dit ghesicht in lusten soude stijven,
En brengen (soomen seyt) het vvater in de mont?
Jck bidde, zijt gherust; tis vreese sonder gront.
De sucht die vvy den Prins als onsen vader draghen,
Heeft macht de kriele tocht ons uytten gheest te jaghen,
Heeft macht het dertel oogh, en onsen heeten brant,
Te houden in den toom, te legghen aen den bant.
Wy sien de gulde son, met aenghename stralen,
Ghelijck een reyne bruyt, uyt hare kamer dalen,

En

En schijnen over al; wy sien de schoone maen,
Vol lieffelicken glans gheduerich omme gaen.
Wy staen van alle kant met grooten lust en gapen,
En dencken aen den Vorst, die alles heeft gheschapen,
Wy prijsen sijnen raet en wonderlick beleyt,
Niet met een ydel oog, maer in eerbiedicheyt.
Gheen mensch en is geneygt sijn handen uyt te strecken,
Om yet van haren glans tot sijn ghenut te trecken,
De reden is bekent. Het edel hemel-licht
Is buyten onsen reyck, en boven ons gesicht.
Juyst op gelijcke wijs zijn alle groote vrouwen
Van ons, en al het hof, van yder aen te schouwen.
Wy toomen onse jeught, en buyghen ons verstant
Tot ootmoet, sonder lust; tot hulde, sonder brant.
Daer is van al het volck geen mensche soo vermeten
Die sich in dit geval int minste sal vergheten,
Een yder staet verbaest, en hout een reyn ghemoet,
Ghelijckmen Venus selfs in haren tempel groet.
Ghy siet dan, groote Vorst, dat Vasthi sonder reden
V boden heeft veracht, u wetten overtreden,
Ghy siet dat niet een woort voor haer is by-gebracht,
Als dat ons meer ontdeckt de list van hare pracht.
Hier uyt rijst dit gevolgh, dat eer-sucht van de vrouwen
Dient met een corten toom, gheduerich weder-houwen,
Want die aen desen tocht gheeft haren vryen loop,
Die stort als metter hant de weerelt over hoop.
Schoon haer de kracht ontbreeckt, sy weet door slimme treken,
Door listen, door bedroch allenxens in te breken;
Sy loert op u ghedult, sy luymt ghelijck een vos,
Sy wickt al-eer sy waeght, sy druckt ten lesten los.

Siet!

Siet! hoe de veyle klim coomt aen de boomen kleven,
Het vveet van langer hant sich om en om te vveven,
Soo dattet metter tijt den ganschen tronck bedeckt,
Soo dattet metter tijt tot aen de vvortel streckt;
En, soo het snoode kruyt niet aff en vvert ghesneden,
Het set hem in den boom van boven tot beneden,
Het suyght sijn voetsel uyt, en doot de groene stam
Waer door het uytte stoff tot aen den hemel quam.
Juyst op ghelijcke voet, en dierghelijcke vvegen,
Soo vveet een listich vvijf haer slim bedroch te plegen,
Sy proeft, sy poocht, sy port, sy klimt door uvve macht,
En staet des niet te min gheduerich op de vvacht.
Sy vvrijcht aen u ghedult, en vvildy dat ghedoogen,
Sy sal in corter stont haer boven u verhoogen,
Sy treet gheduerich voort tot haer bestemde vvit,
Tot datse metten voet u op den boosem sit.
Tot datse metter tijt, door listich aen te dringen,
V kroon en scepter selfs sal vveten aff te dvvingen,
Hout vry dat alle macht gevvis te gronde gaet,
Jndien een hoofdich vvijf mach nayen haren naet.
Ach, vvaer de vvijfsche pracht mach in der hoochte svveven,
Daer gaetet over kant, daer dientet al te beven,
Geen lijf is sonder last, geen lid en isser vry,
Niet datter harder nijpt als vrouvven heerschappy.
Besiet den ouden tijt. Ach! door soodanich mallen
Is Ninus in der haest van sijnen throon gevallen;
Hy, die maer spel en dacht, werd tot een haestich lijck,
En siet! een snoode vrou vercreech het koninck-rijck.

De By-sit van de vorst, met eer-sucht in-ghenomen,
Was in des Konincx hof om haer bejach ghecomen;
Haer aen-slagh vvas gheraemt juyst op een seker feest,
Als Ninus en het volck vvas van een blijden gheest.
Het vvijf vol hoofsche list, en slim in alle deelen,
Koomt, met door-trapten sin, den droncken Koninck streelen:
Sy biet hem goeden dach, en, naer een soeten kus,
Sijght neder op de vloer, en spreeckt ten lesten dus:
Indien het, machtich Vorst, u niet en soude quellen,
Ick vvenst' een kleyn versouck u voor te moghen stellen:

Wy

Wy vroukens int ghemeen zijn vreemt in onse lust,
Maer vveder haest ghepaeyt, en lichtelick gherust.
Ick laet een gierich mensch om groote schatten prachen,
Heer Koninck, mijn versouck en is maer om te lachen:
Ick bidde, stae my toe dat ick voor eenen dach
Op uvven gulden throon verheven sitten mach.
Ick bidde gheef bevel dat ick aen dese lieden
Mach pleghen hooghe macht, mach heeten en ghebieden,
Alleen voor dese mael; en soo het mach gheschien,
Ghy sult van stonden aen een aerdich speultjen sien.
Int korte, groote Vorst, sy kan het soo beleggen,
Dat sich de goede Prins laet, als een lam, ghesegghen;
Hy neemt haer metter hant, hy set haer op den throon,
Hy stelt haer op het hooft de koninckliche kroon:
Hy spreeckt tot al het volck: Hoort toe mijn ondersaten,
Hoort Vorsten al ghelijck, hoort Steden, Stenden, Staten,
Dit's heden u Princes. Weest haer ghetrou in als,
Buycht onder haer ghebiet, op straffe van den hals.
Daer sit het loose vvijf in groote pracht verheven,
En vangt allenxen aen een kleyn ghebodt te gheven,
Tot preuf van haer gesach. Een yder staet bereyt
En doet, in grooten ernst, al wat me-vrouvve seyt.
Sy, mitse nu bevint het stuck alsoo geleghen,
Dat yder sich vertoont tot haren vvil ghenegen
Spreeckt met een helle stem, Grijpt my daer Ninus aen.
Het vvoort is nau vol-end, de sake vvas gedaen.
Sy vveder op een nieu, Tsa, rouptse, bint sijn handen.
Eer dat haer tonghe svvijgt, de Vorst is in de banden.
Knap, vveder, slaet hem doot. En even mettet vvoort,
Men vveet niet vvattet is, en Ninus is vermoort.

Stil, vrienden, tis genouch; geen mensch en houst te schromen,
Ick heb het gansche rijck in mijn beschut ghenomen;
Siet hier een rechter-hant die scepters voeren kan;
De kroon past aen de vrou soo wel als eenich man.
Sy sprack noch dit en dat, en wistet soo te weven,
Dat sy het koninckrijck behielt haer gansche leven,
En liet noch boven dien de kroon aen haer geslacht;
En siet! des ouden vorsts en wert niet meer gedacht.
Dit coomter, edel Prins, (wie soudet oyt vermoeden?)
Dit coomter van een wijf in haren pracht te voeden,
Wie hier in stille staet, en lijtet met ghedult,
Wert in der haest verdruckt, en tis sijn eygen schult. a

a Maritus sic obtemperet vxori vt supercilium aliquando deponat autoritatem nunquam.

„ Al wat van over lang in boucken is gheschreven,
„ Dat is aen onse tijt een spiegel om te leven:
„ Denckt vry, dat noyt geval quam over eenich man,
„ Off dattet even nu ons wedervaren kan.
„ Tis vry al grooter kunst als slechte luyden mercken,
„ Het mannelick beroup nae reden uyt te wercken;
„ Hier dient een rijper breyn, en dickmael meerder raet,
„ Als by den Koninck selfs in saken van den staet. b

b Cato majori laude dignum censet qui bonum sese gerit maritum, quam qui in ordine senatorio magnus. *Briss. lib. 7. cap. 22.*

Wat isser in het huys, wat isser al te mijden?
Wat isser al te doen? wat isser al te lijden?
Wat coompter al te baen dat niet en dient gheklaecht,
En dat een eerlick man in sijnen boesem draecht?
Wat gaender dinghen om die in het herte knaghen?
Wat zijnder menich-mael, wat zijnder vreemde slaghen?
Een die in dit gheval sijn ampt vervullen kan,
Ick segghe noch een-mael, het is een weerde man.
Wat zijnder menich-mael al tochten op te stoppen?
Wat zijnder over hant al wrocken in te kroppen?

Wat

Wat smelt een vreedsaem hert gheduerich swvare pijn,
Om sacht in sijn bedrijf, en niet veracht te zijn? c
,, *De man moet aen de vrou sijn liefde jae bewvijsen* d
,, *Soo lang sy niet en poocht om boven hem te rijsen;*
,, *Maer als een moedich wvijf gaet boven haren plicht,*
,, *Soo dient het ydel breyn ten naust en in-ghesvvicht.*
,, *Het gae ghelijck het mach, gheen man en moet ghedoogen*
,, *Dat haer de vrouvve-pracht sal boven hem verhoogen:*
,, *Het is een rechte kluts, een onghesouten bloet,*
,, *Die, mits sijn laffen aert, verkeerde rancken voet.*
Daer is nae desen tijt van Vasthi niet te vvachten,
Als datse meer en meer den Koninck sal verachten;
Als datse dach aen dach hem met een stouter aert
Sal dringhen op het lijf en varen in den baert.
Bedenckt, nadien sy dorst voor dese groote scharen,
Haer moetvvil laten sien, haer eer-sucht openbaren,
Bedenckt vvat hare pracht sal vorder onderstaen
Als dit ghevveldich volck sal henen zijn ghegaen.
Wat sal de stoute vrou, vvat kanse niet bedrijven,
Indien dit proef-stuck selfs mach sonder straffe blijven?
Ghevvis, indien de Vorst haer desen trots vergheeft,
Hem mach vvel banghe zijn, en grouvven dat hy leeft.
,, *Als yemant van het volck sijn plichten heeft vergheten,*
,, *Soo dattet niet te seer is door het lant ghevveten,*
,, *Die kan met eenich recht een vveynich zijn verschoont,*
,, *Om dat hy, soo het schijnt, een aert van schaemte thoont:*
,, *Maer die voor alle man sich qualick heeft ghedraghen,*
,, *Die vvoelt in sijn bedroch, als met een vvel-behaghen,*
,, *En, mits sijn boose daet het gansche lant besmet,*
,, *Soo dient hem sijn bedroch ten hartsten uyt-ghevvet.*

c Maritus sæpe comem se præbeat, abjectum nunquam.

d Meminerint mariti sibi ad officium præstandum opus esse prudentia. Sanè multę illis ineptię ferendę, devoranda multa tædia, & simul curandum ne sua indulgentia stultitiam foveant. *Calvin. ad 1 Pet. 1. verb. cohabitet secundum scientiam.*

Semiramis en ging niet met soo rasse schreden,
Niet met soo grooten pas, als dese coomt ghetreden,
Semiramis began by vvijse van ghespot,
Maer dese grijpt terstont den Koninck by den strot.
Semiramis bequam verlof tot hare laghen,
Maer Vasthi gaet te vverck, al sonder eens te vraghen,
Al sonder onsen Vorst off yemant aen te sien;
Ach! lijd-men dit begin, vvat salder niet gheschien?
Jck sie een stouter aert in hare borst gheschreven,
Sy vverd met harder sucht tot haren lust ghedreven,
Sy vaert met snelder vvint, en met een grover stroom,
Tis tijt, haer stout bedrijf te pranghen in den toom;
Tis tijt, met alle macht een middel uyt te vinden
Om, opten besten voet, haer tochten in te binden,
Eer datse vorder gaet. Tis tijt, en meer als tijt,
Te breken haren loop, te vvreken uvven spijt.
Wat is van Cyri kint, off van Cambyses suster?
Kiest een van minder stam, soo leefdy veel gheruster:
,, Die op haer ouders pocht, en blaest een hooghen naem,
,, Js totten soeten bant van liefde niet bequaem.
Noch diender meer gheseyt; maer siet! de sinnen dvvalen,
Het breyn dat susebolt, de kop begint te malen:
Het draeyt al om en om, door al te langhen spraeck,
Tis tijt, tis een-mael tijt, dat ick een eynde maeck;
Tis een-mael, groote Vorst, tis al ghenouch ghekeven,
Wy schenden u ghedult. Laet ons het vonnis gheven.
Een yder seg het zijn. Jck make dit besluyt.
Een ander moeter in, en Vasthi moeter uyt.

VONNIS

GESTREKEN

Over de Koninginne Vaſthi;

MITSGADERS

EEUWIGHE HUYS-KEURE

VOOR ALLE VROUWEN,

Openbaerlick aff-gekondicht van 'sKonincx wege door de hondert en ſeven-en-twintich landen des Groot-vorſt *ASSUERUS*, van Indien, tot aen het Mooren-lant.

DE wijt-beroemde Vorſt van Perſen ende Meden,
Van menich ander lant, van duyſent groote (ſteden,
Die, van de Mooren aff tot aen dē Indiaen,
Laet ſijn gheduchte macht en ſtrenge wetten gaen,
Maeckt al de weerelt kont, dat Vaſthi, die te voren
Was door het ganſche rijck tot Koningin ghekoren,
Is, in den vollen raet, en nae der Perſen wet,
Van nu tot alle tijt van haren throon gheſet.
Des moet een yder Vorſt van onſe landen weten,
Dat hy nae deſen tijt van manſchap is ghequeten,
Van hulde vry gheſtelt, ten opſien van de vrou
Die haren over-heer gheen hulde bieden wou.
Sy moet van nu voortaen vertrecken uytte ſalen
Van dit gheweldich hoff, en achter lande dwalen.
Ons gunſt is haer ontſeyt. Sy moet van nu voortaen
Niet weſen datſe was, niet voor de Koninck ſtaen.

Een van beleefder aert, ghewent tot goede zeden,
Sal, als het ons belieft, in hare plaetse treden;
Sal hebben haer ghesach, en konincklicken throon;
En voeren haren staf, en draghen hare kroon.
Wy noch, uyt volle macht, ghelasten alle vrouwen,
Die in het gansche rijck haer gheven om te trouwen,
Rijck, schamel, groot, en kleyn, dat yder haren man
Sal vieren met gedult, op pene van den ban.
En sooder eenich wijf hier tegen coomt te woelen,
Die sal van stonden aen een sware straf ghevoelen,
En draghen wel te recht soodanich ongheval,
Dat sy het gansche rijck een spieghel wesen sal.
Wy willen dat de man sal volle macht ghebruycken,
Wy willen dat het wijf sal swijghen ende duycken;
Dat is het oude recht, de gront van echte min,
Tis reden dat de man zy voocht in sijn ghesin.

Was onderteyckent

AHASVERUS.

Noch leegher stont

MENUCHAN.

Bodin. de la Republ. lib. 1. cap. 3.

La loy de Nature veut que chacun soit maistre en sa maison, comme dict Homere, a fin qu'il puisse donner loy a sa famille.

Plato Men.

Decet vxorem obsequentem esse viro.

Verstandighe Leser,

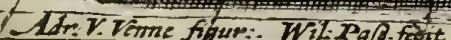
Oe wonderlick, jae verschrickelick, menichmael het beleyt Godes zy ontrent de Groote deser weerelt, ende wederom hoe ghevoelick meest alle Princen haer bethoonen oock in de minste mis-slaghen harer vrouwen; kan ons beyde de geschiedenisse Vasthi (die wy hier vooren verhandelt hebben) ten vollen betuyghen. Veel andere exempelen, sedert dien ouden tijt voor-ghevallen, waren lichtelick aen te wijsen; doch wy en willen den Leser met sulckx niet beswaren. Een historie niet te min, overmits die hier uyt-munt, ende tot desen eynde, boven andere, sonderlinghe dienstich is, hebben wy goet ghevonden hier by te voughen, ende met de selve dese onse kleyne oeffeninghe te besluyten. Tot openinghe van de welcke, hier alvooren gheweten dient, dat *Athenais* (van de welcke in het na-volghende ghedicht wert ghewaecht) is een dochter geweest van eenen, Leoncius genaemt, burgher van Athenen. Dese, gheestich in verstant wesende, schoone van lichame, ende niet alleenlick een groote lief-hebster van de dicht-konste, maer oock selfs aerdighe veersen schrijvende, van de welcke (ghelijck veel Schrijvers het daer voor houden) noch eenige in wesen zijn: *(a)* werd by hare broeders in de erffenisse hares vaders ten besten niet bejegent, ende van de selve uyt Athenen als verdreven zijnde, coomt te Constantinopolen, weet haer bekent te maken by *Pulcheria*, suster des Keysers *Theodosij junioris*, ende voor eerst het Christen gheloove aenghenomen hebbende, mitsgaders van *Attico magno* Bisschop van Constantinopolen, ghedoopt, ende, in plaetse van *Athenais*, *Eudochia* hernaemt zijnde, werd soo bevallich in de ooghen van *Pulcheria*, dat de selve haer eerst voor eene van hare kamer-maechden ontfangt, ende eenighe tijt daer naer aen haren broeder den Keyser soo gunstelick voor-doet, dat sy hem beweecht (als veel by hem vermogende) de selve voor syne wettighe Keyserinne aen te nemen; in welcken staet sy eenighen tijt lanck ghelucke lick heeft geleeft: geestich ende geleert wesende, en mitsdien de geleerde sonderlinge gunstich, heeft onder andere *Cyrum Panopolitanum*, een Poeet dies tijts, tot een van de treffelickste ampten des rijcx *(b)* gevordert *(c)*. Wat ongheluck haren neder-ganck veroorsaeckt hebbe, sal de Leser uyt het volghende ghedicht konnen aff-nemen. Doch in ghevalle yemant gheneghen is de gheheele geschiedenisse naerder en klaerder te ondersoucken, die ghebruycke de Schrijvers vooren verhaelt, mitsgaders oock *Lips. Mon. & Exempl. polit. cap. 5. Mon. 1. Exempo. 5.* Dit had ick, Leser, tot openinge van desen PRINCESSEN-SPIEGEL, u kortelick aen te seggen. Ghy, leest en peynst; ghedenckende dat in groote Spieghel-glasen kleyne aenghesichten best ghesien worden. *Vaert wel.*

a *Cento nimirum de Domino Christo quem alij tamen Probæ tribuunt.*

b *Ad præfecturam prætorij scilicett.*

c *Gyrald. in histor. poëtic. Swinger. in Theatr. vitæ hum. vol. 4. lib. 3.*

ALLER
PRINCESSEN, SPIEGEL,
ALLER
VROVWEN, SPOOR.

Athenais was verheven
Wt een onbekent geſlacht,
Totte Keyſerlicke pracht;
Want, om datſe wiſt te leven,
En was gheeſtich boven al,
Waſſe wonder lief-ghetal.

Sy, dus in het rijck ghelaten,
By den Keyſer gans bemint,
Van een yder wel beſint,
Scheen gheluckich boven maten:
Maer, ey-laes! de donder ſlaet
Meeſt dat hooch verheven ſtaet.

Aen den Keyſer werd gheſchoncken
Seker appel, als een gout,
Wel de ſchoonſte van het wout,
Iuyſt een vrucht om met te proncken,
Vrucht waer van eē klouck pinceel
Niet en treft het minſte deel.

Deſen

Desen ging den Keyser gheven,
  Wt een sonderlinghen sin,
  Aen de jonghe Keyserin;
Schoonder sach ick noyt mijn leven,
  Sprack Me-vrou, en nam de vrucht
  Met een wesen vol ghenucht.

Desen appel wil ick sparen,
  Als een uyt-ghelesen pant,
  Want hy coomt van liever hant.
Dit ghewas moet ick bewaren
  My tot vreuchden, en ter eer
  Van den Keyser, mijnen heer.

Het gheviel om dese tijden
  Datter seker jongheling
  Daghelicx te hove ging,
Wel ghewilt aen allen zijden,
  Hooch ghepresen by de lien,
  By den Keyser wel ghesien.

Dese rijck in goede zeden,
  Rijck in gheest, en wel bespraeckt,
  En als tot het hoff ghemaeckt,
Coomt, om desen tijt, ghetreden
  Naer het Keyserlick ghebou,
  En begroet me weerde vrou.

Tis van ouden tijdt bewesen,
  ,, Als de Princen zijn gheleert,
  ,, Alle gheesten zijn vereert,
,, Alle klouckheyt is gepresen;
  ,, Princen miltheyt, Vorsten gunst,
  ,, Baert verstant, en voet de kunst.

Als Paulinus in de sale
  Van de Keyserinne quam,
  En het edel freuyt vernam,
Hy, gheleert in griecxsche tale,
  Maeckt eē veersjen, metter vlucht,
  Op de schoonheyt van de vrucht.

Het ghedicht, vol soete streken,
  Scheen soo gheestich in de sin
  Van de schoone Keyserin,
Datse stracx begon te spreken;
  Neemt den appel, weerde vrient,
  Want hy is by ù verdient:

Hy was schoon en uyt-ghelesen,
  Maer hy is voorwaer althans,
  Vry van noch een beter glans,
Door u gheestich dicht ghepresen:
  Neemt den appel, tot een pant,
  Tot een loon van u verstant.

Dese gheest aldus verheven,
  En met dese vrucht vereert,
  Heeft hem nae den Vorst ghekeert,
En den Keyser dien ghegeven;
  Want hem docht dat dit ghewas
  Niet, als voor een Keyser, was.

Als de Vorst den appel kende,
  Doen verschoot sijn gansche bloet,
  Doen ontstack sijn gram ghemoet;
Dies hy stracx sich henen wende,
  Met een in-ghetoghen sin,
  Nae d'onnoosel Keyserin.

Lief, ick wenschte wel te weten
  Off het ooft, dat schoon juweel,
  Noch misschien is gaef en heel:
Neen (soo sprackse) tis gegeten,
  Gister is mijn groene lust
  Met dat aerdich freuyt gheblust.

Ick en kan het niet ghelooven
  Dat het freuyt, soo schoon gekeurt,

Mette tanden is verſcheurt;
Hoe! ſout ghy het oog berooven
(Sprack de Keyſer) alſoo licht,
Van dat vriendelick gheſicht?

Tis de waerheyt, op mijn trouwe,
Houtet ſeker en ghewis,
Dat het freuyt niet meer en is.
O! du biſt een ſnoode vrouwe,
Riep de Keyſer, ô bedroch!
Siet den appel is hier noch.

Hoe moet u de quant bevallen,
Die ghy offert mijn gheſchenck?
Fy! tis ſchande wat ick denck,
Fy! van dat oneerlick mallen,
Ach! een wijf die vreemde geeſt
Is onweerdich datſe leeft.

Dorſtu dijnen pol vereeren
Dit ſoo ſchoon, ſoo lieven pand?
Mijne gave, my te ſchand?
Nu men ſallet u verleeren,
Du en ſulſt voortaen niet meer
Spotten met des weerelts heer.

Stracx wert volle macht ghegeven
U, Paulline, doot te ſlaen,
En het was terſtont ghedaen.
En me-vrou wert, op het leven,
Wt het hof en lant gheſeyt,
En in haeſten wech gheleyt.

Ach! daer gaet, daer gaetſe dolen
Eenſaem, bijſter, hallef doot,
Over-vallen van de noot,
In de boſſchen, klippen, holen,
By de beeſten; wantſe ſchroomt
Datſe by de menſchen coomt.

Siet! hoe gaen des weerelts ſaken,
Op en neer, als ebb' en vloet,
Somtijts iſſet al te goet,
'tSchijnt, men kant niet qualic makẽ;
Maer alſt rat eens omme-draeyt,
Watmen doet is dan bekaeyt.

'tSchijnt te met een os ſou kalven,
Alle ding is voor de wint;
Maer, alſt onweer eens begint,
Wilt ten heelen off ten halven;
Valter hier off daer een ſteen,
'tSchijnt, het ghelt u hals en been.

Leert hier, menſchẽ, Godes wercken,
Leert hoe ſijn gheduchte macht
Speelt met alle dwaſe pracht.
Leert, met aendacht, overmercken,
Dat en eer, en drouve ſchant,
Neder daelt van hoogher hant;

Leert u ſteghe necken buyghen
Op het wonderlick ghebodt
Van den ſchrickelicken God;
Siet! dit kan de daet betuygen,
Menich klimter boven al,
Doch alleen tot leegher val.

HORAT.

. . . . . Valet ima ſummis
Mutare & inſignem attenuat Deus
Obſcura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit, hic potuiſſe gaudet.

HEZEKIEL CAP. 17. VERS. 24.

Alle velt-boomen ſullen ghewaer worden, dat ick de Heere den hooghen boom vernedert,ende den nederigen boom verhooget hebbe; ende den groenen boom verdorret, ende den dorren boom groenende ghemaeckt hebbe: Ick de Heere ſpreke het,ende doe het oock.

Exempla Candaulis *&* Nini *opuſculo huic inſerta hoc loco adijcere, prout ab auctoribus fide dignis memoriæ prodita, ſunt emunctæ naris hominibus non ingratum fore judicavimus: audi igitur, mi Lector, & primò*

Herodot. Clio. lib. 1. latinè loquentem.

Candaules, is quem Græci Myrſilum nominant, Sardium fuit tyrannus, ab Alcæo Herculis filio oriundus. Siquidem Heraclidarum primus Sardium rex extitit Argon, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos: noviſſimus, Candaules Myrſi filius: quum ante Argonem qui in ea regione regnaverant, fuiſſent oriundi à Lydo Atis filio, à quo totus is populus cognominatus eſt Lydius, quum Meon antea vocaretur. Ab his ſuccedentes Heraclidæ imperium ex oraculo adepti ſunt, Iardanæ ancilla & Hercule geniti, idque per quingentos & quinque annos, duas & viginti virorum ætates, tenuerunt, filius patri deinceps ſuccedens, vſque ad Candaulem Myrſi filium. Hic igitur Candaules vxoram adamabat, eamque præ amore arbitrabatur omnium fœminarum eſſe pulcherrimam. Hoc ita eſſe ſibi perſuadens, apud Gygem Daſcyli filium ex ſatellitibus ſuis (erat enim is maximè ipſi acceptus, eoque miniſtro in rebus magis arduis vtebatur) ſpeciem vxoris ſupra modum extollebat. Ad quem non multo interiecto tempore (neceſſe namque erat ei malè evenire) inquit his verbis, Gyges, neque enim videris mihi fidem habere referenti de conjugis ſpecie: quòd magis incredulæ ſunt hominibus

aures quàm oculi) fac illam conspicias nudam. Hic autem vehementer exclamans, Quemnam, inquit, Here sermonem profers haudquaquam sanum, qui me jubes inspicere heram meam nudam? Mulier exuta tunica, & verecundiam pariter exuit. Iam olim hominibus sunt honesta excogitata, vnde discere debemus: ex quibus hoc vnum est, Quæ sua sint, quemque inspicere debere. Ego verò tibi fidem habeo, illam esse fœminarum omnium speciosissimam, teque oro ne me ores illicita. Atque hæc dicendo Gyges repugnabat, pertimescens ne quid sibi ex ea re mali contingeret. Cui vicissim ille his verbis, Fidens, inquit, esto Gyges: cave timeas aut me, tanquam hoc te sermone tentantem, aut vxorem meam, ne quid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim sic ego machinabor, vt illa ne deprehendere quidem possit se abs te fuisse inspectam. Te namque secundum fores cubiculi in quo cubamus, quum apertæ fuerint, collocabo. Vbi ergo fuero ingressus, aderit & vxor mea in cubiculum: juxta cujus introitum sella posita est, super quam vestes illa (vt quamq; exuet) reponet sese per multum otium spectandam præbens: quæ quum à sella cubitum perget, ostendens invicem terga, curæ tibi sit deinceps ne te per fores abeuntem conspiciat. Gyges igitur vbi effugere non potuit fuit paratus: quem Candaules, posteaquam hora cubandi visa est adesse, in cubiculum duxit: statimque pòst & vxor adfuit. Quam introeuntem ac vestimenta deponentem Gyges intuitus, vbi aversa fuit illa cubitum vadens, ipse è loco prorepens foras abijt: & inter exeundum à muliere conspectus est. Hæc, vt didicit quid actum esset, neque præ pudore exclamavit, neque visa est percepisse, habens in animo Candaulem vlcisci. Apud Lydos enim, & fere apud cæteros quoque barbaros, magno probro est etiam virum conspici nudum. Mox autem vbi dies illuxit, quos domesticorum maximè sibi fideles intelligebat esse, quum præparasset, Gygem accersit. Hic eam nihil suspicans scire eorũ quæ acta erant, accersitus venit: quippe qui antea solitus esset ad reginam concedere, quoties ab ea vocaretur. Vt venit, ad eum his verbis mulier inquit, Nunc duabus tibi præsentibus vijs, Gyges, offero electionẽ in vtrã malis divertere. Aut enim me pariter ac regnũ Lydorũ, vbi Candaulem interfeceris, habebis aut teipsum continuò occumbere hic oportet: ne in omnibus Candauli obsequendo, posthac scias quæ te scire non decet: sed aut illum qui ista consuluit, interire opus est: aut te, qui nudam me es conspicatus, & illicita fecisti. Ad hæc verba Gyges primùm obstupefactus, postea obsecrare illam ne se ad talem necessitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non persuadet, sed vtique propositã sibi necessitatem cernit aut interimendi herũ, aut per alios pereundi,

di, elegit vt ipse superesset : atque ita percontans illam, inquit, Quadoquidem me adigis invitum ad herum meum occidendum, age audiam quo pacto illum adoriemur? Excipiens illa, Ex eo, inquit, loco adoriendus erit vnde ille me nudam ostendit, in sopitum impetus dabitur. Posteaquam igitur insidias instruxerunt, & nox advenit, Gyges nihil cunctatus est : quippe cui nulla devitandi facultas esset, sed necesse aut perire, aut Candaulem perimere. Mulierem in thalamum sequitur, quem illa, dato pugione, subter easdem fores occulit. Vnde postmodum iste procedens, quiescentem Candaulem obtruncat, vxoréque ejus & regno potius est. Cujus rei meminit & Archilochus Parius, qui per idem tempus fuit, in jambo trimetro.

Herodotus in sijn eerste bouck Clio genaemt.

CAndaules, by de Griecken Myrsilus ghenaemt, der Sardensen Vorst, was soo uyt-ghelaten in sijn gheneghentheyt over sijn Gemale, dat hy de selve hielt voor de schoonste aller vrouwen. Dit sich hebbende in-ghebeelt, en liet niet af de selve gestadelick te prijsen by eenen van sijne trauwanten, Gyges ghenaemt, (die hem seer lief-ghetal was, ende wiens dienst hy dickmael in groote saken ghebruyckte) sprekende op een tijd tot den selven dese ofte dier-ghelijcke woorden : Ick sie, Gyges, dat ghy my, roerende de schoonheyt mijnder huys-vrouwe, soo volcomen gheloove niet en gheeft, als wel de waerheyt mede-brengt, om reden (achte ick) dat de menschen haer ooghen ghemeenelick min ghelooven, als hare ooghen; soo isset dan van noode, dat ick haer eens naeckt aen u verthoone. Gyges hier over gantsch luyde uyt-roepende; Heer Coninck, seyde hy, wat vreemder segghen is dit, dat ghy my beveelt uwe Coninginne naeckt aen te sien? een vrouwe plach met haren rock, oock hare schaemte aff te legghen. De oude hebben ons veel goede leer-stucken na-ghelaten, waer van dit oock eene is; dat een yder man maer het sijne en heeft te te besien. Wat my belangt, ick gheloove ten vollen dat de Coninginne is de schoonste aller vrouwen; laet u dat genouch zijn, ende en vergt my vorder niet onbehoorlicx. Aldus bleef Gyges weygherich over den voor-slagh des Conincx, beduchtende dat

hem eenich ongeluck hier uyt ontſtaen mochte; maer de Coning niet af-latende, En denckt niet, Gyges (ſeyde hy) dat ick om u te beproeven dit voor-ſtelle, ofte dat u van der Coninginnen wege yet quaets bejeghene; ick ſal voor al ſorghe draghen dat ſy niet eens ghewaer en werde van u ghesien te weſen; want u verberghende achter de deure van onſe ſlaep-camer, daer ſy ghewoon is haer kleederen uyt-doende, d'een na d'ander op ſekeren ſtoel, daer ontrent ſtaende, te hanghen, ſult ghy haer op u ghemack connen ſien, ſonder van haer ghesien te werden, de welcke daer nae ontkleed zijnde, ende u den rugge keerende om te bedde te gaen, ſult in alle ſtilte u van daer connen vertrecken. Gyges eyntelick niet langher connende weygheren, verclaert te vreden te zijn des Conings voor-nemen nae te comen, ende werd van den ſelven, als het ſlapens tijd was, in der Coninginnen camer gheleyd, ende aldaer verſteken; waer op de Coninginne ghevolgt zijnde, werd by Gyges, ter wijlen ſy haer ontkleed, in ſtillicheyt belonckt; maer naderhand als ſy haer omme-keerde om op haer bedde te treden, ende dat Gyges alſdoen poochde ſich van daer te maken, werd ſy hem ghewaer, evenwel haer ghelatende ſulcx niet ghesien te hebben, ende niet te min voor-hebbende haer van ſulcx over Candaules te wreken, mits het by die van Lydia ende andere om-ligghende volcken ſchande is dat oock een man naeckt ghesien werde, ontbiet des anderen daechs met den dagheraet eenige van hare dienaers (op de welcke ſy haer beſt betroude) ende ſont de ſelve om Gyges te halen, ende aldaer voor haer te brengen. De welcke niet denckende dat ſy yet wiſte van datter gheſchied was, laet ſich by haer vinden, als meer-malen gewoon zijnde by de Coninginne ontboden te werden, de welcke hem ſiende, Gyges, ſeyde ſy, ick ſtelle u heden twee dinghen ter keuſe, my ſuldy hebben, ende met eene het koninckrijck van Lydien, indien ghy Candaules dadelick van kante helpt; ofte indien niet, ſoo bereyt u ter doot, want ghy moet ſterven, op dat ghy voortaen door te grooten gehoorſaemheyt niet en onderſoucket dat u ongeoorloft is te weten. Wel aen, off de ghene die dit gheraden heeft, off de ghene die den raet gevolgt, ende onbehoorlickheyt aen-gerecht heeft met my naeckt te ſien, moet heden ſijnen leſten dach hebben. Over welck voorſtel Gyges, eerſt verbaeſt ſtaende, began daer nae haer ten hoochſten te bidden, ten eynde ſy hem in ſoodanigen engte niet en ſoude

de willen dringhen, om eene van tween te moeten kiesen; maer anders gheen uyt-comste by haer vindende, ende siende ofte sijnen heere te moeten dooden, ofte selfs te moeten sterven, kiest sijn eygen leven; ende ten lesten, Nadien, seyt hy, ick genootsaect ben mijnen heere om te brengen, soo segt my dan op wat voet wy hem dienen aen te tasten? de vrouwe antwoordende, Ter plaetse, seyt sy, daer hy my aen u naeckt gethoont heeft, suldy hem toegaen als hy slapen sal. Als nu de laghe geleyt, ende de nacht gecomen was; Gyges, gheen middel siende om te ontcomen, maer moetende dooden, ofte selfs sterven, volgt de Coninginne in haer camer, ontfangt van haer een gheweer, ende werd achter de selve deure verborgen; uyt welcke plaetse naderhant voort-comende, neemt Candaulem al slapende het leven, ende gheniet alsoo sijn Gemale ende sijn konincrijck. Dese geschiedenisse wert verhaelt by Archilochus Parius, die ten selven tijde gheleeft heeft, &c.

Accipe deinde quæ Ant. Mur. var. lect. lib. 6. cap. 17. de Nini casu ac astu Semiramis ex Græcorum Commentarijs posteritati reliquit.

Vafra in primis & astuta ratione ad regnum ex humili & abjecta conditione pervenisse Semiramis dicitur. Quæ historia cùm haud ita multis nota sit, neque Latinis, quod sciam, litteris prodita, referetur à me ita, vt scriptam in Græcorum Commentarijs repperi. Ajunt igitur eam initio vernæ cujusdam regij ancillam, ac concubinam fuisse. In quam cùm aliquando incidisset rex Ninus, forma ipsius & lepore captus, amare cœpit, obsecuta regi mulier, ita eum sibi paulatim stupri consuetudine astrinxit: vt nihil esset tantum, quod aut à rege petere non auderet Semiramis, aut petenti rex auderet negare. Ergo cùm aliquando iniecisset in sermone, quiddam se valdè cupere, rexque eam, quicquid tandem illud esset, apertè ac liberè proferre jussisset: Cuperem, inquit, hoc mihi à te tribui, vt vnum modò diem sedere mihi liceret in solio tuo, & jus dicere: vtque omnes toto illo die, quemadomodum tibi faciunt, ita mihi obtemperarent. Risit rex: & quod petebatur, concessit. nec mora. edicitur,

citur,

citur, vt certo quodam die omnes Semiramidi dicto audientes sint. ita regi placere: eam illo die, regio imperio ac potestate praeesse omnibus. vbi ille advenit dies: mulier regio cultu in solio assedit. fit concursus maximus. illa principio, experiendi caussa, quaedam haud magni momenti imperat. vbi seriò omnes sibi omnibus in rebus parère vidit, jubet satellitibus, ac stipatoribus corporis regij, vt regem ipsum comprehendant. comprehenditur. vt vinciant. vincitur. vt interficiant. interficitur. ita imperium ex diurno diuturnum efficitur. haec est, quae Babylonem muris latericijs cinxit: cujus horti illi pensiles tantam admirationē habuerunt: quae cum equo concubuisse dicitur: quae postremò, cùm filij quoque sui concubitum petijsset, ab eo trucidata memoratur.

Anthonius Muretus in het vj. bouck van sijn verscheyde lessen cap. xvij.

SEmiramis werd gheseyt met een sonderlinge schalcheyt uyt een gansch leegh ende slecht gheslachte tot het koninckrijck te zijn ghecomen. Welcke gheschiedenisse, dewijle die niet seer bekent en is, ende (mijns wetens) by geene Latijnsche Schrijvers aen-gheroert, soo sal de selve by my verhaelt worden, ghelijck ick die in de Griecxsche boucken hebbe ghevonden. Men hout de selve geweest te zijn een dienst-maegt ende by-sit van een der koninckIIcker slaven. In 'tghesélschap van de welcke de Koning Ninus by ghevalle ghecomen, ende door hare schoonheyt ende bevallicheyt in-ghenomen wesende, heeft se beginnen te lief-koosen; waer over sy haer gevoughelick stellende, ende den Coning in alles believende, de sake int corte soo verre heeft ghebracht, dat sy alles van den Coning bestont te eyschen, sonder dat de Coning haer yet dorste weygheren. Op een tijd haer als kacx hebbende laten ontvallen, datter yet was dat sy ten hoochsten begeerde, ende dat de Coning daer op hadde gheantwoort, dat sy haer begeerte vryelick soude openen, Ick wenste, seyde sy, dat ick een-mael voor eenen dach op den koninckIicken stoel mochte sitten, om voor soo cleynen tijd het volck te rechten, mits dat een yder door 'tghebodt van den Coning, ghehouden soude zijn my voor dien tijd te gehoorsamen. De Coning loucher om, ende bewillichde sonder na-dencken hare begeerte.

Ter-

Terstont wert opentlick geboden,dat een yder op sekeren geset-ten dach haer soude gehoorsamen, also sulcx geschiedē soude door ghebodt des Conincx. Ten bestemden dage Semiramis,costelick ghekleet, set haer op den Koninckliicken stoel, met grooten toe-loop van den volcke; in den beginne (als proevende wat haer gebodt soude vermoghen) ghebied alleenlick geringhe saken, maer ghewaer werdende dat haer alles soo wel van der hand ging, belast eyntelick aen des Conincx trauwanten, dat sy den Coning souden grijpen, 'twelck ghedaen zijnde, ghebied hem te binden, eñ sulcx mede dadelick na-gecomen wesende, roupt staens voets datmen hem dooden soude, het welcke insgelijcx in der haest int werck werd ghestelt. Soo dat de heerschappye die haer maer voor eenen dach was toe-ghestaen, ghedeurich is gheworden. Dese is de ghene die Babylonien met Tichel-mueren heeft om-ringhen laten, wiens hanghende hoven met soo grooten verwonderinghe eertijds zijn aen-gesien geweest, &c.

I. Lipsius libro Monit. & exempl. Politicor. cap. 5.

I*Nserit se his exemplis & fæmina. Erat* Leontij *cujusdam Atheniensis philosophi filia* Athenais *nomine multo ingenij corporísque lepôre, aut Venere. Pater occulto aliquo de fortunâ ejus præsagio, omnes opes moriturus duobus filijs reliquerat; huic solos centum aureos, cum elogio,* Suffecturam ei fortunam suam. *Igitur cum fratribus litigat, vt injuria affecta. sed infirmior sexus aliam etiam accipit, & pulsa ab ijs Constantinopolim venit, vt viam futuræ magnitudini aperiret. Insinuat se, & commendat caussam* Pulcheriæ *Imperatoris sorori: cui statim ita placuit, vt percontata, ecquid virgo esset? in aulam acceperit, sed baptismo, rudem ad huc Christianæ religionis, priùs ablutam. Nomen ejus in*

 Eu-

Eudociam *mutat: ac ſic denique amat, vt fratri* Theodoſio, *apud quem omnia poterat, conjugem deſponderet. Hem, aſcenſus! ſed ecce, & dejectio. nam diu felix eo conjugio, amata & amans, in ſuſpicionem probri incidit, & contubernio excidit, hac cauſsâ. Jmperator inſigne, & prægrande pomum dono acceperat: quod porrò vxori ſuæ blandiens tranſmiſit. Accepit illa, & idem mox* Paullino, *facundo & erudito viro, ideóque eruditæ fæminæ caro, nihil ſequius cogitans dedit. Quod ille, ignarus vnde eſſet, iterùm Jmperatori, vt regium aliquod munus offert. Mirari ille, & primùm ambigere; mox agnoſcere, & ſuſpicari. atque ita properè ad vxorem veniens, callidè pomum ab eâ repetit, anteâ donatum. Hæc totius facti ignara, temerè & juveniliter aſſerit, ſeſe ediſſe: iterúmque rogata dicit, atque adeò jurat. Jmperator ſeriò tum offenſus, & mendacij arguens, pomum profert: nec ſatis. de amore occulto & improbo ſuſpicatus; Paullinum occidit, illam abdicat, & relegat. O vterque amans, veſtri miſereor! etſi hæc quidem cauſam fortiter tulit: & ivit Hieroſolyma, & piè caſtéque vivens ibi moritur, ſed præmortuo marito.*

J. Lipſ. in ſijn bouck Monit. & Exempl. Politicor. cap. 5.

ONder deſe exempelen vought haer oock een vroumenſch. Daer was een dochter van eenen *Leontius*, Atheniens Philoſooph, *Athenais* ghenaemt, ſonderlinghe aerdich ſoo van lichame als verſtande. De vader (ſoo het ſchijnt) door eenighe heymelicke voor-wetenſchap van haer toe-comende geluck, hadde alle ſijne goederen aen hare twee broederen beſet, haer niet meer als alleenlick hondert croonen by uytterſte wille toe-voughende, met deſe by-reden, *dat haer gheluck voor goet haer verſtrecken ſoude.* Hier over beſtaet ſy met hare broeders te pleyten, als in de verſterfte hares vaders veronghelijckt zijnde, maer

ſy

ſy de ſwackſte weſende, blijft ander-mael te cort, ende mitſdien door hare broeders verdreven zijnde, comt te Conſtantinopelen, op dat ſy alſo den wegh tot haer toe-comende grootheyt opende; ſy maeckt haer bekent ende beveelt haer ſaken aen *Pulcheria* des Keyſers ſuſter, aen de welcke ſy van ſtonden aen ſoo wel bevallich is, dat ſy verſtaen hebbende datſe noch maegt ende ongehout was, haer in het hof heeft ontfanghen, doch al-vooren (als onbewuſt van het Chriſten gheloove) ghedoopt zijnde; haren naem werd verandert, ende ſy van nieus *Eudocia* ghenaemt. Ten leſten, ſy bemint haer ſoo verde, dat ſy de ſelve aen haren broeder den Keyſer doet beloven; Siet wat een op-gang! maer hoort oock haren neder-gang. Sy langhe gheluckich door dit huwelick, bemint ende beminnende, is eyntelick in verdachtheyt van oneere gheraeckt, ende is van den Keyſer verlaten geworden, om deſe redene. De Keyſer hadde eenen grooten ende over-ſchoonen appel ter gifte ontfanghen, de welcke hy dadelick, de Keyſerinne willende lief-kooſen, haer toe-ſont: Sy de ſelve ontfanghen hebbende, gheeft dien eenen *Paullino*, een geleert ende wel-ſprekende jongeling, ende om dier oorſake wille, haer, inſgelijcx geleert weſende, ſeer aenghenaem, evenwel niet quaeds daer in voor hebbende; welcken appel de ſelve *Paullinus*, niet wetende van waer die ghecomen was, wederom voor een Princelick gheſchenck den Keyſer aen-bied; de Keyſer verwondert hem, eerſt twijffelende, ende terſtont den appel kennende, ende yet quaeds vermoedende, vervougt hem by de Keyſerinne, looſelick den appel, te vooren haer ghegeven, haer af eyſchende; ſy van alles onwetende, verclaert onbedachtelick den ſelven ghegeten te hebben, ende ten anderen male des ghevraegt, ſeyd, jae ſweert het ſelve, waer over de Keyſer alſdoen ten hooghſten vergramt, beſchuldichtſe van onwaerheyd, ende brengt den appel te voor-ſchijn, ende gheloovende datter yet oneerlicx tuſſchen haer ende Paullinus moeſte ommegaen, doot Paullinum, verlaet haer, ende verſentſe uytten lande. Erme gelieven! ick hebbe deereniſſe met u ongeluck. Sy nochtans drough haer gheval clouckelick, treckt naer Ieruſalem, alwaer eerlick ende godſalichlick geleeft hebbende, ſterft eyntelick, haer man de Keyſer alvooren over-leden weſende.

TAFEL

Kortelick behelſende de ſaken in deſe gedichten ende ghedinghen verhandelt.

A.

Aſſuerus door dẽ wijn te veel open hertich ſijnde, wil met ſijn Koninginne pochen, ende de ſelve aen de Vorſten vertoonen. fol. 1. 6.

Aſſuerus Koning van Indien tot Mooren-lant, over 127. landen. fol. 3.

Alle dinghen vol veranderinende daerom vermakelick. 31.

Abachta een camerlinck van de Koning Aſſuerus aen de Koninginne Vaſthi geſonden. 38.

Aſſueri vonnis tegen Vaſthi, een wet over alle vrouwẽ. 59. 60

Athenais van gheringen gheſlachte wert Keyſerinne. fol. 61

Athenais wert om een appel van het rijck verſtooten. 62.

B.

Bedenckinghe off de Koninginne Vaſthi by den gheheelen Raed des Konincx Aſſueri een ſtemmelick zy verweſen, ſonder aldaer eenige voor-ſprake te vinden. *in de Voor-reden. fol. 1.*

de Boucken Moyſis ende veel van de oudſte gheſchriften in Godes woord raecken veel dingen maer ten cortſten aen. *ibid.*

Beſchrijvinghe van de maeltijd des Konincx Aſſueri, mitſgaders van de plaetſen daer de ſelve werd gehouden. f. 4. 5. 6.

C.

Candaules vertoont ſijn vrouwe naeckt aen Gyges. fol. 16.

Candaules groot-vorſt van Sarden, geſprotẽ van Alcęus ſone van Hercules. fol. 16.

Choaſpis een Riviere in Perſen-lant, by de ſtadt Suſan. 23.

Cieraet van vrouwen ſonder getal, en als een weerelt op ſich ſelven, by de Romeynen daerom *Mundus* ghenaemt. 42.

Cyrus Panopolitan⁹ eẽ Poëet, wert Pręfectus Pretorij om der dicht-cunſte wille. fol. 61.

D.

Drie nutticheden uyt deſe oefſeninge te becomen. *voorr. f. 1.*

Derde perſoonen en dienen niet lichtelic met huyſ-krakeelen te bemoeyen. *voorr. ibid.*

Die pochen wil moet vaſt gaen. fol. 39.

E.

Eten ende ſwijgen is beſt, ende de minſte nijd onderworpen. 15

F.

Feeſte van de Koning Aſſuerus duert over de ſes maendẽ. 5.

Feyl begaen by den Koning Ninus

Ninus mits hy Semiramis ſijn by-ſit vergunt eenen dach op ſijnen Koninckliicken ſtoel te ſitten. fol. 56.

G.

Gebruyck opte gheſontheyt van Princen te drincken, van oude tijdẽ tot nu toe geblevẽ. 6

Gebruyck van de Perſen, dat de vrouwen niet en comen in de feeſten der mannen, ghepreſen, ende waerom. fol. 11.

Ghelijckeniſſe van Tantalus met de ghene die ſien ende niet en moghen ghenieten. fol. 14.

Gyges, lijf-ſchut van Candaules groot-vorſt van de Sarden, werd verſocht om de Koninginne naeċt te ſien. fol. 16.

Gyges weygert ſulcx met veel redenen. fol. 17. werd ten leſtẽ daer toe beweegt, en watter op volght. fol. 18.

Geſchiedeniſſe van Candaules ende Gyges, over de vertooninge van de naeċte Koninginne. fol. 19.

Goede luyden dienen alle dingen ten beſten te duyden. 22.

Geen derde en dient ſich met vrouwe ende man te bemoeyẽ, oock alſſe kijven. 32.

Groote luyden feylen werden verre gehoort. 45.

Groote wetenſchap een goet huyſ-vader te zijn. 56.

Geſpreck tegen Vaſthi ende alle ongehoorſame vrouwen. fol. 35. tot 58.

Gheſpreck voor Vaſthi ende alle verſtãdige vrouwẽ. 1. tot 35

H.

Hoe Vaſthi den Koning Aſſuerus hadde behooren te bejeghenen, om hem ſijn begeerte niet in te willighen, en niet te min ſijn gramſchap te ontgaen. *Voor-reden int eynde.*

Hoofſche pluym ſtrijckerye eertijds niet ſoo groot in hoven der Princen, als in deſe eeuwe. *Voor-reden int eynde.*

Hoe verre de vrouwe gehouden is het ghebodt van haren man te gehoorſamen. fol. 10.

Huyſ-krakeelen toe te decken. fol. 27. Huyſ-krakeelen tuſſchen man en wijf dienẽ haeſt ter neder geleyt. 32.

Het huyſghesin een cleen koninckrijck. 41.

Hooverdye der vrouwen oorſake vã veel ongemacx in huys. fol. 44. 45.

Hooverdye der vrouwen verduyſtert hare ſchoonheyd ende andere gaven. 45.

J.

Ioſephus Ioodſche Hyſtoryſchrijver druckt naerder uyt de redenen die de Koning Aſſuerus beweegden tot ſoodanigen onmatighen gramſchap teghen de Koninginne Vaſthi, *na de voorr.*

In-leydinghe van dese oeffeninghe. fol. 1.

In groote dingen groot beraet te nemen. 8.

In-braecke van goede wetten, veroorsaken der rijcken ondergaenck. 12.

Ieught, wijn, ende vrouwen, drie crachtighe dinghen. 15.

In het gebieden ende onderdanich wesen bestaen de rijckē. 40

K.

Koning dient door sijn exempel sijn wetten te becrachtigen. fol. 11.

Koninginne van Sarden en wil maer van een levende man alleen naeckt gesien zijn. 18. doet haer man dooden, om haer naeckt ghethoont te hebben aen sijnen vriend. ibid.

L.

Leeuwen werden ghesseyd de vrouwen te verschoonen, ende niet te verscheuren. fol. 24.

M.

Mans-persoonen werden by dese oeffeninge geleert, met bescheydentheyt hare macht ontrent de vrouwen te ghebruycken, niet door hoochmoed ende krijgelheyt te misbruycken. *in de Voor-reden.pag.1.*

Mans-persoonen werden vermaent de huys-gheschillen niet lichtelick met andere ghemeen te maken. *ibid.*

Mans-persoonen moeten aen de vrouwen als de cranckste vaten eere gheven. *ibid.*

Mans-persoonen moeten in wijsheyd by de vrouwen woonen. *ibid.*

Mannen moeten veel sien en ongemerckt laten, om vrede. 24.

Mannen haer macht tegen de vrouwen misbruyckende, oorsake van huys-krakeelen. 24. 25.

Man die sijn vrouwe veracht, beschuldigt sich selvē vā dwaesheyd ende eén quade keuse ghedaen te hebben. 27.

Met man en vrouwe schoon sy krackeelen, sorghelick te moeyen. 30.

Maghe dient somtijds te brakē, man en wijf onderlinge wat ernst te syn, eñ redē waerom. 30

Menschen lieven veranderingen. 31.

Man moet ghebieden, anders ist in huys de verkeerde weerelt. 41.

Mans wille vrouwe-wet. 42.

N.

Nutticheden uyt dese poëtische oeffeninge te nemen. *Voorreden.pag.1.*

Naerder aen-wijsinge van den oorspronc vanden twist des Koninex Assuerus, uyt Iosepho Ioods schrijver. *na de Voorreden.*

Nutten sonder krassen. 15.

Nutticheyd dat man en wijf som-

ſomwijlen wat horſelen pag. 30.

Ninus laet toe aen ſijn by-ſit op ſijnen throon te ſitten voor eenen dach, en hoe hem dat vergaet. 53.

O.

Ondanck te behalen door ſich te bemoeyen metten twiſt tuſſchen man en wijf. *voorr. pag. 2.*

Onderſcheyd tuſſchen de heymelicke oordeelen Gods ende de dinghen die oogh-ſchijnelick gheſien werden. *Voorr. pag. 3*

Of Vaſthi rechtveerdelic verworpen zy, eñ van den Konincklicken ſtoel gheſet. *ibid.*

Onſchult des Schrijvers over de ſchietende in-vallen in deſe oeffeninge by wijlen gebruyct, ghenomen opte ghelegentheyt der ghener die deſe rolle ſpelen. *ibid.*

Oorſpronc van de gramſchap des Conincx Aſſuerus, ghelijck die in de heylige ſchrift verhaelt wert. *na de voor-reden*

Off de vrouwe in onbillicke ſaken haren man moet gehoorſamen. fol. 10.

Ongemack in huys, uyt dien dat de vrouwe haren man niet en gehoorſaemt. 41.

Off een man van de ſchoonheyt van ſijn vrouwe pochen mach, ende de ſelve andere toonen. 55.

P.

Perſen zijn gewoon al vluchtende te ſchieten. fol. 8.

Pochen met yet frays, ſonderlinghe met ſchoone vrouwen, niet ſonder ghevaer. 15.

Princen die de wetten maecken, moeten nae de wetten leven, off ſchoon ſommige hoofſche pluym-ſtrijckers anders drijven. 39.

Princen ghebreken 'tgeheele lant ſchadelick. 46.

Paulinus om ſijn beleeftheyd ghedood. 62.

R.

Redenen waerom het dienſtich zy dat man en wijf nu en dan onderlinghe krakeelen. 30

Rechter ende des ſelfs ampt beſchreven. 36

Reden waerom Aſſuerus ſoo grooten feeſt heeft aen-gerecht. fol. 36.

S.

de heylige Schriften, ſonderlinghe de boucken Moyſis, raken meeſten-deel de dingen aldaer verhandelt maer ten cortſten aen.

Suſan de hooft-ſtadt in Perſen waer van ghenaemt. 4.

Seve Kamerlingen geſonden om de Koninginne Vaſthi te bewillighen om totten Koning te comen. 7

Sien en niet te mogen genieten, wonder pijnelick 14

Sich ſelven te connen dwinghen,

ghen, de meeste eere. 28.

Sacht gaen en verre sien wijse luyden werck. 29.

Seve Vorsten by de Persen den Koning toe-ghevougt, om des lants gerechticheyt voor te staen, ende de selve niet te laten vercorten. 34.

Straffe en ontdoet niet het quaet dat ghedaen is, maer verhoet het toe-comende. 48

Semiramis versouct van Ninus voor eenen dach op synen throon te sitten 53. vercrijght het selve, ende maect haer voor altijd Koninginne. fol. 54.

T.

Tafel-wet van Assuerus, niemand meer te doen drincken als yder en lust. fol. 4.

Tafel-wet van de Persen ende Meden, dat gheen vrouwen ter maeltijd mochten comen by de mannen. 5.

Theodosius Iunior kiest Athenais, een slechte dochter, tot Keyserinne, om haer gheestic-heyd wille. 61.

Theodosius verwerpt de selve om een appel. 62.

V.

Vasthi te hard gestraft naer de gelijckmaticheyd van haer misbruyck. *Voor-reden. pag. 3.*

Vasthi rechtveerdelick verworpen. *ibid.*

Vasthi hartneckicheyd naerder uyt-ghedruct by Iosephi beschrijvinghe. *Voor-reden. pag. 4.*

Vrouwen moeten door steecheyd hare mannen niet verbelghen, noch door eygen-sinnicheyd verbitteren. *Voorr. pag. 1.*

Vrouwe moet haer gevougelick aen te stellen ontrent de man, alle middel-matighe saken hem lichtelick in-willigen. *ibid.*

Vrouwen moeten de ruste vande huys-houdinge niet stooren door hartneckicheyd. *ibid.*

Vrouwen moeten haren mannen niet verachten om haren meerderen adel, staet, ofte rijckdom. *ibid.*

Vrouwen van Persen ende Meden en quamen niet in de maeltijden ende feesten der mannen, ende reden waerom. fol. 5.

Vrouwen weygheringhe vergeleken mette Persen al vluchtende haren vyand treffende. 8.

Vrouwen en dienen de dwaesheden der mannen niet te sien, om de selve in gheen cleyn-achtinghe te nemen. 12.

Vercierde ende schoone vrouwen willen ghesien zijn. 18.

Vreemde begeerte van de groot-vorst Candaules, om sijn vrouwe naect te thoonen aen Gyges, ende watter door veroorsaect werd. 18.

Vrouwen bewaren haer eere best

best met thuys blijven. 20.
Vrouwen moeten een mossels leven leyden. 20.
Vrouwen licht beweecht om haer te belghen. 21.
Vasthi een dochter des Konincx Cyri. 23.
Vrouwen dienen by de mans verschoont om veelderhande redenen. 24.
Vroyelick aen tafel, in den raed destich, in den krijch dapper. 28.
Vele Princen eñ groote mannẽ buytens huys machtich, binnens huys verwijft. 37.
Vrouwen al te seer op-ghepronct, schadelick voor mannelicke achtsaemheyd. 43.
Vrouwen heerschappye, met hoochmoed uyt-gevoert, onlijdelick. 53.
Vrouwẽ totte voochdye pooghende, van eersten af in te binden. 53.
Vrouwe hoogher gaende als haer beroup, dient in-getoomt. fol. 57.
Vonnis teghens Vasthi, ende Wet tegens alle vrouwen. 59.60

W.

Wat voor nutticheden uyt dese oeffeninghe te becomen zijn. *Voor-reden pag. 1.*
Wie gelijc off ongelijc heeft in desen ghedinge, de Koning Assuerus ofte Vasthi. *voorr. p.* 3.
Wetten vervallende vervallen de rijcken. 12.
Wijn, Venus melck; griecx spreeck-woort. 15.
Wat onghemack datter rijsen can van schoone vrouwen off andere moye dingen yemand te thoonen. 18.
Wat hof ofte vierschare kennisse behoort te nemen van krakeelen tusschen man en wijf. 33.
Wijf als de man jocken wil, moet niet suer sien. 42.
Wijf in haer cieraet een trotsich ding. 42.
Wijf hard weygherende aen haren man, is meyneedich. 42
Wetenschap van een goed huys-vader te wesen, is meerder als om een groot Raedsheer te zijn. fol. 56.

EYNDE.

GALATHEE
OFTE
HARDER
MINNE-KLACHTE.

Van

J. CATZ.

Siet, o Hoeders van het vee,
Siet hier onſe GALATHEE,
By veel harders wel bemint,
Maer tot geene noch geſint;
Daerom iſt dat haer gelaet
Hier ſoo ſtrack geſchildert ſtaet,
Maer het ſou wel anders ſyn
Troff haer eens de minne-pyn.
Wiltje ſien een ſchoone maecht?
Siet haer alſe liefde draecht.

GALATHEE,

Ofte

HARDERS-KLACHTE.

Daphnis, op een meye-nacht,
Als hy op de liefste dacht,
VVenscht alleen te moghen zijn,
Om sijn droeve minne-pijn
Uyt te storten inde locht,
Daer het niemant hooren mocht.

'Twas een weder sonder wint,
Soo men dat by wylen vint;
Al de werelt was in slaep
Men en hoorde niet een schaep,
Niet een By' en wasser uyt
Om te vlieghen op het cruyt,
Inde boomen gheen ghedril,
Vee en honden sweghen stil,
En de voghels al-te-mael,
Maer alleen de nachtegael,
's Nachts te singhen wel ghewent,
Sat en fleuyte daer ontrent.

Daphnis sach de dosse maen
Treurich aen den hemel staen,
Of om dattet soo geleeck,
Mits sy in het duyster weeck,
Of om dat het harders kindt
Niet ten besten was ghesint;
VVant al was de cudd' in rust,
Slapens hadt hy geenen lust,
Maer hy vant een eensaem velt,
Daer hy sich ter neder stelt,
Daer hy met een droef ghemoet
Dus sijn minne-clachten doet.

Galathea, gheestich dier,
Oorsaec van mijn eerste vyer,
Oorsaec van een vreemt ghewoel
Dat ick inde leden voel,
Oorsaeck van een vasten bandt
Die mijn siel aen u verpandt.

Die mijn jeughdich herte bint
Dat het niemant anders mint;
Die mijn ziel aen u verknoopt,
Datse niet int wild' en loopt.
Soete meysien aerdigh dinck,
Soeter als een distel-vinck,
Soeter in u soeten praet,
Als de soeten honich-raet,
Soeter als het groene lis
Aende siecke vissen is,
Soet; maer dickmael op een uyr
VVeder uyter maten suyr.

Somtijts macker als een lam,
Somtijts felder als een ram;
Somtijts swack, ghelijc een riet
Somtyts stijf, ghelijck een spriet;
Somtyts brooser als een glas,
Somtyts tayer als een was;
Somtyts straf, ghelijc een stier,
Somtyts dwee, ghelijc een pier;
Somtyts bitter, als een gal,
Somtyts honich over al;
Somtyts mack ghelijck een rhee,
Somtyts stuer, ghelijc de zee;
Somtyts siltigh, als de vloet,
Somtyts weder suycker-soet;
Somtyts vrolijck, somtyts stil,
Altyts, so ick niet en wil;
Eeuwigh teghen my ghecant,
Altyt naer een ander lant,
Eeuwigh teghens my gheset,
Altijt op een ander bedt.

Och hoe veel heb ick ghesucht!
Och hoe langh heb ick gheducht!
Och hoe seer heb ick ghe schreyt!
Seder ghy eerst hebt gheweyt
Inde velden van Dijshouck,
Seder hebt ghy uwen douck
Anders na den toy ghestelt,
Als de vrijsters van het velt:
Seder hebje met een schraegh
Onderstut u blauwe kraegh,
Seder staet u doecken-huys
Even als een kievits kuyf,
Seder hebt ghy uwen tret
Op een ander wijs gheset
Als Lycoris, rap te voet,
Of als Amarillis doet.
Och! wat dienter veel geseyt?
Of wat dienter meer gheschreyt?
T'is al niet ghelijck het pleegh,
Doen ick met u kennis kreegh.
Seder ghy het hoofsche vrien,
Tot Dijshouck eens hebt ghesien,

En de

En de ſtreken van de ſtadt,
Seder heb ic uyt gehadt:
Seder noemt ghy my een loer,
En een kinckel, en een boer,
En een clunten, en een cluts,
Al, om dat ic juyſt mijn muts
Niet recht ſteets can nemen of;
Al, om dat ic in het ſtof
Niet can ſchraven als een hoen
In den mis-hoop plagh te doen;
Al, om dat ic zeeus en ront
Spreke juffer uytten mont,
En niet draeyen can mijn re'en
Als de linckers van de ſte'en.

Maer, al ben ic plomp en ſlecht,
Immers ben ic vroom en recht,
Immers iſſer niet een maeght
Die haer over my beclaegt,
Dat ic met een ſlimmen keer,
Oyt ontfutſelt heb haer eer;
Dat ic oyt in eenigh dingh,
Reyne min te buyten gingh,
Dat ic in het woeſte velt
Oyt de parten heb geſtelt,
Dat ic op den cooren-tas
Oyt oneerlic dertel was,
Dat ic oyt by vrijſter ſliep,
En dan inde buerte liep,
Om te dragen mynen roem
Van haer teere maegde-bloem.

Neen, dat heb ic noyt beſtaen,
Maer ic hebbe ront gegaen,
En ic hebbet u geſeyt
VVat my op het herte leyt,
Niet met eenig lang verhael,
Of met opgepronckte tael,
Niet met eenig groot beſlach,
Als een ſteetſche vrier plach,

Neen, ic ſeyd' u ruſtig uyt
Wiltje, kint, ghy zijt de bruyt,
Siet daer is mijn rechter hant,
Tot een vaſt, een eeuwich pant,
Soo ick u maer aen en ſtae,
Segt met corte woorden, *Jae.*

Deſe myne ronden aert
VVas u eertyts lief en waert,
VVant ghy ſeyde, dat het lant
Eyſcht een ongeveynſt verſtant.
Maer dat is nu al gedaen
Al u rontheyt is gegaen,
Seder datje kennis had
Met de gilden vande ſtad.

Eertijts was ick wel gesien
Als ick u plach aen te bien
Kleyne giften van het lant,
Als wel eer een harder sant,
Of een tuyltjen uyt den tuyn,
Of een cransjen uyt den duyn,
Of een bloemtjen uyt het velt,
Alsmen die noch weynich telt,
Of een wonder schoone roos,
Die ick onder hondert koos,
Of misschien een kievits ey
Vry een wyle voor den mey.
Somtijts nieuwen honich-raet
Eerse noch te coopen staet,
Somtijts oock het eerste lam
Dat ick van de moeder nam,
Somtijts wel een jonck faisant,
Vruchten van het vaderlant,
Eygen queecsel, eygen goet,
Hier in zeelant uytghebroet:
Somtijts wafels diep gheruyt
VVel ghesuyckert, wel ghecruyt,

VVel

VVel met boter overdroopt,
In een neusdoeck opgeknoopt,
En alsoo u t'huys gebracht,
Die en hebje noyt veracht.
Lestmael greep ick een lampraes,
En daer toe een jongen haes,
't Eene so het lach en sliep,
D'ander so hy voor my liep,
Ginder op mijn klaver-wey,
Soete beesjes alle bey,
Stracx so riep ick, dese twee
Zijn voor u, ô Galatee.
Noch zijn my te huys gebracht
Korseboomen vroech in dracht,
Daer de vruchten worden groot
Daer de vruchten worden root,
Daermen smaeck van hebben mach,
Eermen elders vruchten sach,
Dese worden nu geplant
In mijn alderbeste lant,
En terwijl ick spit en delf,
Seg ick safjens in mijn self,
Spaert dit boomtjen, corse-dief,
D'eerste vrucht is voor mijn lief.
Somtijts quam ic tot u treen
Met wat dun-gewolde queen,
Somtijts met een abricóc,
Somtijts met een artichoc,
Staech met yet dat geestig stont,
Of het beste datmen vont.
Bracht ick dan een vogel-nest,
Dat beviel u alderbest,
VVant ghy had soo veel te doen
Met de beesjens wel te broen,
Datj' ontsloot u witte borst,
Die nu (dacht ic) die eens dorst
Die eens mochte metter hant.
Maer waer loopt mijn los verstant?
Hoe! mijn dunct ick worde dwaes
Dat ic hier dus sit en raes;
Al mijn breyn wil over hoop,
Al mijn geest is opten loop,
Al mijn sinnen op de reys
Als ic om dat wesen peys:
Doch al eer ic verder raec,
't Sa al weder totte saeck.
Maer of ic al giften sant
Uyt den segen van het lant,
Noch en was het niet ter deeg,
Noch en bracht ic niet te weeg,
Datie my oyt hebt gelaeft,
Datie my een cusjen gaeft,
Datie my u rooden mont
Oyt een reysjen hebt gejont:
Neen, al wat ic mochte doen,
Noyt en bootie my een soen;
Ia ghy waert oock al te straf,
Dat ic u een cusjen gaf:

Dies en bleeffer anders niet
Om te laven mijn verdriet,
Als dat ic u rechter hant
Na mijn droeve lippen sant,
Om mijn hert, ten minsten daer,
V te maken openbaer:
Maer als ghy uyt harden aert,
Hier al mede teghen waert,
Soo en wist ic geenen raet,
Gheenen troost, of toeverlaet,
Als dat ic u vingehrs nam,
En daer mede neder quam
Op miin ongheruste borst,
Daer mijn herte leyt en dorst:
Op dat ghy daer voelen mocht
Hoe miin banghe ziele vocht,
Hoe miin leven-ader sloegh,
En gheduerich lach en joegh.
Maer al wat ick oyt beston
Met het wesen, metten mont
Noyt en heb ic vrucht ghedaen
T'is al inde wint ghegaen.
VVat ick oyt, ô fiere maeght,
Heb ghesproken, heb gheclaeght,
Heb gejammert, heb gevleyt,
T'is den dooven al ghesеyt.
Ia het isser soo ghestelt,
Dat al com' ick uytet velt,
En ic brenghe voor den dach,
Soete dinghen als ic plach,
Ghy, ô strenghe Galathee,
Felder, als de noorder-zee,
Ghy, als anders nu ghewent,
Mijn in gramschap henen sent,
Sonder eens te willen sien,
VVat ic u meyn aen te bien;
En voor reden seghje my,
Het en staet u gheensins vry
Yet te nemen van een hant,
Die van uwe minne brant:
En, naer ic u reden vat,
T'is een lesse vande stadt;
Daer ist datmen leyt en schenct,
En de goede zeden krenct:
Dan ten is geen harders gift,
Geene kaes van room geschift,
T'is geen mus, of distel-vinc,
T'is een keten, of een rinc,
Of een helle diamant,
Die gelijc een kaerse brant;
Daermen wel van suysebolt
En dan los daer henen rolt.
Soete vrijsters ic beken
Dat ic hier ooc tegen ben:
VVant het gout heeft wonder cracht
VVaer het immer wert gebracht:
Maer in harders reyne gunst
Slecht gewas, of cleyne cunst,

Daer

Daer en is geen ongeval
Dat de seden crencken sal.
Maer dit heb ic al geseyt,
En noch breeder uytgeleyt,
Dan het meysje niet-te-min
Brengter weder tegen in,
Dat by ons een cleine gift
Heeft al mede slim vergift.
Lieve Daphnis, hoe het gaet,
Hoeje jammert, hoeje praet,
VVatje weet, en watje vint,
Sy blijft efter steedts gesint.
'Tis als geene tijt gele'en,
'Tsoete dier was doen te vre'en,
Sich te spieg'len inde zee,
Als de stroom lach stil en dwee,
Niet gerimpelt van de wint,
Als men die wel somtijts vint:
't Gater nu al anders toe,
Sy ist 'tstille water moe,
En sy wert voortaen ghehult,
In een glas rontsom vergult,
Spieghel *noemtmen't in de stadt,*
Hier van wertse bijster prat,
VVantse siet meer alsse plach:
Meer als' in het water sach,
VVatse geestichs by haer heeft,
VVatter aen de vrijster leeft,
VVat haer ciert, dat weetse vry
Immers alsoo wel als wy.

Sy doorsiet dat hel gesicht,
Dat ooc in het duyster licht,
En dien lieffelicken mont,
Schoonder als de morgenstont,
En dat hairtje sacht gecrolt,
Dat haer om de wangen rolt,
Dit is haer nu al bekent,
En diep in het hooft geprent:
Dies ontstaet in haren sin,
Minnaers haet, en eyge min.
Komt, ô weerde Galathee,
Spieghelt weder inde zee.
Hem die hier toe oorsaec gaf,
VVensch ic tot verdiende straf,
Dat siin lief, hem eertijts soet,
Trots en moedich worden moet;
Datse, naer een soete min,
Kryghen moet een stueren sin.
Ach hoe leyt hy my int hooft,
Die my van mijn lief berooft!
't Schijnt dat alle sijn gelaet,
Eeuwich voor miin oogen staet.
't Is een cleine tijt gele'en
Dat de gilde quan gere'en
Met twee vogels siins gelijc
Ginder aen den hoogen dijc,
Daer vernam hy Galatée
Soose dreef het jonge vee,
Stracx begon de loose quant
Haer te nemen metter hant,

Haer te groeten opten voet
Alsmen inde steden doet,
Goeden dach, schoon harders kint,
't Schoonste datmen immer vint,
Ghy moet wesen (naer ic acht)
Van der Nymphen hooch geslacht,
Of van Pales huysghesin,
Of misschien een wout-Goddin,
VVant ic sie dat u gelaet
Gheensins na de koeyen staet.
Ic en hoorde vorder niet
Mits hy vande plaetse schiet;
Mits hy leyde mijn vriendin
Na sijn ongebonden sin:
't Scheen voor eerst sy wou niet gaen,
Maer het was terstont ghedaen;
Al gelietse haer wat gestoort,
Evenwel so ginghse voort:
't Scheen hoewelse met hem street,
Datset maer int jocx en deed'.
Siet! daer sat ic doen en keeck,
Als een poel-snep, op een kreeck,
Root van gramschap, bleec van nijt,
't Oog vol tranen, 'thart vol spijt.
Gaeje dan, wel, gaeje kint;
Onbedacht en onbesint?
Gaeje met een vreemden haen?
Gaeje na een vreemde baen?
Gaeje moytjens hant aen hant
Met een los en weelich quant?
Gaeje met een steedsche vent
Dieje noyt en hebt gekent.
Onbedachte Galathee,
VVaerom zydje nu so dwee?
VVaerom zijtje nu soo soet,
Voor een onbekenden bloet?
Daer ghy staet, gelijck een muyr,
VVonder spytich, byster stuyr,
Als een harder van het lant
V wil nemen by der hant
Om een reys te mogen gaen,
Daer de schoonste linden staen?
Harders kint, so ghy het wist,
Hoe een vrijster haer vergist,
En hoe qualijck dattet past,
Met een afgerichten gast
Sich te geven op de baen,
'k VVeet, ghy soud het niet bestaen.
Maer al was ick wonder bang,
Sy gingh efter haren gang.
Dies soo clam ick op de kruyn
Van een wonder hoogen duyn,
Om van boven af te sien
VVatter vorder sou geschien.
Sy ging sachtjens door het sant
Sy gingh henen na het strant,
Met den vryer vande stad
Die haer inden arrem had.
Die haer dickwils gaf een cus,
Slimmer als een kriele mus.

Hy geleyde Galathee
Van den ouver inde zee,
Dies soo rees de soute stroom
Vry wat hooger dan de zoom
Van haer opgeschorte cleet.
Is dat niet een schoon bescheet,
Datmen so een teere maeght
In dat grove water draegt?
Dat een vrijster met gewelt,
Inde baren wort gestelt?
Tot de vreesselijcke vloet,
Brengt een schric in haer gemoet?
Tot haer cleet is vuyl en nat?
't Fy beleeftheyt vande stadt.
Na dat nu die sotte lust
In het water was gheblust,
Gingh een yeder van de strant,
En vercoos het drooge lant.
'k Meynde, 'tspel was doe gedaen,
Maer het ging doe eerstmael aen.
Stracx wert daer mijn weerde pant
Omgetobbelt in het zant,
En dan weder om ghewent,
't Scheen het spel en nam gheen end.
't Steeds geselschap, uytte ste'en,
Is, al waret buyten re'en:
Even als een dertel beest
Dat gebonden is geweest,
Raest het eens ten lesten los
't Loopt als rasend' in het bos.
Doen en mocht ick langer niet
Staen begapen mijn verdriet,
Dies so ging ick na de kant
Van de krom-geboogbde strant.
Daer began ic mijn geclach,
Als een drouve minnaer plach;
Daer beschreef ic mynen stant,
Met een rijsjen in het zant,
Eerst een vast-gesette min,
Doen, een wanckelbaren sin;
Dit was ic, en Galathee.
Ondertusschen quam de zee,
Als gelaten uyten toom,
Opgedragen metten stroom
Verre boven haer gemerck,
Siet daer lach het gantsche werck.
Siet! daer ging mijn soete min
Dryven heen te zee-waert in.
Nijdich water, bitter nat,
Segg' eens waerom doeje dat?
VVaerom neemje met de vloet,
Mede niet mijn drouf gemoet?
Maer comt, segg' my, soeten beck;
Souje wel eens zijn so geck
Datje wout u rechter hant
Stellen tot een eeuwich pant,
Aen een proncker trots en prat,
Aen een joncker van de stadt?
Neen, 'ken loovet nimmermeer
Datj' een steedtsche pop ter eer

Laten ſoudt een ruſtich quant
Klouck van leden wel ter hant
En ſoudt ſtellen u gemoet
Op 'ken weet niet wat gebroet
Ach ten zijn geen rechte mans
Maer alleen ſlechts om ten dans
Om ter bruyloſt of ter feeſt
Speel te leyden haren geeſt,
Noyt geoeffent noyt beproeft
Daermen manne cracht behouft.
Al dit ſoet geſelſchap gaet
Eeuwich proncken achter ſtraet,
Niet alleenlick aen den voet,
Maer aen handen ooc geſchoet,
't Schijnt ſy dragen hun te coop,
't Fy! van dien verwijfden hoop.
't Fy van dat pampieren vel,
Nut alleen tot enckel ſpel.
Ick heb quaſten inde hant,
Dat is ſauce voor het lant;
Ic heb knouſten inde vuyſt,
Dat is kinders, dat is juyſt
Dat is ver het nutſte goet,
Dat een lantſman hebben moet:
Ic ſou licht een ſtueren ram
Als hy my te quellen nam
Soo ontrent het bachuys ſlaen
Dat hem 'tſtooten ſou vergaen,
Harders *is ons eygen naem,*
Harde lieden zijn bequaem
Voor het Vee, en voor het wout,
En al waer men landen bout.
Dunckt u niet het ſwarte lant
Beter als het witte ſant?
Bleyck te zijn is wyve-werck,
Blancke lieden ſelden ſterck.
Maer die bruyn is, dats een gaſt
Die is mette plough ghepaſt,
Die is d'eere van een hof,
End' en vraegt na ſon of ſtof.
Ben ick ruygh, en dicht ghebaert?
Dats een peyl van cloucken aert,
Ick en ben des niet beſchaemt,
VVant het is dat ons betaemt:
Segh wat ciert het moedigh peert
Als de maen en als de ſteert?
Segh, wat maeckt het ſchaep geacht
Als ſijn wol en ruyghe vacht?
Segh, wat datje ſeggen kondt,
'tHayr is 'tcierſel vanden mondt.
Al de luyſter, al de ſchat,
Vanden boom dat is het blat;
'tVelt is heerlick door het kruyt,
Mannen door een ruyger huyt.
Ben ick niet ſoo moy ghecleet,
Gae ick niet ſoo wonder breet,
Draegh ick niet ſoo moyen hoet,
Alſmen inde ſteden doet:
Mach ick bidden harders kint,
VVeeſt daerom niet onghesint;

VVant

VVant voorwaer het keurlick gaen
Is alleen maer ſotte waen.
Dat wel eer de ſteedſche pracht,
Jnde werelt heeft ghebracht,
Inde menſchen heeft gheplant,
Vry tot ondienſt van het lant.
VVaermen gout en zyde draeght
Daer iſt dat een yeder klaeght
Van bedrogh en ſlimme liſt
Daermen eerſt niet van en wiſt.
Siet, al wieder proncken gaet
Boven macht en boven ſtaet
Die is beſig over al,
VVaer hy middel vinden ſal
Tot zijn overmoedigh cleet,
Oock by wylen teghen eet.
Ick en can het niet verſtaen
VVaerom doch het keurlijck gaen,
Echte wijf of eerlick man,
Oyt ten goede dienen can:
Siet eens wat een vreemt bejaegh,
VVat een grooten ommeſlagh,
VVat al dinghen ſonder naem,
Ja by-na een heele kraem,
Yeder om de leden hangh,
Yder aen de leden prangh,
Die wil comen aen den dagh
Soomen inde ſteden plagh.
Heefter yemant uyt te gaen
Of in haeſten op te ſtaen
Och! hoe is de man gequelt,
Och! hoe ſtaet de man verſtelt,
Mits hy door het ſinnich cleet,
Noyt in tijts en is gereet.
Kint, ic vinde groot gemack
Dat ons ooc het beſte pack
Haeſt can ſchuyven aen het lijf,
Om te gaen tot ons bedrijf;
Haeſt can worden uytgedaen
Om dan weder ſlaep te gaen.
Maer ontrent een ſinnig cleet
Is noch menig ander leet,
Datmen in een cort beſlag
Niet can halen aen den dag,
Een van velen, niet-temin
Moet ic hier noch brengen in.
Laet een trotſe proncker gaen,
Daer veel doren-hagen ſtaen,
Laet hem comen in het wout,
Inde boſſen in dat hout,
Siet terſtont ſal hem de braem
Vatten in dat malle kraem,
In dien langen couſebant
Die ſo bijſter is gecant,
Jn de ſneden van ſijn brouc,
Of ontrent den fynen douc,
Dien hy tot den elleboog
Boven op de mouwe toog;
Of in eenig ander ding
Dat hem aen de leden hing,

Dies

Dies hy, die uyt ſpelen quam,
VVort dan uyter-maten gram,
VVort ſo gantſch uytſinnich quaet,
Dat hem al ſijn luſt vergaet;
En voorwaer 'tis groote ſpijt
Datmen ſo den ſoeten tijt
Moet verquiſten met berou
Daermen vrolijc weſen ſou.
Daer ſtaet dan de joncker ſtil,
Schoon ooc dat hy niet en wil,
VVant indien hy veerdich ſpoet,
Stracx ſo ſcheurt het meepſe goet.
Seker 'tis een vrye ſtaet
Alſmen onbecommert gaet,
Alſmen wandelt door het velt
Sonder eens te zijn gequelt
Van een doren, van een haegh,
Of een ander ſlimmer plaegh.
Ic can treden in het wout
Sonder dat my doren hout,
Sonder dat my kravel vangt,
Of ontrent de ſlippen hangt:
En of ſchoon de braem my greep,
Of ooc inde leden neep,
Dat is my een cleyne ſaeck
VVant ic can haer looſen haeck
Rucken van mijn beſte cleet,
Even ſonder eenich leet;
Moye cleeding is een pac,
Slechte cleeding is gemac,
Slechte cleeden zijn bequaem
Om te loopen door den braem.
Of ic aen der heyden dwael,
Of ic rijs, en of ic dael,
Of ic renne door het hof,
Of ic loope door het ſtof,
Of ic rijde met het mis,
Daer het niet als ſlic en is.
Of my lucht en hemel dreygt,
En tot onweer is geneygt,
Of het dondert, of het raeſt,
Of de wint geweldig blaeſt,
Al en iſſet geen verdriet,
Grauwe pyen vlecken niet.
Mach het weſen, Galathee
Houdt u aen het edel vee,
Laet de wolle, laet het vlas,
Laet u eygen huys-ghewas
Ons bedecken teghen kou,
Dat is dienſtig voor den bou.
,, VVie hem met de ſchaepjes cleet,
,, En ſijn eyghen hemde reet,
,, Die behoudt eens ſchaepjens aert
,, Die ons noodich is bewaert;
,, Die is buyten looſen ſchijn,
,, Als het eertijts placht te zijn.
Daerom bid ic ſoete maeght,
Soo u d'eenvout noch behaegt,
Gaet niet opten ſteedſchen toy,
Set u douckien niet te moy,

Noyt

„Noyt en dede rijcke dracht
„Noyt en dede groote macht
„Noyt en dede trots gemoet
„Aende ſoete liefde goet;
„Reyne minne can bedijen
„Even onder grauwe pijen,
„Even daer het niet en blinct,
„Even daer het niet en clinct,
„Even in een aerden huys,
„Even in een ſlechte cluys,
„Even daermen om de pracht,
„Noyt ſijn leven heeft gedacht.
Riec ic na geen muſculiaet
Dat en achte niemant quaet,
Ic ben fris en wel geſont,
My en comt niet uyten mont
Dat met ſoo een looſen ſchijn
Noodich is bedect te zijn,
Laet een opghepronckte ſot
Die van binnen is verrot,
Poogen na een vreemt bejagh
Dat ſijn vuyl bedecken mach.
Ic en wil geen ſeltſaem cruyt,
Dat in verre landen ſpruyt,
VVant mijn reuc en is maer ſweet
Dat en doet geen menſchen leet,
Ja ten is geen ruſtig man,
Die ſijn ſweet niet riecken kan.
Jc en weet niet watje let,
Datje dus u herte ſet,
Datje dus zyt opgevat
Door een popjen van de ſtadt.
Schoon al is daer yemant net,
T'iſſer daerom niet te vet;
Schoon men is daer moy gecleet,
T'iſſer daerom niet te breet.
Eertijts, en ooc heden noch
Zijn de ſteden vol bedroch,
Daer iſt datmen ſonder maet
VVil geduyrich meerder ſtaet,
Daer iſt datmen eeuwich tracht
Om te crijgen grooter macht,
Daer iſt dat een yder poogt
Om noch meer te zijn verhoogt.
G'lijck de viſch het coele nat,
G'lijck het ſchaep het groene blat,
G'lijck den ael den dou begeert,
So iſt dat ſich yder weert,
So iſt dat een yder jouct,
So iſt dat een yder ſouct
Om te krygen ſiin bejach,
't Gelde wattet gelden mach.
Ic en weet de ſtreken niet
Diemen daer geduyrich ſiet,
Maer ick hoore wel ſo veel
Dat ick met een open keel,
Dat ick met een open mont
Segghe, 'tgaetter al te bont,
Siet! hoe daer een yder vat,
God bewaer ons voor de ſtadt.

Maer een ander soućt het gelt,
Dat's de plage die hem quelt,
Die hem door de leden dwaelt,
Die hem inde sinnen maelt,
Die hem, schoon al isset cout,
Gantsche nachten besich hout.
Maer al is hy immer stil,
Hy en crijght niet dat hy wil;
VVant al comt hem groot gewin
(Soo het schijnt) ter deuren in,
Eer hy noch sijn boucken sluyt,
Valt het dicmael anders uyt;
VVant door yemants slimme list
Komtet anders als hy gist.

VVie, al is hy wonder vroet,
Is bevrijt van banckeroet?
O dat is een seltsaem quaet,
Dat gemeenlijc verder gaet,
Als een stil, een effen man
Mette sinnen grijpen can.
VVant al wie daer handel drijft
VVort gheswaćt, en wort gestijft,
Niet alleen uyt eygen daet
Maer ooc door sijn mede-maet,
Daer van crijgt hy wel een slach
Dien hy niet verdragen mach,
Ia hem comt ooc wel het wee
Hondert mylen over zee
Denćt hoe dat een mensch verdriet
O dat spel en dient my niet.

Maer dit treft hem nimmermeer
Die sijn herte niet te seer
Opten rijcdom heeft geset,
Of met gelt-sucht is besmet;
„VVie met weynich is ghepaeyt,
„En sijn eygen acker maeyt,
„Die en soućt geen vreemde cust,
„En is weynig ongerust;
„Maer die 'tnette spant te breet,
„Die is nimmer sonder leet.

VVie sijn schaepjens 'savonts telt
Alsse comen uyt het velt,
En hy vint het vol getal
Die en vraegt dan niet met al
VVat eens coopmans treurigh hooft
Van den soeten slaep berooft;
Hy en vreest niet, dat sijn schip
Mocht verzeylen op een klip;
Dat sijn waren, hier of daer,
Mochten *comen in gevaer;*
Dat een roover, met gewelt
Mochte *nemen schip en gelt;*
Dat sijn schipper is een dief,
Datmen synen wissel-brief
Mochte *laten onbetaelt.*
Denćt! *hoe een die leyt en maelt*
Op dees saken nacht en dagh,
VVijf, en kint vermaken mach.

Ick

Ic en houw niet van het goet
Dat moet sweven metten vloet,
Dat moet comen over zee,
Jc ben liever by het vee.
By den plough, en by de bien,
Daer can ic myn rijcdom sien,
Daer speel ic een geestigh liet,
Op een mousel, of een riet,
Daer heb ic een stille siel,
Schoon de gantschen hemel viel.
Die op 'tlant sijn woonplaets stelt,
En behouft nau eenich gelt,
En behouft niet om het goet,
Te besmetten sijn ghemoet,
Of te hangen in een schael
Eere, siel, en al-te-mael.
VVt de vruchten van het lant
Valt hem alles inder hant.
VVant des aertrijcx milde schoot,
Schenct aen yder synen noot.
VVatmen inde steden coopt
Alsmen opte marcten loopt.
VVat daer yder stelt op prijs,
't Zy van cleedingh ofte spijs,
Dat vercrijgtmen op het velt
Sonder munte, sonder gelt.

VVilj' een hemd', of lynen cleet,
Fijn gesponnen, wel gereet,
VVit gebleict gelijc de snee,
Ia! als ghy, ô Galathee,
Steect gheen handen in de tas,
't Komt al van ons eyghen vlas.
VVilj' een zieltjen of een keurs;
Gaet ooc daerom niet te beurs,
Spreect alleen de schaepjens aen,
Die in onse weyden gaen,
Hare wol, en dichte vacht
Heeft vry meer als volle macht
En ons, tegen 's winters leet,
Stof te geven tot een cleet.
VVilj' een leetjen van een lam,
Of de beyers van een ram,
Of een bocxjen, of een geyt,
Eerment vande moeder scheyt
VVilj swesers van een calf,
Of een schenckel, heel of half,
Of een hamel wel gemest,
VVant dat voet wel alderbest,
Ghy en houft niet eens te gaen,
Daer de steedsche spotters staen;
VVaer toe souck je craem of hal,
Gaet alleen maer inden stal,
Gaet en tast, en keelt, en vilt,
Siet, ghy vinter watje wilt.
VVilje quackel, of patrijs,
Oft een kor-hoen uyt het rijs,
Of een kievit met haer kuyf,
Of een vette tortel-duyf,
Of een snepjen langh ghebect,
Of een smientjen dick gespect,
Of een meerelt uyt het wout,
Of een lijster uyt het hout,
Of een spreeutje, of een vinc,
Of een ander lecker dinc,
Of een jonghe sant-plevier,
Of een ander weelig dier,
Of misschien een lecker hoen,
Of een malsen, huys-cappoen,
Of een kalicoutschen haen,
Of de jongen vande swaen,
Of een trap-gans, of een end,
By de menschen niet ghewent,
Maer die met een snelle vlucht
Comt gevallen uyt de lucht;
Ey, en maect doch geen gekijf,
Met een leppig hoender-wijf,
Die terstont wel leelic siet,
Sooje niet genouch en biet;
Met een netjen, met een stric,
Met een uyltjen op een kric,
Met een boge, met een buys,
Met den spreeupot aen het huys,
Metten slach of vogel-lijm,
Op den mishoop, inden rijm,
Met een weynich cruyt en loot,
Vanghtmen vogels cleyn en groot.

Maer

Maer indien je voor den dis
Mocht begeeren versschen vis,
VVat behouf je vuylen stanc,
Van het vis-wijf of haer banc,
Dese beec of gene sloot,
Die vervult ons desen noot,
Daer wort vis genoech gehaelt
Diemen sonder gelt betaelt,
Sonder cost, en met genucht,
Pluctmen hier des waters vrucht.
Carper, brasem, baers, en snouc,
Is te vangen met een houc,
VVilt niet wesen mette roe,
Neemter dan een netjen toe,
Of een diep-ghetande schaer,
Of een spitsen ellegaer:
Daer me stictmen vetten ael,
Goede cost voor 'tmiddagmael.
Of wanneer men 'tfuycjen set,
's Avonts eermen gaet te bed,
Schoon men slaept dan wel gerust,
's Morgens vintmen synen lust,
's Morgens trectmen uyttet slick
Fyne paling, armen dick.
Is dat niet een goet gherief,
Datmen, by sijn soete lief,
Loon van trouwe min ontfangt,
T'wijl het net een vis jen vangt?
VVil je kaes soo groen als gras?
Of ghelijck als maeghde-was?
Die ooc by den parmesaen
Mach op heeren tafels staen,
VVil je kaese sacht en dwee,
VVit als nieu gevallen snee?
VVil je kaese jonc en oudt?
VVil je boter als een gout?
VVilie kappy? wilie saen?
VVilie taerten, wilie vlaen?
VVilie noten boven dat
Daer van wel een coning at.
Siet alleen de soete melck
Geeftet al, en geeftet elck,
En dit wort ons al bestelt
Sonder cost, en sonder gelt.
VVilie dat wat hartigh is
Segh my doch eens wat ick mis,
Heb ic niet den vollen eysch
Van gesouten osse vleysch?
Heb ic niet een schoone tongh
Die ick inde schoorsteen hongh?
Heb ick niet een schapen bout
VVel ghewreven in het sout,
Wel doorreghen vanden loock,
En ghehanghen inden roock?
VVeet ooc dat hier hammen zijn
Van een beer, een lustich swijn,
Daer by niet mach zijn genoemt,
VVatter uyt westfalen coemt.
VVil je fruyten op het lest?
Die zijn hier ooc alderbest.

Kriecken meer als ſeſderley,
Pruymen groot ghelijck een ey,
Druyven uytermaten goet,
Perſen root ghelijck een bloet,
Appels diemen eten mach
Even vanden eerſten dach
Sonder eens te zijn ghemuyct,
Appels diemen noyt gebruyct
Als tot ſtruyven inde pan
Mits men die bewaren can,
Peeren uyter-maten ſoet,
Diemen haeſtich eten moet;
Of ſo hart ghelijc een key,
Diemen houdt tot inde mey.
Al te ſeggen dat ic weet
VVatmen by ons harders eet,
VVare vry een langh verhael,
VVie doch ſeydet altemael?
Komt ô ſoete Galathee,
Prouftet eens een maent of twee,
Ghy ſult vinden metter daet
Dattet hier al beter ſtaet,
Als miſſchien uyt ſlim beleyt
V een ſteedſche vryer ſeyt.
Alſmen nu hier tegens let
VVat de ſtadt op tafel ſet,
'kSegghe dat haer gantſch beſlach
Hier niet teghens op en mach;
VVant behoudens dat het velt,
Duyſent ſchoone dinghen telt,
Die de ſtadt zijn onghewent
Die de ſtadt niet eens en kent,
Soo is dit een groote ſaeck,
En gantſch dienſtich voor de ſmaeck,
Dat het geen den huyſman voet,
Niet en is als eyghen goet,
Mits het fruyt, en vleyſch, en vis,
Van ſiin eygen queecſel is,
Mits wy leven maenden langh
Niet als van ons eyghen vangh;
Seght dan watje ſeggen meugt
Voor de ſtadt, en hare vreugt,
,,Eygen vrucht is wonder ſoet,
,,Eygen vrucht is wonder goet,
,,'tEytjen uyt een eygen neſt
,,Is mijns oordeels alderbeſt.
,,Vruchten diemen heeft geſaeyt,
,,Vruchten diemen heeft gemaeyt,
,,Vogels diemen door het net
't VVech te vliegen heeft belet.
,,Viſſen diemen heeft verraſt
,,En ſijn tafel toegepaſt,
,,'t VVilt-braet datmen heeft gejaegt,
,,En dan na de keucken draegt,
,,Dat is gantſch een ander ding
,,Als dat yemant anders ving,
,,Als dat yemant anders ſaeyt,
Als dat yemant anders maeyt.
Hier comt by een ander ſaec,
Dat is mede groot vermaec,

VVant

VVant of haer de stadt vermeet
Datse groote dingen weet,
Datse goede sauce maeckt,
Die ooc stompe monden smaeckt,
Die, vermits haer bitsig nat,
Ooc in slappe magen vat;
Noch is efter hier alleen
(Immers na dat ick het meen)
Noch is hier de beste vont
Voor de lusten vanden mont.
Siet wanneer men staet en spit
Sonder datmen neder sit,
Of wanneer men uyren langh
Houdt de beenen opte gangh;
Of wanneer men bijster vrough
Slaet de vuysten aen de plough,
Dat verdrijft de vuyle slijm
Dat verjaegt het taye lijm
Die sich inde leden set
En den goeden smaeck belet;
Of ontrent het ingewant
Maeckt een ongesonden bant.
Maer besiet in dit ghevoel
Sit de ste-man op een stoel,
Sit men weet niet waer en schrijft,
Daer hy gantsche daghen blijft,
Sit en futselt dit en dat,
Als ghevangen inde stadt;
Hier uyt komt dan vreemde sucht,
Mits hy mist de vrye lucht;
Mits hy niet ter werelt doet
Tot verversingh van het bloet;
Hierom is sijn koude maegh
Nimmer lustig, nimmer graeg,
Nimmermeer also ghestelt
Als die in het open velt
Al sijn quade dompen blaest,
En dan als van hongher raest.
Gheeft een ander marsepeyn
In een blauwe porceleyn,
Gheeft een ander frans gebáck
Soomen't uyt den oven track,
Gheeft een ander spaensche pap
Die is voor my al te slap;
Ick en wil geen vreemde cost
Die sijn meester diere cost,
Geef my, geef my slechts een ham,
Die vers uyt de ketel quam,
Geeft my slechts een spec-tersey,
VVel gewentelt in het ey,
Geeft my slechts een dicke worst,
Die gevoeltmen aende borst,
Die geeft hart en crachtich bloet,
Alsmen dapper plougen moet.
Of indiender oyt een vrient
Hier te gast gebeden dient,
Geeft my dan een jonghe duyf,
Geeft my dan een appel-struys,
Geeft my dan een boeckweyt-kouc,
Dat is eten, dat ic souc,

Daer

Daer uyt ſuygh ic meerder ſoet
Als een ſteedſchen joncker doet
Vyt ſijn veneſoen paſtey,
Of 'ken weet niet wat geley,
Vyt de taerten, uyt de vlaen,
Vyt geſoden, of gebraen,
Vyt al watmen backen can,
't Zy in oven ofte pan.
Dan ic weet dat inde ſtadt,
Menich wijf is wonder prat,
Mits ſy op haer tafel ſet
Blauwe teylen wonder net,
Die een ander werelt ſent
Hier te voren niet bekent,
Mits ſy heeft een gantſche kas
VVel verſien van aerdich glas,
Dun gelijck een enckel vlies,
Datmen tot Venegien blies.
Maer al iſſet wonder kuys,
T'is maer hooft-ſweer voor het huys,
VVant het is ſoo bijſter teer
Dat geen ſchotel immermeer,
Lange tijt op tafel duert,
Of haer vreugde wort beſuert.
Breecter glas of porceleyn
Stracx is al het huys te cleyn,
Soo geweldich tiert het wijf,
'tSchijnt ſy wil de meyt op 't lijf,
Keucken, kamer, ſael een vloer,
Is daer altemael in roer,
'tSchijnt ſy treet als in gevecht
Met een jongen, met een knecht,
Met haer dochter, of haer kint,
Met den eerſten dieſe vint,
En hier tuſſchen heeft de man
Vry daer ſijn ghedeelte van.
Iſt niet beter datmen eet
Daermen van geen knorren weet?
Daer het teyltje niet en leet?
Daer de logge niet en breect!
Daer de ſchotel niet en berſt
Schoon die ſomtijts wort geperſt!
Schoon die ſomtijts neder valt
Alſſer yemant ſlaet en malt.
Of al waer het datſe braeck,
Daermen om een cleyne ſaeck
Daermen om het minſte gelt
Ander in de plaetſe ſtelt.
Ach, wat is doch van de ſtadt?
Langht my ſlechts een aerden vat,
Langht my ſlechts een houten back,
Dat is vry een groot gemack;
„ O! 'tis beter ſonder twiſt
„Schoon men blauwe teylen miſt,
„Schoon men niet op tafel heeft
„ Dat de malle weelde geeft)
„'t Is al beter ſlechte ſpijs
„ Aenghediſcht na onſe wijs,
„ Als een tafel vol ghetaſt
„ Daermen ſit en haſſebaſt,

„Daer

„Daermen opte boden tiert,
„Daermen niet een mensch en viert,
„VVech van hier met dat gheschal,
„Vrede vrede boven al:
O! wanneer men is gerust,
Daer is eerst de ware lust;
VVeet dat ic geen diere spijs,
Ooc geen moye schotel prijs,
Daer is yet dat beter smaeckt,
Dat my blyder sinnen maeckt,
Mach ic bidden, Galathée,
Soeter als een jonghe rhee,
Krijgh ic immer uwen sin,
Krijgh ic immer uwe min,
Toont my dan een bly ghelaet,
Gheeft my slechts een soeten praet
Als ic come vanden plough
Dat is my voor al ghenoech:
Gaet versiet dan uwen dis
Met het ghene datter is,
Dat de tijt u gheven can,
Siet! ic ben een vrolick man.
VVat nu aengaet onsen dranc,
Al-hoewel de wijngaert-ranck
Daer de soete most uyt vloeyt,
Niet in onse landen groeyt,
Efter moetse zijn ghetelt
Als een seghen van het velt,
En wanneer de stadt ghemiet
VVatter uyt de druyve vliet
Moetse seggen tot het lant
Grooten danck voor dese plant.
Maer laet doch de gantsche stadt
Haer vry drincken vol en sat,
Inden schralen duytschen wijn
Afghedreven vanden rijn.
Of in hittigh spaens ghewas
Dat als brant schiet uyt het glas,
Oft int rosse fransche nat
Dat terstont de sinnen vat
Of in wynen diemen brant,
Enckel vuylheyt, enckel schant,
Of in seck en malvesey,
Ic ben mette versche wey
Ic ben met de soete mē
Immers alsoo wel te vrē
Als met al den vreemden wijn
VVaerse mach gewasschen zijn,
VVey versacht de stramme borst
VVey verslaet den heeten dorst,
Wey verhit de lever niet
Schoon men al wat milde giet.
Dan al treft ons harde pijn
Gantsch het lant is medecyn.
Het ghesonde schapen wey,
Vers ghedroncken inde mey,
Doet den lantsman groot gherijf,
Want het jaeght hem uyt het lijf
Watter int ghebeele jaer,
Is vergadert, hier of daer.

Isser yemant, in de stad,
Van een heete coorts ghevat,
Of van ander quael ontstelt,
Stracx soo looptmen na het velt,
Om een wortel, om een kruit,
Dat hier aen de wegen spruit,
Dat hier aen de dijcken wast,
En daer niemant op en past;
Noyt en werter iet soo slecht
By een apotekers knecht,
Uyt het velt in stadt gebrocht,
Of t'en werdter dier vercocht.
Eenich spruytje uyt het sant,
VVt een hollen dellif-cant,
Uyt het slick, of schorr' ghehaelt,
VVort ten dierstentl al betaelt;
'tSchijnt men houtet voor bequaem,
Als het crijgt een vreemden naem.
'tSchijnt het krijgt dan eerst sijn prijs,
Alsmen dees en geen maect wijs
Dattet van het mooren-lant,
Of den barbarische strant,
Dattet vanden Indiaen
Herwaerts comt gedreven aen:
'tDunct de slechte luyden best,
VVat ons geeft een vreemt gewest.
Maer wanneer ic gae besien
Al de malle schilderien,
Al den huysraet, al de cost,
Daer de beurs in werd gelost,
Daer den hoogmoet van de stad
In verquist soo grooten schat;
Dan verhef ic boven al
Busschen, beemden, bergh, en dal,
En der velden schoon cieraet,
Dat ons op gheen gelt en staet.
Laet u oogen en u sin
Van de stadt niet nemen in,
Soo ghy't woud maer recht besiet,
'tSteedsche pralen gelter niet,
Als de gerste dijnt op 't velt,
Gh'lijck het water rijst en helt;
Als het bloeysel van het vlas
Thoont sijn hemels blau ghewas;
Als het geel ghebloemde zaet
In de gulde velden staet;
En sijn reucke machtig soet,
Ons komt vliegen te ghemoet;
En dat hier of daer een wey
Speelt, met groente tusschen bey,
Seg, wat heeft tapitsery,
Of het goude leer hier by?
Ick en sal u niet benien
Al de sotte pronckerien
Daer de juffers van de stadt
Mede zijn soo trots en prat,
Als dit aenghenaem ghesicht
Mijn bedroufden sin verlicht.
In de stadt is menschen kunst,
In de velden Godes gunst;

Pluym-

Pluym-ghedierten die daer ſpeelt
Door de tacxkens, die daer queelt,
En met ſtemmen reyn en ſoet,
Uwen grooten ſchepper groet,
Die den lantſman 'smorgens vroug,
Schenct een deuntjen aen de ploug;
Die, met ſang, het ſwaer ghewicht
Van een reyſend' man verlicht;
En den minnaer, die hem quelt,
Doet verquicken in het velt;
Seg my doch, wat is de luyt?
VVat is al het vreemt ghetuyt,
Dat in ſteden maect gheclanc,
Vergheleken by den ſanc,
By de ſoete ſtem en tael
Van den fieren nachtegael?
Van dat cleyn, dat aerdich dier,
Dat met enckel ſoet ghetier
Ons wil leeren, dat in hem
Is de woonplaets van de ſtem?
Dat met deuntjens ons vereert,
Die hem noyt en zijn gheleert,
Als ontrent ſijn eygen neſt;
VVilde ſangh is alderbeſt.

Iſt niet wonder? even ſangh
Stelt de ſtadt in vollen dwangh;
VVat daer yemant doet, of laet
Moet gheſchieden op de maet:
Alle ding, hoe los en vry,
Is daer niet als ſlaverny.
Niemant daer ſijn honger bluſt,
Als het aende maghe luſt,
Neen, de buyc (al valtet ſuyr)
Moet daer paſſen op ſijn uyr.
VVant de ſtee-man ſit en vaſt,
Tottet cloc en koſter paſt:
'tSchijnt wanneer de clocke ſlaet,
Dat ſijn maegh dan open gaet:
En wanneer de clocke ſwijght,
Dat hy geenen honger crijght.
Ia hoewel een heete maegh
Somtijts is geweldigh graegh,
Noch (al iſt haer enckel ſpijt)
Moetſe wachten haren tijt.
Hoe geluckich is het lant!
Daermen is uyt deſen bant,
Daer de menſche ſijn natuyr
Niet en bint aen cloc of uyr;
Daermen inde hammen ſnijt,
Daermen inde worſten bijt,
Daermen t'elcken gaet te gaſt,
Alſſet buyc en mage paſt.

Eetm' in ſtadt int openbaer,
'tSchijnt als offet ſchande waer;
Eetmen voren inde vloer,
Yeder ſchelt u voor een boer;

Eetm' een stickjen uytter hant,
Dat is noch al meerder schant,
Seg eens, watje beter weet,
Als dat yemant drinct en eet:
Evenwel de stadt besnijt,
In het eten, plaets en tijt.

Gaetmen oyt by nacht of dagh,
Daermen niemant senden mach,
Kijck een reys dat noodig werc
Heeft al med' een seker perc;
Daer is (ic en weet niet wat)
Eenich vuyl besloten gat,
Daer van onder vuyle damp
Vult den buyc met enckel ramp,
Daer de lucht het edel hooft
Van sijn goeden stant berooft,
Siet in desen vuylen stanc
Neemt daer yder synen ganc.

Hier en isset niemant schant,
Mis te draghen op het lant;
En wy houden voor ghemac
Datmen dit verdrietich pac,
Datmen desen swaren last
Lossen mach, al waer het past;
Maer bysonder daer het groen
Nutte saecken plach te doen:
VVant het cruyt van frissche jeugt,
Doet van onder groote deught,
Beter als na stadts manier,
Doet het oudt vermust papier.

Als de steedtsche jonge lien
Nu of dan uyt spelen rien,
Buyten haer benaude vest
Juyst als 'tspel is op sijn best,
En dat eenich jeughdich paer
Meynt te dwalen hier en daer,
T'wijl de sonne leegher daelt,
En niet meer so heet en straelt,
Dan comt daer een voerman aen
En hy roupt, 'tis tijt te gaen
Eer de stadt haer poorten sluyt,
Haestje wat; de poort-cloc luyt.

Ach! des voermans hees geschal
Bolt den minnaer niet met al,
'tIs hem spijt, en groot verdriet,
Dat de plompaert hem ghebiet
Af te breken sijn ghenucht:
Maer het is om niet ghesucht,
Arme vryer! hy moet voort.
Komt hy dan ontrent de poort
Maer een ooghen-blick te laet,
Dat de clock niet meer en gaet,
Siet! daer staet hy dan verstelt,
En hy moet om louter gelt,

Tot

Tot des ſluyters groot ghewin,
Door de poorten dringhen in:
Niemant raecter in de ſtadt,
Als gheſchoren, en gheſchat.

Als ghy nu al binnen zijt,
Noch en zydy niet bevrijt
Van den nauwen ſteedſchen dwang;
VVant een ander cloc eer lang
Komt u ſeggen metter daet,
Datje ruymen moet de ſtraet,
Daer is 'tbaken weer verſet,
VVant de minnaer wert belet
Door de ſtraten van de ſte'en
Met ſijn lief te mogen tre'en;
VVilt hy even-wel noch gaen,
Soo comt daer een ſchout ter baen,
Die de minnaer met ſijn lief,
Licht ſou grijpen voor een dief.
Hier ſeyt u de ſchilt-wacht, ſta;
Daer de ronde, qui va lá;
Elc wil weten, wie ghy zijt,
Dat is op een ſteeds gevrijt.
Siet u yemant van de wacht,
Daerje doet u minne-klacht
Aen een glas, of voor een ſcheur
Van een venſter, of een deur,
Die verhaelt het voor een clucht,
En des morgens is 'tgherucht
(Schoon het is u ſpijt of leet)
Door de gantſche ſtadt verſpreet.
Hoe ghelucꝁigh is het velt,
Daer gheen minnaer is gequelt
Mette ſchiltwacht, en haer ſpien,
Groot beletſel van het vrien!

Zydy 's morghens opgeſtaen,
Om te landewaers te gaen,
Ergens daer de ſaec vereyſt;
'tIs om niet, al watje peyſt,
VVant hoe-wel ghy vroug daer he'en
Op de reyſe meynt te tre'en,
Soo de poort-kloc niet en luyt,
Niemant cander in of uyt:
Och! daer ſtaetmen dan en ſiet,
Huyv'rich, nuchter, vol verdriet,
Vol verlanghens, ongheruſt,
Tottet eens den coſter luſt.
Noch is inde ſtadt een clock,
Dat's te ſegghen, noch een jock,
Die, wanneerſe clipt of luyt,
Yder een doet kijcken uyt;
En dan looptmen met ghedruys
Na de peuye van't ſtadt-huys;
Daer leeſt yemant uyt een brief
Yeder een zijn ongherief,
VVet en raet, ſeyt hy, ghebiet
Datter niemant as en giet

Erghens op des Heeren ſtraet,
Tot de vuyl-karr' omme-gaet.
Is dat niet een nauwen dwanck,
Datmen moet den vuylen ſtanck,
Datmen houden moet ſijn as,
Tottet vuyl-karr' komt te pas?
Maer 'tis noch het meeſte quaet,
Als in ſtadt de trommel ſlaet,
Dan moet yder met gheweer
Gaen de ſtraten op en neer,
Iuyſt na dat ghebiedt, en ſeyt
Een, van wie ghy wert gheleyt;
En, ſo ghy maer eens en hit,
Niet te houden u ghelit.
Daer ſal licht een vent beſtaen,
Yemant op het lijf te ſlaen
Even daer hy raken can.
Iſt niet ſpijtich, dat een man
Al ſijn huyt vol ſlagen krijgt,
En noch blijd' is dat hy ſwijgt?

Als dit ſpel nu is gedaen,
Meynje dan te bedd' te gaen?
Neen: men moet den gantſchen nacht
Over-brenghen op de wacht.
Schoon ghy hebt een jonghe vrou,
Die't wel liever anders wou,
Even-wel ghy moet gaen tre'en,
Dickwils met verkleunde le'en,
Op de veſten van de ſtadt:
Kruypje ſomtijts in een gat
Daer het rooſt, ghelijck een keet,
Dan gaen noch u ſaken breet.
Hier med' is hy niet gequelt,
Alſmen woont int vrye velt.
Svvaen *mijn hont, en ſijn gheſlacht,*
Houdt voor my ſoo goeden wacht,
Dat ick ruſt genieten mach
Even tot den lichten dach.
En ick ſluyt nochtans mijn deur
Met een wortel, of een leur.
VVilje weten, wat ic maeck
Als ic nu en dan ontwaeck?
Dickwils peyns ic om mijn lief,
Noyt, of ſelden, om een dief.

Als ick come van het bedt,
Stracx ſo doe ick mijn gebedt,
En voor eerſt ſo danck ic God
Even voor dit eyghen lot,
Dat ic hier geboren ben,
En gheen liever ſtaet en ken.
En dan bidd' ic naderhant
Voor de ruſte van het lant,
Datter toch geen binne-krijgh
Inde ſteden op en ſtijgh,
Dat geen ruyter of zijn maet,
Dat gheen onbetaelt ſoldaet,

Ons

Ons com vallen op het lijf
Die, als voor een tijt-verdrijf,
Ons het groene cooren snijt,
Ia noch op de leden smijt,
En sich boven dat gewent,
Dat hy wel ons dochters schent;
Dan God hebbe grooten danc,
Dat ic al myn leven lanc,
Dit niet eens en heb ghesien,
Schoon het elders mach gheschien.
Maer 'ken bidde nimmermeer
Om een staet van grooter eer,
Ic laet woelen die het lust,
Ic bemin de soete rust.
Had ic u, ô Galathee,
Ic bleef eeuwich by het vee,
En ic seyde tot de stadt
Dat ic haer vergeten had,
Ia ic riep: gelucking mensch
Siet hier is u volle wensch.

Te verhalen al 'tverdriet,
Datmen inde steden siet,
Sou te lang zijn: over al
Krielt de stadt van ongeval.
So ghy timmert huys, of schuyr,
Nevens uwen buyrmans muyr,
Elcke camer, yder deel
Is gewis een nieu crakeel:
Of u muyren staen te hoogh,
Naer dat peylt u buyr-mans oogh,
Of het vallen vanden drop
Leyt en maelt hem inden cop;
Of hy drijft dat u ghesticht
Komt te dichte by sijn licht;
Niemant bouter inde stadt,
Of daer hapert altijt wat.

VVat een vryheyt heeft het velt!
Yder bout daer na sijn gelt;
Niemant, wat je maeckt of breeckt,
Isser, die u tegen spreeckt.
Na-gebuyrschap is een pack,
Vol van twist en ongemack;
Is u buyrman dol of dwaes,
Ghy moet lyden het geraes;
Is hy oneens met sijn wijf,
Ghy moet hooren het gekijf;
Leyt sijn hinne maer een ey,
'tHuys dat davert van 'tgeschrey,
Houdt hy eenich woestig dier,
'tHooft dat splijt u van 't getier.
VVederom; zijt ghy te mal
De gebuyren hooren 't al:
Zydy gram, of kijf je wat,
Stracx soo weetment door de stadt;
Noodje nu of dan een gast,
Daer wert oock al op gepast,

VVant de geur van u gebraet,
VVert geroken op de ſtraet.
Iſſer ooc by wylen yet
Datmen niet en hoort of ſiet,
Een klappeye van een meyt
Sal't niet laten ongheſeyt,
Alſſe vroech en weder laet
Hier of daer ghebuyren gaet.
Of iſt meyſſen heuſch van mont,
(Datmen nochtans ſelden vont)
'tKint, dat by de buyren dwaelt,
Of aldaer wert aen-ghehaelt,
Seyt, met ongheveinſt gemoet,
Al wat vaertj' en moertje doet.
VVie en hoorter gheen ghekijf
Van zijn buyrmans ſtout jongwijf?
Om een ſtrootje, dat de meyt
Erghens inde weghe leyt,
Om wat aſſchen, om een goot,
Die voor-by haer deure vloot,
Scheltſ' u dienſtmaegt voor een hoer,
En ſtelt al de buyrt in roer.
Heeft u buyrman rat of muys,
'tIs een plaghe voor u huys,
Boter, keeſe, ſpec, en graen,
Alles moet dan houden aen;
Doucken, lijnwaet, ooc het beſt
Raeſt wel in een ratte-neſt;
En die 'tſijn is af-ghehaelt,
VVert met vuylen drec betaelt.
Iſſer inde buyrt een kat,
Al het hof is maer een pat;
VVaſter dan een ſchoone blom,
't Slim ghedierte looptet om,
VVatje poot, en watje zaeyt,
Is al voor den tijt ghemaeyt.
Soo u buyr-man houdt een hont,
Die noch maeſtet al te bont;
En voor al een haſewint,
Is het ſlimſte datmen vint,
VVatter aen den viere ſtaet,
VVatter op den rooſter braet,
VVatter voor u was bereyt,
(Daer en baet gheen ſneghe meyt)
VVatter is van ſoeten geur,
Daer me gaet de linckert deur:
Keert de koc maer eens ſijn hooft,
Al den heert die is berooft,
Al de potten zijn gheleeght,
Al de ſchotels zijn gheveeght.
Alſmen dan gaen eten ſal,
En men vinter niet met al,
Daer is dan het huys ontſtelt,
Yeder raeſter, yeder ſchelt,
Maer het is om niet gewoelt
Hoemen ſouſt, en waermen voelt;
VVant het ſpec is uyten pot,
Souſtet in het honde-kot.

Maer

Maer hoewel ic al den nacht
Dit, en anders niet, en dacht,
So en vont ic geen besluyt,
Daerom kint ic scheyer uyt.

Dan so des al niet-te-min
V mocht komen inden sin
Somtijts eens de stadt te sien,
En al watter mach gheschien,
So woud ic mijn beste peert
Geestich vlechten aende steert,
En dan nemen eenich cleet
Over langh hier toe ghereet,
En so lustich van te zy
V gaen setten nevens my.

Alsje dan gheseten waert
VVel ghesint, en wel ghepaert,
Reed ic eerst om onsen bouw,
Eer ic elders rijden wou;
Daer soo wees ic metter hant
V de vruchten van het lant
En den boomgaert en het vee,
Maer voor al de jonghe mé,
Die ic op een koelen nacht
Lest uyt schouwen heb ghebracht.

En als

En als 'tpeert dan opte baen
Eens wat harde mochte gaen,
Souje my, als tot u scherm,
Vaster grijpen inden arm
Vaster hangen aen het lijf,
En dan seggen; niet te stijf.
Maer so aengenamen hant
En so lang-gewensten bant
So een knoop om my geleyt,
Die my soete dingen seyt,
Sou my so bevallich zijn
Dat ic uyt een loosen schijn
Licht om onsen gantschen bou,
Vry wat harder rijden sou.
Al om datje door het wout
My wat naerder clemmen sout,
My sout houden als een klis
Die in wol geslingert is.
Als ic dus geseten waer
So en gaf ic niet een haer
Om het gelt of om het goet,
Daermen so om leyt en wroet,
Ooc niet om een hooger staet
Enckel nijt, en enckel haet.
VVat heeft nu het steeds gery
VVat heeft hier een waghen by?
VVat een coets vol enckel pracht,
Onlancx hier in't lant gebracht,
Daer geen joffer in en rijt,
Als om meer te zijn benijt,
Daermen eeuwigh sit en praet
VVatter elders omme-gaet,
En schier niet een woort en spreect,
Als dat yemants eere breect?
Jc en wilse niet benyen
Die so prachtig henen ryen,
Schoon sy voeren menig peert
Dicwils hondert croonen weert;
VVant haer sorrig is so groot,
Datse weeght gelijck een loot,
En tot so een swaren geest
Houftmen ja so menigh beest,
Overmits een cleyn gespan
Haer verdriet niet trecken can.
,,'Tis voorwaer geē machtig vorst
,,Die na groote rijcken dorst,
,,Die sijn lusten niet en paelt,
,,Maer geduyrigh leyt en maelt
,,Hoe hy grooter worden sal
Oock tot 'swerelts ongheval.
VVat is doch van grooten staet?
,,Niet als moeyten inder daet,
,,Niet als last en enckel nijt,
,,Daer het leven in verslijt,
,,Siet! ontrent een groot beslagh
,,Vintmen altijt groot beklagh.
Laet ons ryden, Galatee,
Om het lant, en by het vee,

Daer

Daer de groene linden staen,
Daer ons vette kudden gaen,
Daer het weeligh cooren groeyt,
Daer de jonge veerse loeyt,
En ontdeckt op haer manier
Haer verdriet en innich vier;
Siet! een veulen uyt het stal
Kan ons dienen over al,
Dat's de koetse die ons past,
VVant wy rijden sonder last.
Nu ick gae na mijn ghewest,
Maer ick segge voor het lest,
Letter op, ô Galathee,
Eerje laet het edel vee,
Sooj' u tot de stadt begheeft,
Ghy meught grouwen datje leeft,
VVant ghy weet de rancken niet
Diemen inde steden siet,
Diemen inde steden prijst,
En de jonghe kinders wijst,
Daerom moetje schole gaen
Of jet noyt en had ghedaen,
Anders sultje by de lien
Noyt u leven zijn ghesien,
Denckt dan vry op dat gheval,
En hoe't u al passen sal.
Meyntj' om datje gheestigh zijt
Datje wel in korten tijt
Steedtsche grillen leeren soudt?
Neen, het steeds gheselschap houdt
Dat een vrijster van het lant,
Schoon sy heeft al goet verstant,
Altijt haren aert ghelijckt,
Altijt na den derrinck rijckt.
Lieve denckt doch om den spijt,
Om het leppich steedts verwijt,
Datmen staegh en over al
V int aensicht wrijven sal.
Sooje maer het minste doet,
Sooje vrient of buyren groet,
Sooje dit of gint bestaet,
Dat niet op sijn steedts en gaet,
Stracx sal yemant vande stadt
Roepen, ick en weet niet wat,
Plat-gheduymde mellick-deuy,
Packt u na den boeren reuy
Packt u naer het kluytigh lant
Na den hollen dellif-kant,
Na de biesen of het riet,
VVant in stadt en dientje niet.
Siet als yemant is ghepaert
Met een onghelijcken aert.
Steeds met boers, en hoofsch met ront,
Dat en heeft noyt goeden gront.
Ghy daerom blijft in u wijck
Bout en trout met uws ghelijck.
Net met kuys, en mors met vuyl,
Valck met valck, en uyl met uyl.

F I N I S.

HARDERS-LIEDT.

PHillis met haer met-gesellen
Was gecomen in het lant,
Daerse niet veel schorr' en vant;
Sy quam vande vlaemsche stellen,
Daermen sant en slicken dijct,
Daermen roept, schaephaerders wijct.

Daermen vvater maect tot landen,
Daer de plough comt om sijn haer,
Dat hy had gelaten daer;
Daer het vvout door menschen handen

(Ist *Neptunus* leet of spijt)
Van de stroomen vvort bevrijt.

Phillis had haer vee gedreven
Tusschen *Armuy* en de *Veer*,
Daer slough sy haer eerstmael neer,
Thirsis haer vermaec en leven
Was by *Domburgh* neer gestelt,
Jn dat dor en sandig velt.

Phillis in den coelen morgen,
Als de son noch niet te straf
Eerst den dau ging licken af,
Quamen voor haer oude sorgen,
Want sy viel in diep gepeis,
En bedacht haer zeeusche reis.

Niet dat *Zeelant* haer mishaegde,
Zeelant docht haer vol genucht,
Daerom vvasse niet beducht;
't Meeste vvas dat sy beclaegde
Dat sy Thirsim niet en sach,
Die by haer te vvoonen plach.

Sy ging vveyden met haer schapen
Van *Armuyde* niet te vvijt,
Op het gors *ten halven-krijt*;
Daer began haer druck t'ontslapen,
Dies sy vvat ter zijden af

Haer tot clagen dus begaf.

Siltig ſchor ten *halven-krijte*
Tot u doe ic dit beclag,
Souter vvortje dag aen dag,
Ic en cant de zee niet vvijten,
Want ten is niet vanden vloet,
Maer van miin bedruct gemoet.

Soo als dauvv ontrent den meye,
Vande groene loovers ſchiet,
Vande teere kruyden vliet;
Soo mijn tranen als ick ſchreye
Om u, Thirſi, moye knecht,
Rollen neder op den vveght.

Dit verſoet het gantſche ſchorre,
Want de ſilte vande zee
Is noch dienſtig aen het vee;
Maer, of ick ſchoon drijf of porre,
Watter nat is van mijn traen
Daer en lect geen ſchaepken aen.

Hoe geluckig vvaert ghy rammen
Doen als Thirſis by ons vvas
Op het groeſche buyte-gras?
Als hy ſpeelde met de lammen
Als hy ſneed een luſtig riet,
En beſlotet met een liet.

Hy ging op een ry verhalen
Al de vrijsters van het lant.
En haer soeten minne-brant;
Maer ten mochte nimmer falen
Phyllis was des liedts besluyt.
'tQuam altijt op *Phyllis* uyt.

Phyllis schreef hy inde boomen,
Phyllis was het dat hy song,
Waerder oyt een Echo klonc,
Phyllis (soo hy quam te droomen
Datter yemant by hem stont)
Phyllis viel hem uyten mont.

Phyllis was sijn gantsch vermaken,
Phyllis die siin hert vercoos,
Phyllis, *Phyllis* was de loos,
Phyllis ging voor alle saken
Phyllis wasser om benijt,
O waer is die soete tijt!

Als vvy hier int Eylant quamen,
Doen vvas ons dit gors te cleen,
Och! doen moestet ziin gescheen;
Thyrsis dreef sijn vee te samen
En hy liet mijn dit gevvest,
Want hy hieltet voor het best.

Als het nu ging op een scheiden,

 Wat

Wat een druck quam over my!
Ic nam *Thyrſis* aen d'een zy
Daer ſtont ick en hy en ſchreiden,
Thyrſis vviſt niet vvat hy ſprack,
't Scheen dat hem ſijn herte brack.

Voor beſluyt ten langen leſten
Gaf hy miin ſijn rechter hant,
Tot een eeuvvich minne-pant;
Phylli neemt het my ten beſten
Seyd' hy, dat ick ſtille ſvviig,
'tSchiint dat ick de cortſe krijg.

'tSchijnt ick ſal mijn ſin verlieſen
Soo geweldig clopt mijn hooft,
'tSchijnt het is van brein berooft;
'tSchijnt mijn tonge wil bevrieſen,
'tSchijnt mijn lippen willen toe,
Ach! ic ſtae 'ken weet niet hoe.

Daer op heeft hy my gegeven
Met geſucht en droef gebaer,
Eenen ring van peerden-haer,
Daer ſtont *Thyrſis* in geſchreven,
En daer was een hart gemaeċt,
Met een minne-pijl gheraeċt.

Maer my docht de geeſt t'ontſincken
Als hy ſeyde; Nu vaert wel,

Philli, denct om mijn gequel,
Jck ſal weder om u dincken:
Meer en wiſt hy niet te doen,
Want ten quam niet tot een ſoen.

Thirſi ghy zijt nu vertrocken
Wel een maent drie ofte vier,
En ghy comt niet eens tot hier;
Zijn u geyten, zijn u bocken,
Zijn u ſchapen al u vreugt
Datjer niet eens af en meugt?

Neen gevvis ten zijn geen ſchapen
T'is een ander vvitter vee,
Dat my doet het drouve vvee;
Ach! ick ken die op u gapen,
T'is de dertel Amaril
Die met u is opten dril.

Vraeghj' hoe ick het com te vveten
Denct dat yder als hy mint
Vremde dingen ondervvint,
Al ben ick vvat ver geſeten
Op de leſte peerde-mart
Vont ic d'oorſaeck myner ſmart.

Jck vvas vroug ter mart gecomen
En ging dvvalen hier en daer,
Doch u vvert ic niet gevvaer;
Niemant ('tſcheen) had u vernomen,

Mits

Mits ſo ſach ic uvven hont
Daer hy voor een deure ſtont.

Snel beleefder van manieren
Als ſijn meeſter ſcheen te zijn,
Komt en toont my blijden ſchijn,
Comt ſijn ſteert ontrent my ſvvieren
Comt en biedt my ſijnen poot,
Comt en ſpringt my opten ſchoot.

Al miin bloet quam opgereſen
Als ick ſach het trouvve beeſt,
Daerom ſprack ick metten geeſt,
Hier ontrent moet *Thyrſis* vveſen.
Want ſijn hont is ſo gevvent,
Dat hy niet te verr' en rent.

Sracx liet ick in alle vvijcken,
Waer dat jonge lieden ſtaen,
Mijn begeerig ooge gaen;
Maer doen ick ging omme-kijcken
Waſſet dat ic *Thyrſim* ſach,
Daer hy in een venſter lach.

Hy vvas vry daer niet alleene,
Vlugge vrijſters tvvee of dry
Waren hem geduerig by;
Onder deſe vvaſſer eene,
Na miin oordeel, niet te moy
Maer vvat na den ſteedſchen toy,

Dat

Dat moet Amarillis weſen,
Dacht ick, en het was ooc vvaer,
Want Pol Faes, de ſoete vaer,
Hadſe mijn wel eer ghepreſen
Als beſet en vvonder clouc,
Jn het ſetten van haer douc.

Thirſis had ſo veel te quicken
Met de meit, het vvas een ſchant;
Want hy kuſt' haer mont en hant,
Wonder vvaſſer te beſchicken;
Ach! dit dede my ſo vvee,
Als de vorſt het jonge vee.

Hy vvas ſo verblint int mallen
Dat hy mijn niet eens en ſach,
Mits quam Faes vvt ſijn gelach,
Laet ons med' hier onder vallen
Seyde Faes, en trock mijn in,
Dan het vvas mijn eygen ſin.

Men gingh daer een dans int ronde
Onder eenen roſen-krans,
Thirſis vvas niet aen den dans,
Maer hy ſtont daer mont aen monde
Met ſijn nieu-verkoren lief,
Tot mijn drouvig ongerief.

Pan met al u bosch-gesellen,
Als ic sach haer sot gelaet,
'k Wist mijn leven geenen raet;
'k Wist niet hoe mijn aensicht stellen,
'k Werde bleyc en vveder root
't Scheen ic ging als in de doot.

Als nu 'tvolc sich ging verstroyen
Doen vvast eerst dat hy my sagh,
Philli, sprac hy, goeden dagh,
En began te flicke-floyen;
Maer sijn groete quam so blau,
Dat sijn antvvoort vvas een grau.

Thirsis acht het niet een mijte
Sagh ooc na my niet meer om,
Maer greep daer een fleuyt en bom,
En hief op als my te spijte,
Een nieu deuntjen van de min
Die hem doen lach inden sin.

Daer vverd Amaril gepresen
Tot den derden hemel toe,
Och! hoe vvas ick doen te moe!
Want dat Phillis plach te vvesen
Hoord' ick (niet dan al te ras)
Dat het nu een ander vvas.

Amarillis was beſtorven
(Soo het ſcheen) in ſijnen mont,
Ja tot in ſijns hertſen gront,
Och nu ben ic gantſch bedorven
Seyd' ic met een droef gheluyt,
En ic ſtreeck ter deuren uyt.

Ick ging dwalen aen der heyden,
Ic ging in het mulle ſant,
Ic ging aen het vette lant,
Ic ging eenig door de weyden
Sonder trooſt, en ſonder raet,
Als een ſchaep dat dolen gaet.

Harders van de vlaemſche dalen,
Harders van het Zeeuſche ſtrant,
Is het niet een groote ſchant
Dat ic dus alleen moet dwalen?
Ick, die eertijts was verſelt
Met de puickjes van het velt.

Jck, die eertijts plach te treden
Onder menig harders kint,
Hoog gepreſen, wel bemint;
Ic die eertijts werd gebeden
Ben nu maer een arrem dier,
En gae treuren ſonder vrier.

Och! hoe can de tijt verkeeren!
Och hoe can de min vergaen!
Och ic bender qualiic aen!
Niemant wil nu Phillis eeren,
Niemant die na Phillis ſiet,
Niemant die haer liefde biet.

Dit is vry een ſware plage,
T'is een deerlijc ongeval,
T'is een hartſeer boven al,
Siet, hoe ſtae ic hier en clage,
Mits ic ben gantſch ongewent
Dat my niet een harder kent.

Leert u minne beter ſetten
Vrijſters, wie ghy weſen meugt,
Leert u dienen vande jeugt,
Leert op uwe ſaken letten,
Want dat eens gebeuren mach
Dat en comt niet al den dagh.

Maer hoe konjet in u vinden
Dat ghy Phillis dus vergeet,
Dat ghy Phillis dus verleet,
Thirſi? lichter als de vvinden
Lichter als een dorre blat,
Dat de vvint van onder vat.

Streċt dan nu u gantſch begeeren
Tot dit jong en vvelig dier,
Tot dit, nieu ontſteken vier?
Heb ic u niet hooren ſvveren,
Eer ghy noch in Zeelant vvaert,
Dat ghy preeſt een ronden aert?

Datje noyt en ſoudt verkieſen
Soo een afgerichte meyt
Die ontrent de ſteden vveyt,
Datje liever vvout verlieſen
Heel de cudd' op een gety,
Als te leven ſonder my.

Denċt toch nu eens om de reden
Waerom dat ghy dit beſvvoert,
't Was, vermits een yder loert
Op de meiſjens die by ſteden
Niet beſloten vande zee
Weyden het gevvolde vee.

Ghy preeſt vriiſters die op ſtellen
Ginder aen de Vlaemſche kant
Of ontrent de Zeeuſche ſtrant
Hare vette ſchapen tellen,
Want ghy hielt dat deſen aert
Voor de linckers vvas bevvaert.

Iſt niet Domburg daer de ſteden
Senden al haer malle jeugt,
Brengen al haer malle vreugt?
Yder comt daer aen gereden
Soo lang als het wagen-rat
Niet te diep ſnijt in het nat.

Aen die duynen, aen die weyen,
Js u Amaril gebroet
En van eerſten aen gevoet,
Daerom canſe liſtig vleyen,
Dat en meer heeft ſy geleert
Van het volc dat daer verkeert.

Sy is vol van ſteedtſche treken,
Op een ſteedts ſo drilt haer gang,
Op een ſteedts ſo draeyt haer ſang,
Op een ſteedts ſoo canſe ſpreken,
Op een ſteedts iſt datſe ſwijgt,
Op een ſteedts iſt datſe nijgt.

Maer wat ſchool-gelt moetſe tellen
Meyntje voor ſoo moyen leer?
Nu een ſoentjen, dan yet meer;
Al na luſt van die geſellen:
„Wie met ſteedtſche linckers praet,
„Steedts yet van ſijn veren laet.

Jck ben op een ſchor geboren,
Daer ſat ic alleen een keec,
Op een ſlouw, of op een kreec;
Noyt en ginger maegt verloren,
Op een gors of op een ſtel
Daer noyt quam een ſteedts geſel.

Waer de linden veilig groeyen
Daer iſt dat de wagens rien,
Om het luſtig velt te ſien;
Waer de boomgaerts aerdig bloeyen,
Daer iſt dat de joncheyt malt,
Tot het loof daer neder valt.

T'is te *Domburgh* inde duynen
Daermen wentelt in het ſant,
Daer ſoo menigh dertel quant
Achter hagen, achter tuynen
Doet dat ic niet ſeggen derf,
Dicvvils op eens anders kerf.

Amarillis (naer ic hoore)
Heeft al dicvvils me gereen
Met de juffers vande ſte'en,
Sy ſeyt, ick en ben geen ſloire,
Ic en ben voor Klaes of Pier,
Ic en vvas noyt mellick-dier.

Sy heeft

Sy heeft ſchotels, koppen, teilen,
Van dat vremde blauwe goet
Daerſ' haer ſoeten room in doet;
Dat zijn teickens, dat zijn peilen
Datſ' al ander kennis houdt
Als met harders van het woudt.

Dunct u dit te zijn klaer ſchapen?
Mach dit al beſtaen met eer?
Ick geloof het nimmermeer.
„Vrijſters die na giften gapen,
„Maegden die na gaven ſtaen
„Spelen op een gladde baen.

Thirſi wy zijn beyde Zeeuwen,
Al was *Breſkens* ons vertreck,
T'is noch onder 'tZeeuſche reck,
Laet de ſteedſche linckers ſpreuvven;
Wy zijn ront en daer toe goet
Dat's van oudts een zeeus gemoet.

Laet ons in die rontheyt blijven
Dat is naer u eygen ſin,
Dat is dienſtig inde min:
Laet ons t'ſaem ons ſchaepiens drijven
In u jonckheyt vvaerje mijn;
Waerom ſuljet nu niet zijn?

FINIS.

PHYLLIS ſegge watſe wil
Efter blijff ick AMARIL,
Efter ben ick ouer al
Aengenaem en lief-getal;
Ben ick vry en blij van ſin,
Ick ben eerbaer niet te min;
Dus of PHILLIS ſit en ſucht,
En of THYRSIS ſtaet en krucht,
Ick en voel' geen minne-pijn:
Vrijſters moeten vroylick ſyn.
V. Venne Inuen.
I. Matham Sculp.

HEt is maer een kleyne tijt,
Dieder tusſchen beyden lijt.
Amaril quam inde ſtadt,
Daerſe voor een ſchilders ſat,
Daer terſtont een geeſtigh quant,
Ras en kunſtigh vander hant,
Teykent veerdigh haer gelaet,
Soo dat hier beneden ſtaet
Teykent, met een clouke ſtreeck,
Dattet haer in als geleeck:
Doch de ſchilder deder by
(Want het ſtaet de geeſten vry)
Hoeſe met haer veeltjen ſpeelt,
Hoeſe met haer keeltjen queelt
Hoe haer lagh en weſen valt,
Alſe by de Vryers malt.
Maer, ſchier op de verſche daet,
Phyllis weetet op een draet,
Phyllis haddet achter haelt,
Waer het beelt is afgemaelt;
Dies ſoo haeſt als ſy het vont,
Daer het voor den winkel ſtont,
Nam-ſe crijt, en van ter ſy
Schreef ſer deſe veerſen by.

Harder

*H**Arders, dit is* Amaril,
Noyt geſet en nimmer ſtil,
Altijts beſigh met een liet
Somtijts op eens harders riet,
Somtyts op haer vryers veel,
Somtijts met haer eyghen keel;
Hoe het gae, en hoe het zy,
Altijt los, en even bly,
Altijt ick en weet niet hoe,
VVant ſy lacht een yeder toe.
Vraeghje nu wat Amaril
Met dit weſen ſeggen wil?
Vrienden, wat ick giſſen kan,
Seker, 't Meyſje wil een man,
't Meyſje wenſt te ſijn de bruyt:
't Siet haer als ten ooghen uyt:
Koomt dan vryers, koomt ter baen,
VVant de vryſter wilder aen.

Als dit veerſje was geſtelt,
Phyllis maeckt haer naer het velt,
Sy gaet vrolick uyte ſtadt,
Mits ſy dit geſchreven hadt.
Thyrſis quam dien eyghen dagh
Daer hy dit geſchrifte ſagh,
Dies ſoo wert hy byſter gram,
Want hy wiſt van waer het quam;
Flux dan, eer naer huys te gaen,
Stelt hy dit beſyden aen.

AL die hier dit beelt aenſiet,
En gelooft het by-ſchrift niet,
VVant al iſt van witten kryt,
'tKoomt geheel uyt ſwarten nyt.
Twe geſint op een alleen
Sijn twe honden aen een been,
Sijn twe vrouwen op een ſlot,
Sijn twe haenen in een kot,
Sijn twe krayen op een tack,
Sijn twe ſwynen aen een back,
Sijn twe princen in een rijck,
Daerom ſtaenſe noyt gelijck.
Dan men ſegghe ſoo men wil,
Prijs of ſmaet van Amaril,
Hoort, wat ick hier ſegghen kan,
VVilſe my, ſy heeft een man.

Siet wie mint heeft goet gehoir:
Het coomt *Amaril* ter oir
Al vvat *Phyllis* heeft beſtaen
Al vvat *Thyrſis* heeft gedaen,
Al vvat *Phyllis* inde ſtadt
Op haer beelt geſchreven had,
Sy ontſet haer niet te ſeer,
Doch ſoo ſtrijtſe voor haer eer,
Want ſy laet van ſtonden aen
Oock een veerſken henen gaen,
Datſe met een heuſche groet,
Aen den ſchilder geven doet,
Want het Meyſje datſe ſondt,
Seyde met een ſoeten mont.

Isser plaetse lieve vrient,
Setdit veersjen daer het dient,
Settet op het aerdigh beelt
Dat daer op een veeltjen speelt,
Op het beelt van Amaril,
Die het eens verdienen wil,
Die het eens vergelden sal,
Met een bloemtjen uyt het dal?
Of een uyt gelesen roos,
Diese voor de beste koos,
Of een appel met een blos,
Of een schoonen druyven-tros,
Of een ander boom-gewas,
Datse voor het schoonste las,
Dat alleen niet dienstigh is
Om te setten op den dis,
Of te nutten met den mont,
Maer dat ghy oock brenghen kond,
Door de kunste vant pinceel,
In een aerdigh tafereel,
Dat alsdan de steetse lien,
Voor een wonder sullen sien;
Of, indien ghy beter acht
Yet ghevanghen op de jacht.
Lieve macker, seghtet vry,
Lieve schilder, seghtet my,
Ghy sult hebben metter daet,
VVat u wel te sinne staet.
Ghy sult krijghen, sooje wilt,
Of een haes, of ander wilt,

Of

Of voor eerst een goet konijn,
Eer de hasen tijdigh sijn,
Of misschien een jongh patrijs,
Eerst gesprongen uyt het rijs,
Of een mees, of schoone vingh,
Geelder als een gouden ringh,
Maer oock elders duyster grau,
Elders weder hemels-blau,
Elders root, en elders wit,
Vry geen wilt-braet voor het spit,
Maer bequaem te sijn gestelt
Midden in een aerdigh velt,
Daer een schilder met verstant,
Thoont de gaven van het lant
Thoont de opgetoghen geest,
Menigh vogel, meenigh beest,
Dat of aender heyden springht,
Of ontrent de bossen singht,
Of ontrent de beken queelt,
Of oock in het water speelt,
Amarillis *houtet vast*
Dat een rustigh schilders gast
(Is hy van de rechte kunst)
Rekent voor, een meerder gunst
Ingevall' een schoone maeght
Hem een kleyne gifte draeght,
Dan wanneer hem eenigh gelt
By een ander wort getelt,
VVant de schoonheyt boven al
Is de schilders liefgetal:

Dit

Dit beviel den ſchilder vvel,
Want het is een hups geſel,
Die met ſoo een minne-ſtryt
Vuyter maten vvas verblyt;
Hy nam dan het veerſjen aen
En hy latet heden gaen,
Voor een gunſtigh minne-pant
Aen een vryſter van het lant,
Aen een vryſter die hy mint,
Die hy vvonder heeft geſint,
Geeſtigh *Aeltje*, neemtet aen,
Want het is om u gedaen.

CVPIDO
Verloren en uytgeroepen.

HEt weligh boufje, Venus kint,
Het flimpfte guytje datmen vint,
Was leftmael ick en weet niet waer,
Dies maeckt fijn Moeder groot mifbaer,
Sy roept het wicht, fy fucht, en klaeght,
Maer tis om niet al waerfe vraeght;
Want fchoon fy grooten rouw bedreef,
Men wift niet waer de lecker bleef,
Sy liet daerom den kleynen guyt
Door al het lant dus roepen uyt.

Jndiender ymant is, goelien,
Die Venus foontjen heeft gefien,
De vinder fal des fijn geloont
Als hy het kint maer heeft getoont,
Een kus van Venus rooden mont
Sal hem geworden voorden vont;
Maer die het wicht met eene vat,
Diens loon fal meerder fijn als dat:
Dan op dat ghy hem kennen fout,
Dit is fijn wefen, dat onthout.

Het is een cleyn, een weligh dier,
Ghewapent met een felfaem vier,

Het voert twee vleughels als een ſvvaen.
En noyt en kan het ſtille ſtaen,
Het flickert hier en vveder daer,
En koppelt menigh drolligh paer,
Syn ooghen glimmen als een keers,
Daer mede lonctet over dvveers,
Sijn boogh die is vol enkel liſt,
Het ſchiet al eer het ymant giſt,
Sijn pijl, al iſſe ſchoon vergult,
Is binnen met vergif gevult;
Sijn lijf, al iſſet moeder naect,
Heeft menigh ruyter afgemaeckt;
Sijn tortſ; al iſſe niet te groot
Brenght menigh ridder inder noot;
Brenghe jonghe vrouvven in verdriet,
En ſpaert de teere maeghden niet
Iae maecktet dicmael vvel ſoo bont,
Dat hy ſijn eygen moeder vvont.

Vint ghy een vvicht van deſen ſlagh,
Soo brenget veerdigh aenden dagh,
En ſoo het vveygert met te gaen,
Soo grijptet vry vvat harder aen,
Maer alſ'j het eens hebt aengetaſt
Soo houtet dan gedurigh vaſt,
Want anders ſal het metter vlught
Verdvvynen in de ſchrale lucht;

En

En of het schoon al deerlick siet
Ghy even vvel en achtet niet
En achtet niet indien het schreyt,
En achtet niet indien het vleyt
Maer als het staet en koker muylt,
Soo denckt vry datter on-heyl schuylt;
Want onder sijn beveysden lagh
Soo decktet veel tijts slim bejagh.

Jndien het u een soentjen biet
Jck raede u, en neemptet niet
De mont daer hy me kussen sou,
Heeft kleyne vreught, en groot berou
Maer soo de lecker ondervvyl
U schenken vvil sijn gulde pijl,
Ick bidde vvat ick bidden kan
Onthout u des, en blyfter van
Sijn gift en is geen minne-pand
Maer boos vergif en heeten brant.

Wel vrienden, tot een kort besluyt,
Treckt hier nu desen regel uyt
Dat vvie dien bengel grypen sal
Sich hoeden moet voor ongeval,
Want let hy niet vvel op zijn stuck
Hem naect voor seker ongeluck
En past hy niet op loosen schijn
Zoo sal die vanght gevangen zijn.

LIET
Van een trouw-hatende Vrijſter, het houwelijcken af-radende.

Qui non litigat, cælebs eſt.

ONS Geſpeul wil enckel trouwen,
vvat mach t'meyſjen overgaen?
Sy en wil het niet verſtaen
Dattet haer ſou moghen rouwen:
Neen, by haer en is geen ſchroom,
Tis al boter totten boom.

vvat is doch het Venus-jancken?
Suchten, duchten, nacht en dach,
Geen vermaeck, als met geklagh,
Hopen vreeſen, duyſent ranken,
Al des liefdes pijlen ſijn
Drie van vreughde, ſes van pijn.

Iongh-mans laet u niet verblinden,
t'Bruylofs-bed is niet ſoo ſoet
Alſmen u geloven doet;
Ghy ſult metter daet bevinden
Dat noyt man ſoo wel en trout
Dien het niet by wijlen rout.

Sooje niet en hebt ten beſten,
En ghy neemt een kale Griet,
Ach! twee naeckte dienen niet
Hoe kan hier de liefde veſten?
Slappe beurſe, weecken moet;
vvie kan winnen ſonder goet.

vviltje gelt en goet bejaghen
Als ghy ſelfs niet rijck en ſijt,
Kleyne liefde groot verwijt:
Vrient, ghy ſultet moeten draghen
Datſe u op den necke trapt,
Tis haer ſchijue dieder klapt.

Zyt ghy rijck van gelt en landen,
En verkieſje dan een lief
Slechs alleen tot u gerief,
Noch en ſijnt geen vaſte banden,
vvant ſoo haeſt ſy is de vrou,
Springht het geckien uyt de mou.

Krijghtj' een ſchoone; duyſent plaghen,
Duyſent vreeſen, alle daegh,
Yder iſſer even graegh,
Yder ſchijntet haer te vraghen;
Is het niet een vaſte peil,
Schoone vrouwen trots of geil.

Koomtj' een leelick wijf te trouwen,
Dat is leet, en anders niet,
Dat is eeuwigh huys-verdriet;
Maer het ſal u meeſt berouwen
Alſje treurigh ſtaet en kijckt,
Dat u kint de moer gelijckt.

Heeſt

Heeft u vrou wat hooger sinnen
Als haer spin-rock of haer douck,
Strax soo grijpse nae den brouck;
Dies en mooghje niet beginnen
Niet besluyten metter daet
Of het is met haeren raet.

Sooj' aen eene koomt te raeken
Niet te vroet, of niet te sneegh,
Noch en isset niet ter deegh,
vvant dat maeckt u gansche saken
Sonder aensien sonder eer,
Sy is maer een kint te meer.

Soo u wijf geduerigh kindert,
vvat een moeyte koomter van!
vvat een hooft-sweer voorden man!
Yder kraem u goetjen mindert
Kleyne kinders, noyt verlost,
Groote kinders, groote kost.

Gaetse lange sonder baren,
Noch ist niet gelyck het sou,
Noch ist niet gelijck se wou,
vvant gewis in korte jaeren
Sal in stad de mare gaen
Dat u dinghen qualick staen.

Kan u vrouwe deftich spreken,
Brenghtse goede reden voort.
Strax soo voertse t' hoochste woort;
Kijck? wat geeftse drooghe steken!
t'wijf, dat kunstigh spreken kan,
Js een plaghe voorden man.

Is u liefste sacht van wesen,
Spreeckse woorden honigh-soet,
Laffe spys is niemant goet;
Kost die byt is meer gepresen:
Is het schaepje soet van staen
Yder koomter suyghen aen.

vvegh dan met de minne-treken,
Spreeckt my doch van trouwen niet,
T'is al onrust watmen siet:
vvaerom voughtmen twee gebreken?
Yder mensche, wijs of geck,
Heeft genough aen siin gebreck.

Iuvenal. Sat. 6.

NVllane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives fœcunda, vetustos
Poirticibus disponat avos, intactior omni.
Crinibus effusis bellum dirimente, Sabinâ,
Rara avis in terris nigroque simillima cygno.

Teghen-

TEGEN-LIET

Van een trouwens-gesinde Vryster het houwelicken aenradende

Moriar, nisi nubere dulce est.

VV At magh ons Gespeul beweghen
My het trouwen af te raen?
Neen, ic kan het niet verstaen,
want ten coomt my niet gelegen
Af te slyten mijn jeught
Sonder vrucht en sonder vreught.

Lieve kosen kinders telen,
Met een onverdeilden vrient,
Die ons tot een steunsel dient;
Met sijn eyghen maecsel spelen,
En te wassen tot een stad,
Denct eens wat een vreught is dat.

Nu dan stelt u om te trouwen,
wie daer syt een rap gesel,
waerom vreesje voor gequel?
Daer en is geen aert van vrouwen
Die niet haer vermaec en heeft,
Alsmen reden plaetse geeft.

Soo mischien een goet geselle,
Diet niet al te breet en gaet,
Neemt een wijf nae sijnen staet,
Dat hy sich te vreden stelle,
wat geeft cloecheyt om het goet
t'Samen winnen is soo soet.

Soo een kalis trout een rijcke,
t' Ian! die isser dan wel aen
Hy magh ledigh spelen gaen:
Vry wat meer als siin gelijcke
Goet verovert mette min
Is voor al een soet gewin.

Soo daer een uyt reyne minne
Neemt siins minder byder hant,
Dat is iae een rustigh quant;
want hy kiest sich een vriendinne
Die in vrienschap over stort,
wats' in rijcdom quam te cort.

Gaeter ymant sich verbinden
Met een schoon een geestigh Dier,
Is dat niet een hemel schier?
Daer en is doch niet te vinden
Daer s'mans oogh soo lief op speelt
Als op een schoon vrouwen beelt.

Heeft u lief mismaecte leden,
waerom is u liefde flauw?
s'Nachts siin alle catten grauw;
Mischien heeftse beter seden,
Doch is dat al mede neen,
Sy is dan voor u alleen.

Sooi.

Soo t' aen eene cont geraecken
Die haer saken wel verstaet,
Dat is vry geen cleyne baet
VVant dat styft u gantsche saecken;
t'VVijf dat haere plichten can,
Is een steunsel voor den man.

Is u lief niet seer geslepen,
Of van sinnen wat te swac,
Noch al heeftet siin gemac;
VVaerom hier doch slimme grepen?
By een duyfien sonder gal
Ismen meester over al.

Is u wijf soo out van jaren
Datse niet en kindert meer,
En bedroeft u niet te seer
Siet! nu meughje spelen varen,
t'Huys en laetje geenen last,
Sonder Kinders liever gast.

VVort u menigh Kint gheboren,
Daerom isset datmen trout,
En den echten acker bout,
Sonder dat ist lant verloren;
VVie geen lieve kinders heeft
VVeet niet waerom dat hy leeft.

Is u lief niet wel ter talen,
Valt haer tonghe somtijts krom,
Vrient, en haetse daer niet om;
t'Sal haer aen geen spreken falen,
VVie doch heefter ongemack
Dat siin wijf te weynigh sprack?

Isse krepel u beminde,
Rekent dat voor geen belet
Veel die prijsent in het bed:
Tis u by-slaep, niet u winde,
Ghy en hebtse niet getrout,
Datje met haer jaghen sout.

Js u wijf van die manieren,
Datse spreect met nors gedruys,
Siet! nu leerje binnens huys
Ander lieden feylen vieren;
Tis u nut dat ghy die deught,
Sonder cost soo leeren meught.

Liefde wetet al te voughen,
Liefde neemtet al voor goet,
Liefde maect het bitter soet,
Liefde doet het hert vernoughen,
Liefde vint in als gerief,
Noyt en vontmen leelic lief.

---

32. q. vers. si vxorem.

SI vxorem quis habeat sterilem, siue corpore deformem, siue debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel surdam, vel si quid aliud siue morbis, doloribus, laboribusque confectum, & quidquid (exceptâ fornicationis causâ) cogitari poteſt vehementer horribile; pro societate, fideque maritus sustineat.

